cena 10 din

DE

21. januarja 1982

Glasilo Zveze sindikatov Slovenije, glavni urednik: Dušan Gačnik, odgovorni urednik: Andrej Ulaga, v. d.

DELAVSKA ENOTNOST

Št. 3 — leto XXXXI

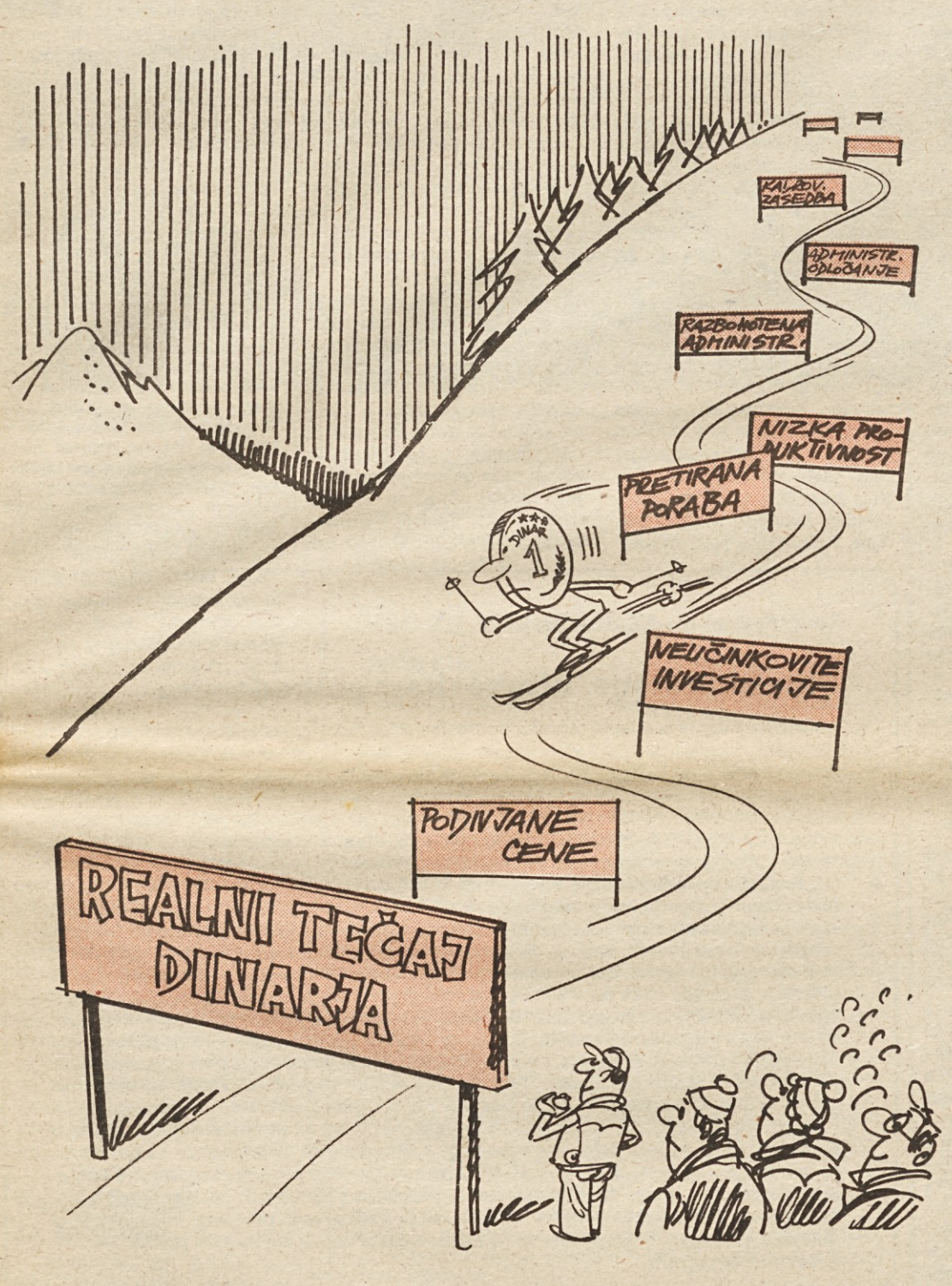

Boj za stabilizacijo se bo v letošnjem letu nadaljeval z vso ostrino. Eden od najpomembnejših ukrepov bo približevanje dinarja njegovi resnični vrednosti. Ta korak pa ne bo smel ostati edini ukrep. Spremljati ga mora zmanjševanje inflacije ter vsi kakovostni premiki v gospodarjenju, če nočemo, da bo prihodnje gospodarsko leto še mnogo hujše, kakor bo letošnje in če hočemo uresničiti vsaj glavne »postavke« srednjeročnega plana razvoja.

Karikatura: Marjan Bregar

Delavka v združenem delu

Pred manj kot tremi leti sta republiški svet Zveze sindikatov Slovenije in republiška konferenca SZDL Slovenije sklicala problemsko konferenco z naslovom Delavka v združenem delu. Marsikatero stališče, ugotovitev, mnenje, ki smo ga slišali tedaj, velja še danes in še kako sodi v okvir 3. konference Zveze sindikatov Slovenije o vlogi in nalogah sindikatov pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in zagotavljanja socialne varnosti delavcev. O tem se lahko prepričamo tudi, če spremljamo razprave članov sindikata na zborih, kjer obravnavajo gradivo, namenjeno pripravam na konferenco.

Res je, da ne gre umetno ustvarjati »moških« in »ženskih« problemov ali jih deliti na probleme delavk in delavcev. Skoraj vsa vprašanja so skupna in zadevajo vse delavce v združenem delu ter druge zaposlene. Pa vendar je nekaj takih, ki so tesneje povezana s položajem delavk. Štirje razlogi so za to, da ženske — delavke še niso vedno v enakopravnem položaju: biološke razlike med spoloma, materialne razmere in proizvajalni odnosi ter stopnja družbene zavesti. Prvega prevečkrat poudarjamo ali se nanj sklicujemo, čeprav ob sodobnem razvoju proizvajalnih sredstev ne more biti osnova za neenakopraven položaj žensk pri delu in v družbi sploh. Ostale tri prepočasi »ukinjamo«.

Pa si poglejmo, kako je s tem na primeru nekaterih posameznih tem, ki jih bo obravnavala tretja konferenca!

Pri zaposlovanju in izbiri poklica še vedno preveč govorimo o tako imenovanih ženskih in moških delih. Največ žensk je med zaposlenimi v družbenih dejavnostih, čeprav bi bili, na primer, še kako potrebni tudi vzgojitelji v vrtcih in učitelji v šolah. V elektronski industriji je tudi zaposlenih veliko žensk, vendar delajo kot nekvalificirane ali priučene delavke. Pa so se v veliki večini vendarle šolale, le za druga dela (frizerke, krojačice ipd.) V šolah, ki usposabljajo za dela, ki jih zdaj opravljajo, pa jih ni. Še vedno je največ delavk za tekočimi trakovi, češ da so najbolj sposobne za rutinska, monotona, neintelektualna dela. Tu čez čas zares postanejo le roboti. Na drugi strani pa je med nagrajenci v šolah ponavadi največ deklet.

Urejeno otroško varstvo je, kar že dolgo trdimo, eden od pogojev, ki naj prispevajo k boljšemu delu. Zaradi polne zaposlenosti — kar je tudi med predlogi stališč za tretjo konferenco — smo še kako vsi spodbujeni, da se zavzemamo za njegovo čimboljšo urejenost in razširitev, tako očetje kot matere in vsa družba. Še vedno pa so zaradi zastarele miselnosti in tradicije matere tiste, ki naj poskrbe za otroka.

Z urejeno družbeno prehrano se pri nas ne moremo pohvaliti. Res je, da imajo naši delavci skoraj povsod tople malice med delom, kar je veliko, vendar še ne dovolj za to, da bi gospodinjo razbremenili vsakdanjega kuhanja v domačem gospodinjstvu. Tudi s servisi, ki naj bi bili v pomoč zaposleni družini, nismo uspeli.

Še o marsičem bi lahko pisali, pa prepustimo to razpravljavcem na seji in drugod. Zapišimo le še to, da pri vsem, kar smo ugotovili, ne bi zanemarjali osnovnega izhodišča tako tretje seje kot naše socialne politike na sploh, da si le z boljšim delom lahko pridobimo tudi več pravic in boljšo socialno varnost.

Sonja Tramšek

Kaj o tem menite vi?

Vsako leto se ob tem času srečujemo z istimi težavami: zaradi takih ali drugačnih vzrokov, najsi je to večkrat značilno sušno obdobje ali okvare v termoelektrarnah, nam primanjkuje električne energije. Tokrat smo na istem in problem je toliko večji, ker so morali v Krškem zaradi zahtevanih in načrtovanih pregledov posameznih delov, predvsem cevi za dovod pare in drugih elementov parne turbine, za štirideset dni ustaviti obratovanje. Tako imamo na dan kar 5 milijonov kWh električne energije manj.

Da tega primanjkljaja ne bi preveč občutili, so se pri Elektrogospodarstvu Slovenije odločili to nadomestiti z uvozom iz sosednjih republik, v glavnem pa iz sosednje Italije in Avstrije. Res je, da ta uvoz ne bo obremenjeval naše devizne plačilne bilance, kot zatrjujejo elektrikarji, res pa je tudi, da bo treba to energijo vrniti: v tem primeru v dvakratni vrednosti uvoza. Torej nas zdaj porabljena energija stane dvakrat več.

Dvakrat več nas torej stane, ko si v teh dneh svetimo pri belem dnevu: na Kumrovški za Bežigradom, na Viški na Viču, na Zeleni poti v Trnovem itd. Skratka, marsikje ali skoraj povsod v Ljubljani, izjema pa seveda niso tudi nekateri drugi kraji v Sloveniji. Pa ne gre za varnost občanov, da jih ne bi napadel kakšen zlikovec ali da jih ne bi zbil kakšen avtomobil. Luči so še pred dnevi živahno mežikale v sonce, ki je v teh dneh pri nas zašlo takole: 11. januarja ob 16. uri in 38 minut, 16. januarja ob tričetrt na pet, enaindvajsetega pa nam je svetilo že do 16. ure in 52 minut. Verjetno teh podatkov pri Javni razsvetljavi Ljubljana, ki je tozd Komunalnega podjetja Ljubljana, nimajo, tistim pa, ki uravnavajo avtomate za vklapljanje svetilk, se ne zdi vredno pogledati v nebo (morda je tudi za to potrebna množica raznih potrdil, ali pa to sploh ni v opisu del in nalog?) in naravnati prižiganje luči po vidnem delu dneva. Mimogrede še to — po astronomskih definicijah traja meščanski mrak, potem ko zaide sonce, sredi januarja 34 minut in pri tem mraku je mogoče v normalnih razmerah, ko je vreme jasno, brati srednje velik tisk.

Vse torej kaže, da nam Ljubljančanom v teh dneh svetijo vse od 16. ure dalje zato, da se ne bi izgubili, ali da bi si z lučjo pri belem dnevu lahko v časopisih prebrali, kako moramo varčevati z energijo, ki je primanjkuje. Nekaj bo torej narobe: ali sonce prepozno zahaja, ali imamo dovolj električne energije in je nimamo kje porabiti, ali pa je govorjenje o varčevanju z električno energijo zgolj obrabljena plošča? Kakorkoli že, vse gre iz žepa občana, tudi tvojega! Kaj o tem menite tovariši, ki prižigate in ugašate luči?

Uredništvo DE

Iz vsebine:

Če letos ne bomo močno pocenili dinarja, bomo v prihodnjem letu zabredli v še hujše devizno plačilne zagate

Na tabli je enačba preprosta

Stran 2—3

Izolski nesporazumi ali kaj drugega?

Prepiri, ki nikomur ne koristijo

Stran 6

Okrogla miza Gipossa o »Draveljskem primeru«

Giposs niza krepke obtožbe

Stran 12

S skupne seje RS ZSS in RK SZDL

Predlagajmo sposobne in odločne delegate

Stran 3—4

Z Dantejem Jasničem smo se pogovarjali o novem pokojninskem sistemu

Več obljub kot novosti

Stran 10

V Mostah manj »...ijad« pa tudi manj športnega življenja

Delo zanesenjakov je dragoceno, vendar...

Stran 14

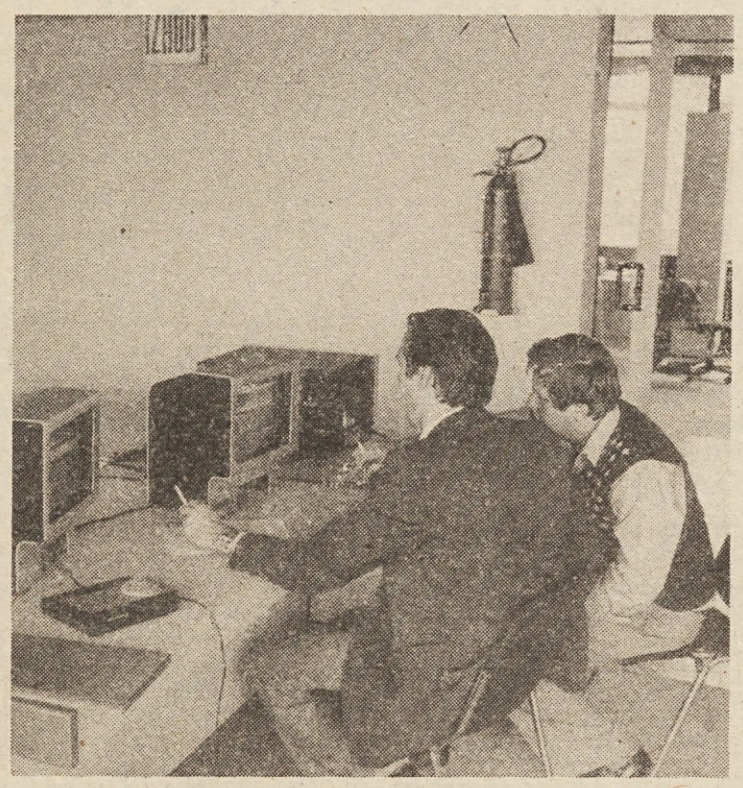

Minuli teden so v stavbi Ljudske pravice oziroma Ljubljanskega dnevnika odprli nove prostore Tanjuga (Telegrafska agencija nove Jugoslavije). Sodobno urejenih 250 kvadratnih metrov prostorov, predvsem pa najsodobnejša oprema, za katero sta sredstva prispevala Tanjug in SR Slovenije, bodo omogočili kvalitetnejši, predvsem pa hitrejši pretok informacij iz Jugoslavije in sveta.

Otvoritve sta se poleg vidnih predstavnikov mesta Ljubljane udeležila tudi direktor Tanjuga Aleksander Bakočević in glavni urednik Mihailo Šaranović iz Beograda. Slika: Miško Kranjec

Letošnji sejem Moda 82, ki ga je minuli ponedeljek na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani odprl zvezni sekretar za zunanjo trgovino Metod Rotar, predstavlja najnovejše dosežke 497 proizvajalcev iz vseh republik in pokrajin.

V okviru sejma je bila poleg vsakodnevnih modnih revij tudi skupščina splošnega združenja tekstilne in oblačilne industrije Jugoslavije.

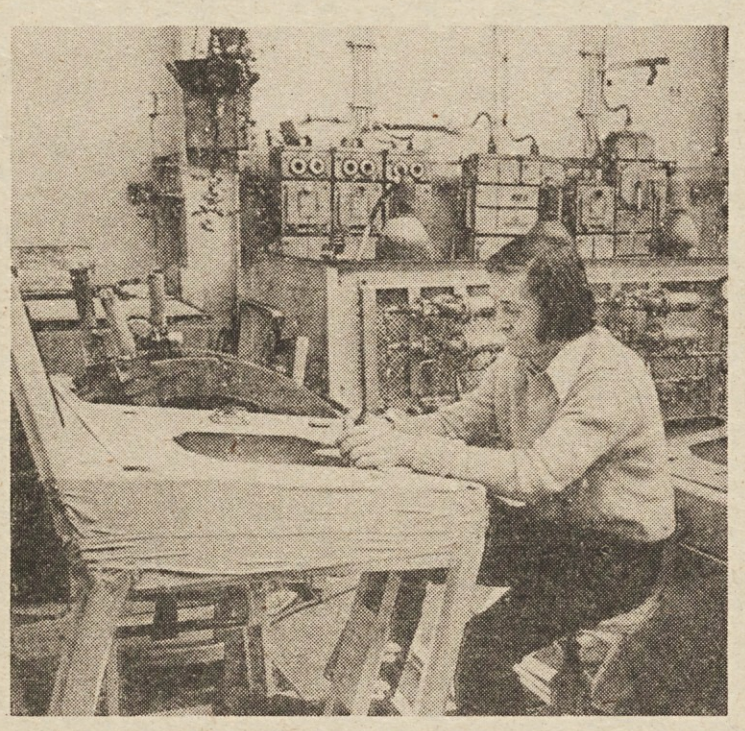

»Še najmanj pet suhih let bo moralo poteči, da se bo poljsko gospodarstvo uredilo. Pri tem bi potrebovali pomoč Zahoda, ne pa njegove sankcije,« je dejal podpredsednik poljske vlade Mieczyslaw Rakowski v intervjuju za zahodnonemški časopis »Stern«. Ko je Rakowski odgovarjal na vprašanja o morebitni ukinitvi vojnega stanja, je poudaril, da bi »na Poljskem še prej kot v enem mesecu spet nastala zmeda, če bi vojno stanje ukinili.«

Če letos ne bomo močno pocenili dinarja, bomo v prihodnjem letu zabredli v še hujše devizno plačilne zagate

Na tabli je enačba preprosta

Danes imamo, preračunano na vsakega prebivalca Jugoslavije, 400 dolarjev izvoza, 800 dolarjev uvoza in 1000 dolarjev dolga. S temi besedami je Marko Bulc na lanskoletni septembrski seji CK ZKJ, ki je obravnavala družbenoekonomski položaj v Jugoslaviji, v enem stavku orisal, v kakšnem gospodarskem položaju se je znašla naša država in kako težko ga bo moč rešiti. Kajti računica je preprosta: s 400 dolarji, kolikor jih zaslužimo na »glavo prebivalca«, ne bomo zmogli pokrivati naših uvoznih potreb ter naših dolgov v tujini. V takšnem položaju, v katerem premajhen izvoz ni eden od glavnih vzrokov, ampak bolj posledica stanja v jugoslovanskem gospodarstvu, njegove zaprtosti pred svetom in tudi dejstva, da se še vedno skrivamo za statusom nerazvite države (namesto da bi pogumneje ugriznili v »kislo« jabolko spopada s konkurenco na svetovnem trgu brez olajšav, ki jih razviti priznavajo nerazvitim), se samo zastavlja vprašanje, kako učinkovito ukrepati zoper nevšečnosti, ki so nas doletele v zadnjih letih (ki pa so se »spočele« že mnogo prej)! Čeprav izvoz ni glavni razlog za našo izjemno veliko zadolženost v tujini, pa je zato eden od ukrepov, s katerimi bi bilo moč dolgove spraviti v znosne okvire. Za večji izvoz se že vrsto let zavzemamo. Toda, kot nam je dejal Boris Malovrh, predsednik KPO Rudisa, dokler ni ekonomske prisile, združenega dela ne bo moč pripraviti, da bi prodajalo na trgu, kjer zasluži manj kakor na domačem. Ta prisila je zdaj iz leta v leto hujša, ne le zato, ker moramo po vsej sili zmanjšati dolgove v tujini, pač pa tudi zaradi tega, ker se doma čedalje bolj zmanjšuje povpraševanje — vsaj za nekatere dejavnosti. Izvoz je v letošnjem letu nedvomno najpomembnejša postavka v zvezni in vseh republiških resolucijah. Pri tem moramo poudariti, da gre predvsem za izvoz na konvertibilno področje, v dežele torej, kjer tudi največ kupujemo in s katerimi imamo katastrofalno slabo plačilno bilanco.

Toda tem načrtom stojita nasproti dve veliki oviri (denimo, da sta dve, v resnici jih je še več): tečaj dinarja in rast naših cen. Čeprav se je dinar po devalvaciji (računano od 7. 6. 1980) pa do 15. 1. 1982 (srednja tečaja) pocenil v odnosu na dolar kar za 58 odstotkov (tik pred prvim vštetim datumom pa za 30 odstotkov), je zdaj, kot ugotavljajo ekonomisti in gospodarstveniki, v primerjavi z dolarjem še vedno za vsaj 30 odstotkov predrag. Predrag je tudi v primerjavi z ostalimi valutami, toda za različne odstotke (proti liri menda za manj kakor za 10 odstotkov...). Za cene smo, kot kaže, našli rešitev v določilih resolucije o razvoju: povečati se bodo smele le za 15 odstotkov (decembra 82 v primerjavi z decembrom 81). Da bi to dosegli, bomo v kratkem sprejeli tudi ustrezne izvedbene akte. Tudi za povečevanje izvoza smo se odločili za najbolj učinkovito potezo: dinar bomo v letošnjem letu pocenili za toliko, da se bo kar najbolj približal realni vrednosti v primerjavi s tujimi valutami. Pocenitev dinarja je že vse od lanske jeseni vse pogostejša tema pogovorov na raznih ravneh, od laičnih do strokovnih. Vprašanje je: kako in za koliko poceniti dinar. Za koliko, naj bi menda bila državna skrivnost (vsaj tako so nam zatrjevali v nekaterih krogih, ki so blizu republiškemu izvršnemu svetu). Na vprašanje, kako in zakaj ter kaj bi bilo treba ob pocenitvi dinarja še storiti, da bi pocenitev dosegla učinek, ki ga je zadnja devalvacija povsem zgrešila, pa nam je v daljšem zapisu, ki ga v celoti objavljamo, odgovoril mag. oec. Andrej Kumar, asistent na Ekonomski fakulteti v Ljubljani. Mag. Kumar prav zdaj pripravlja doktorsko disertacijo na to temo — kako do realnega tečaja dinarja in izvleček iz te disertacije je njegov prispevek v našem listu.

Primernost višine in načina oblikovanja deviznega tečaja dinarja

Z deviznim tečajem katerekoli valute označujemo vrednost te valute, izraženo z enotami neke tuje valute. Takšna vsebina pojma deviznega tečaja povzroča, da je devizni tečaj temeljno sredstvo, s pomočjo katerega pretvarjamo dinarske cene v cene, ki so izražene v katerikoli tuji valuti. Prav tako prek deviznega tečaja preračunavamo tuje cene v domače dinarske.

Glede na takšno vlogo deviznega tečaja je očitno, da je devizni tečaj temeljni vrednostni kriterij, preko katerega posameznik in organizacije združenega dela ugotavljajo ekonomsko (dohodkovno) upravičenost posamezne izvozne oziroma uvozne transakcije.

Na področju zunanjeekonomskih odnosov seveda uporabljamo tudi različne ukrepe usmerjanja uvoza in izvoza. Na področju uvoza predvsem carine, kontingente, uvozne prepovedi in dovoljenja. Na področju izvoza pa predvsem izvozne spodbude, dovoljenja in druge ukrepe pospeševanja izvoza.

Vsi zunanjeekonomski ukrepi, ki veljajo za uvozne tokove ob danem deviznem tečaju, dopolnilno pospešujejo oziroma zavirajo posamezne izvozne oziroma uvozne tokove. Očitno je torej, da v smislu dohodkovne motiviranosti združenega dela za izvoz delujejo našteti ukrepi in veljavni devizni tečaj dinarja v medsebojni povezanosti. To pomeni, da je potrebno v primeru, ko je dinar s svojim deviznim tečajem, glede na domače in tuje cene, previsoko ovrednoten, za isto dohodkovno zainteresiranost izvoznikov povečati izvozne spodbude in sprejeti druge ukrepe, ki povečujejo izvoznikov dohodek ob veljavnem nerealnem dinarskem tečaju. V nasprotnem smislu velja takšna ugotovitev seveda tudi za dohodkovne interese uvoznikov.

Skupni vrednostni vplivi zunanjeekonomskih ukrepov in deviznega tečaja dinarja na dohodek izvoznikov in uvoznikov opozarjajo v sedanjih zunanjeekonomskih razmerah našega gospodarstva na naslednje značilnosti.

Izvozno motiviranost je mogoče povečevati z zničevanjem devizne vrednosti dinarja, ob nespremenjenih ostalih zunanjeekonomskih ukrepih. Izvozno motiviranost je prav tako mogoče povečevati ob relativno stalnem in ohranjenem nerealnem deviznem tečaju dinarja, če občutno povečamo izvozne spodbude in sprejemamo druge podobne ukrepe. Če uspemo oblikovati realni devizni tečaj dinarja, se močno zmanjšajo potrebe po širitvi (vrednostnih in količinskih) izvoznih spodbud in različnih uvoznih omejitev.

Ugotovitve nas vodijo do sklepa, da je razprava o deviznem tečaju dinarja in njegovih spremembah, ki je trenutno v naši družbi zelo živahna, lahko uspešna za rešitev naših zunanjeekonomskih problemov le, če izpolnjuje naslednje pogoje:

Prilagajanje deviznega tečaja mora upoštevati njegovo trenutno vrednostno neskladanje tako v domačih vrednostnih odnosih kot v odnosih do tujih valut. Spreminjanje deviznega tečaja dinarja ne sme biti izolirano koncepcijsko in praktično dejanje, temveč mora njegova sprememba nujno upoštevati vrednostne posledice za učinke veljavnih zunanjeekonomskih ukrepov. Realnost deviznega tečaja dinarja v teh razmerah ni neka v naprej definirana vrednost, ki jo je mogoče doseči z naglo (enkratno ali postopno) spremembo deviznega tečaja dinarja. Realna vrednost tečaja dinarja je torej vrednost dinarja, s katero ob ostalih zunanjeekonomskih ukrepih, na ekonomsko najbolj učinkovit način dosegamo potrebne in zaželjene zunanje ekonomske rezultate.

Neuspešni ukrepi

Glede na dosedanje zunanje ekonomske rezultate, ki se kažejo v zadnjih letih v obliki naglo rastoče zadolženosti v tujini, je očitno, da vodenje devizno tečajne politike dinarja skupno z ostalimi zunanjeekonomskimi ukrepi ni zagotovilo zaželenih zunanjeekonomskih rezultatov. Očitno postaja, da je potrebno vse intenzivnejše spodbujanje izvoza in vse bolj ostro administrativno omejevanje uvoza.

V takšnih razmerah postaja nujno hitrejše prilagajanje deviznega tečaja dinarja. Prilagajanje mora slediti razvoju domačih in tujih vrednostnih razmerij. Hitro prilagajanje deviznega tečaja razvoju teh vrednostnih odnosov bo omo-

Janez Bedina, predsednik siseota

Stroški hromijo učinkovitost gospodarstva

Cilj, ki ga moramo doseči, je vsekakor realen tečaj dinarja, ki naj bi kar najmanj nihal. Drsenje tečaja, pri tem mislim seveda na stalno zmanjševanje vrednosti dinarja, ne dene zmerom dobro niti izvoznikom, saj se pri nas skozi stalno in visoko inflacijo ter občasne devalvacije izgubijo pozitivni učinki teh ukrepov in tudi stabilizacijski napori gospodarstva. Seveda pa je povsem jasno, da trenutni tečaj dinarja nima nobene zveze z realno vrednostjo dinarja v primerjavi z drugimi valutami. Vprašanje je torej, kako — z drsenjem ali z devalvacijo — in kako hitro dinar realno ovrednotiti ter seveda tudi — za koliko. Glede načina se vsekakor strinjam s tistimi, ki trdijo, da je drsenje dinarja edini sprejemljivi način prilagajanja vrednosti. Drugo vprašanje pa je, kako hitro in za koliko. Sodim, da samo prilagajanje ne sme ostati edini ukrep. Vzrokov, zaradi katerih je dinar pri nas precenjen v odnosu do tujih valut in da je naše gospodarstvo ločeno od svetovnih gospodarskih tokov, je kar veliko. Z njimi smo se že ubadali v preteklosti in to ne preveč uspešno in tudi zdaj so glavna ovira pri stabilizaciji gospodarstva. Naj nekatere naštejem: pretirani vpliv administracije na gospodarske odločitve, razrasel administrativni aparat v gospodarstvu in izven njega, ki veliko stane, drago je tudi ekstenzivno zaposlovanje in tudi sicer neustrezna kadrovska struktura, neučinkovite investicije ter razvoj takšne proizvodnje, ki porabi veliko energije in kapitala. Veliko breme za naše gospodarstvo so proizvodni stroški, struktura teh stroškov. Na ceno izdelkov pri nas vplivajo direktni in indirektni materialni stroški kar s 65 do 75 odstotki. V kranjski Savi vam na primer postrežejo s podatkom, da morajo za vsak dolar, ki ga zaslužijo z izvozom gum, uvoziti kar za 85 centov repromateriala... V razvitih industrijskih državah so razmerja povsem drugačna, na Japonskem na primer vplivajo direktni in indirektni stroški le s 35 odstotki na ceno izdelka. Zaradi tako visokega deleža stroškov v cenah (ali prihodku) nam potem seveda zmanjkuje dohodka, prav tako pa gospodarstvo ne more zaslužiti dovolj deviz, da bi pokrilo tako visoke potrebe po njih.

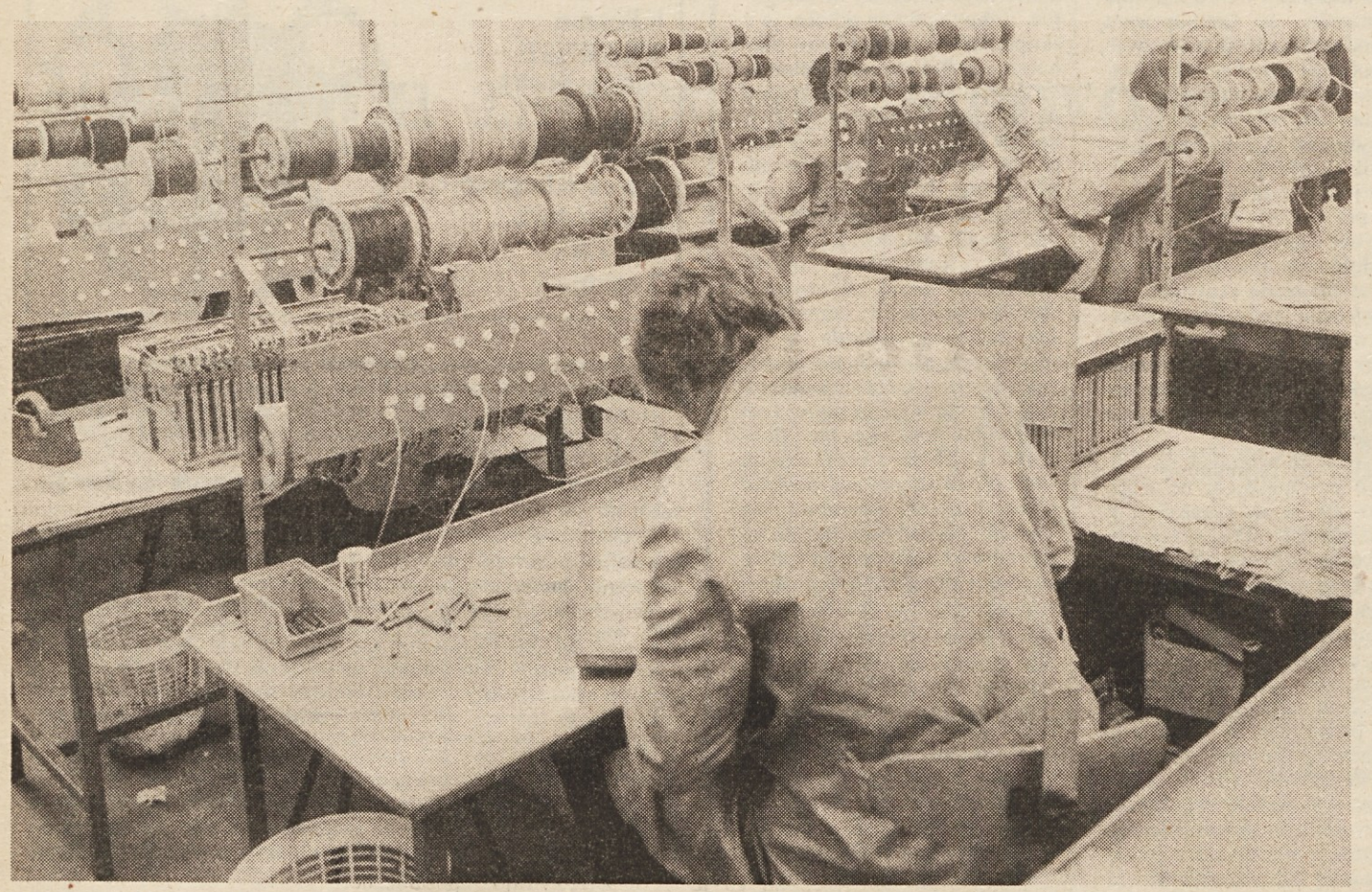

Iskra — Tovarna naprav in elementov za energetiko in teleinformatiko v Ljubljani

gočilo, da bodo imeli ostali zunanjeekonomski ukrepi stalen dohodkovni učinek tako na izvoznike kot uvoznike. Tako bi se objektivno povečala stabilnost in učinkovitost uvedenega zunanjeekonomskega instrumentarija. Tovrstna stalnost pa je gotovo med temeljnimi pogoji, ki so potrebni za uresničitev ustrezne razvojne in obenem dohodkovne motiviranosti združenega dela za vključevanje v mednarodne ekonomske odnose.

Nujno je torej treba rešiti vprašanje primernega načina oblikovanja deviznega tečaja dinarja v okoliščinah naše visoke zunanje zadolženosti in hkrati nestabilne in dohodkovno manj učinkovite izbire ostalih zunanjeekonomskih ukrepov. Številne razprave v naši družbi skupno z ugotovitvijo o padajočem dohodkovnem učinku veljavnih zunanjeekonomskih ukrepov kažejo na to, da dosedanje metode oblikovanja deviznega tečaja dinarja niso bile dovolj učinkovite.

Katere metode so učinkovite

Vprašanje je, kakšne so lahko učinkovitejše metode in kakšne so lahko posledice posameznih metod za gospodarski razvoj naše družbe?

Temeljno izhodišče za odgovor je povezano z deviznotečajno prakso v svetu. Od leta 1973 dalje vse dežele sveta (z izjemo članic SEV in LR Kitajske) uporabljajo deviznotečajno drsenje. To pomeni, da dežele oblikujejo svoje devizne tečaje prosto, glede na to, kako hitro se spreminjajo njihove domače cene in povprečne cene v svetu. Ob takšnem oblikovanju tečaja, ki poteka prek deviznega trga, na katerem centralne banke skrbijo za enakomernejše usmerjanje drsenja, veljajo tudi splošna pravila, ki jih članicam predpisuje Mednarodni denarni sklad (IMF).

Jugoslavija je članica Mednarodnega denarnega sklada, zato upošteva njegova pravila. Ob tem pa ima tako Jugoslavija kot druge članice pravico med dovoljenimi metodami drsečega oblikovanja deviznega tečaja izbrati tisto, ki ji najbolj ustreza glede na željene gospodarske in zunanjeekonomske učinke.

Glede na dosedanjo metodo oblikovanja dinarskega deviznega tečaja lahko rečemo, da smo po metodologiji (IMF) uvrščeni v skupino »ostale oblike drsenja«.

V tej skupini so dežele, ki imajo razvito devizno tržišče, ki imajo svojo valuto vključeno v mednarodne plačilne tokove. V tej skupini so tudi dežele, ki praktično ne sodelujejo v mednarodnih ekonomskih odnosih kot npr. Afganistan. Iz povedanega sledi zaključek, da dosedanja metoda oblikovanja deviznega tečaja dinarja ni bila ekonomsko najboljša, še posebno, ker nismo sprejeli družbeno preverjenih indikatorjev, na temelju katerih naj bi NB Jugoslavije spreminjala tečaj. Posledica tega je, da smo Jugoslovani spreminjali devizni tečaj vse prepogosto sunkovito (v obliki devalvacij) ter neusklajeno glede na sočasne potrebe prilagoditve ostalih zunanjeekonomskih ukrepov.

Lastna »košara« valut

Pretekle izkušnje, naš in svetovni ekonomski položaj kažejo na to, da bi morala nadaljnja prilagajanja deviznega tečaja dinarja slediti naslednjim načelom.

Okvirna metoda spreminjanja tečaja bi morala temeljiti na načelih vezave tečaja na enote SDR (Posebne pravice črpanja, ki jih izdaja IMF) ali na posebno lastno »košaro« valut. Iz nove metode drsenja bi nedvomno izhajalo postopno (resnično) drseče oblikovanje deviznega tečaja dinarja. Metoda bi preprečila prakso občasnih velikih sprememb tečaja, ki so potencialni vir nove inflacije in so glede na prakso v svetu prav gotovo zgodovinski anahronizem.

Nova metoda drsenja ne bi mogla naglo zagotoviti realnosti deviznega tečaja dinarja, predvsem zaradi verjetnih zastojev v reprodukciji, ki bi bili rezultat nagle podražitve uvoza. Nova metoda drsenja bi morala biti torej definirana v vsebinskem smislu kot politika aktivnega postopnega približevanja deviznega tečaja dinarja njegovi realni vrednosti v okvirih izbranega zunanjeekonomskega instrumentarija. Osnovno (minimalno) vodilo takšne aktivne devizno tečajne dinarske politike bi moralo postati načelo, da se devizna vrednost dinarja letno znižuje za odstotek, ki je enak razliki med našo dejansko inflacijo in dejansko inflacijo naših najpomembnejših zunanjeekonomskih partnerjev. Če naj preprečimo prakso sunkovitih sprememb tečaja dinarja, tedaj je razumljivo, da se mora odstotek razlike v inflacijskih stopnjah izvajati v obliki tekočega zniževanja devizne vrednosti dinarja med letom.

Ob rob razpravi o metodi in vsebini deviznega tečaja dinarja naj dodam, da bodo problemi z določanjem realne tečajne vrednost dinarja še dolgo obstajali, zato bi bilo ob slabi zunanji likvidnosti primerno razmišljati o povečanih možnostih za medsebojne blagovne kompenzacije zunanjeekonomskih transakcij (barter). Tovrstno aktivnost je potrebno širše razvijati predvsem v odnosih z DVR. Razmišljati pa bi morali tudi še o specifičnih možnostih oblikovanja posebnih plačilnih sporazumov z nekaterimi DVR. Pri teh sporazumih bi bilo pomembno posebno pozornost nameniti vprašanjem neposredne plačilne uporabnosti dinarja.

Naj zaključim, problematiko deviznega tečaja dinarja je nedvomno treba pričeti reševati postopno in v okvirih celovitih pogojev in možnosti, ki jih nudi naš in svetovni ekonomski instrumentarij, skupno s splošnim ekonomskim stanjem.

Tako mag. Andrej Kumar. Mi pa smo enako vprašanje zastavili še Janezu Bedini, predsedniku siseota in Janezu Vipotniku, direktorju finančno računskega področja Iskra-Commerca.

Boris Rugelj

Janez Vipotnik,
direktor finančno računskega področja
Iskra Commerca

Vse za zmanjšanje inflacije

Brez prilagajanja tečaja dinarja tujim valutam in brez njegove realne vrednosti ne bomo mogli več gospodariti. Vprašanje je le, kako do realnega tečaja: s stalnim drsenjem, z devalvacijo ali s kombinacijo obeh ukrepov. Sam menim, da je prava pot drsenje tečaja. Devalvacija namreč prinaša s seboj preveč negativnih posledic — poruši se stabilno okolje, ki ga gospodarstvo potrebuje za nemoteno proizvodnjo, grobo se spremenijo pogoji gospodarjenja, razen tega pa devalvacija močno pritisne tudi na cene. V Iskri, ki ima pozitivno zunanjetrgovinsko bilanco, se bo prilagoditev dinarja njegovi realni vrednosti vsekakor poznala. Lani smo izvozili za 150 milijonov dolarjev izdelkov, na konvertibilni trg, uvozili pa za okoli 132 milijonov dolarjev, prav tako s konvertibilnega trga. Trgovanje z deželami s konvertibilno valuto obsega 70 odstotkov (lani smo jih dosegli sicer nekaj manj) vse zunanje trgovine.

Seveda pa moramo ob tem ukrepu — poti k realnemu tečaju dinarja — ki ga pozdravljamo, povedati še nekaj. Vsaj dosedaj so vse prednosti, ki smo jih kot izvozniki bili deležni zaradi padanja vrednosti dinarja, razvrednotile prehitro rastoče cene doma. Za primerjavo: pred devalvacijo leta 1980 smo v Iskri našim lastnim izvoznikom plačevali 30-odstotne interne stimulacije za izvoz. Po devalvaciji smo stimulacijo znižali na 15 odstotkov. Toda ta raven je zdržala le nekaj mesecev, potem pa smo morali, zaradi naraščajočih domačih cen, interno stimulacijo neprenehoma povečevati in zdaj že lep čas dosega 50 odstotkov. Skratka, boj proti inflaciji je naloga, ki jo moramo realizirati hkrati s približevanjem dinarja njegovi realni vrednosti.

Kako zoper inflacijo, pa je že druga »pesem«: vsekakor bi morali v ta boj vključiti tudi bolj selektivno uporabo investicijskih sredstev, postaviti realnejšo obrestno mero na posojila — le-ta bi sploh morala biti tesno povezana z vrednostjo dinarja in rastjo cen. Ne nazadnje velja v sklopu ukrepov omeniti, da družbena stimulacija izvoza ni dobra. Princip pospeševanja izvoza na konvertibilni trg ni dovolj upoštevan, današnja izvozna stimulacija je le nek način za prerazporeditev dela dohodka, ki se steka skozi carine. Zdaj se stimulacije skorajda ne razlikujejo, pa naj gre za izvoz komajda predelane surovine, ali pa za izdelek z visoko stopnjo predelave.

S skupne seje RS ZSS in RK SZDL

Predlagajmo sposobne in odločne delegate

Priprave na letošnje delegatske volitve so pokazale, da so korak naprej v demokratizaciji in pri krepitvi volilne in kadrovske kulture. Zato prispevajo tudi k ustvarjanju potrebnega vzdušja delavcev in občanov za razreševanje aktualnih gospodarskih in družbenih problemov in ne le za volitve. Prispevale so k temu, da se ljudje odločneje zavzemajo za reševanje vseh vprašanj in hotenj v stabilizacijskih prizadevanjih naše družbe ter se seznanijo in opredelijo tudi do drugih problemov in dogodkov pri nas in na tujem.

Ta misel se je kot rdeča nit vlekla skozi dogajanje na skupni seji republiškega sveta ZSS in republiške konference SZDL. V pripravah na volitve je bilo vseskozi jasno, da smo v obdobju in v položaju, ko morajo organizirane socialistične sile skupaj z delavci in ljudskimi množicami v odločno akcijo za trden in usklajen družbenoekonomski razvoj. »Težave bomo premagali,« je dejal Martin Mlinar, podpredsednik RS ZSS, »če bomo nenehno širili prostor, v katerem bo prišla do izraza ustvarjalna moč ljudi in njihovo delo kot temeljno gibalo napredka.« Ta prostor pa je le socialistično samoupravljanje in njegov delegatski sistem in zato tudi evidentiranje kandidatov za oblikovanje vseh delegatskih teles na vseh ravneh organiziranosti pomeni v resnici boj za nadaljnji kakovostni razvoj socialističnega samoupravljanja in uresničevanja politike gospodarske stabilizacije.

Priprave na volitve so vpete v družbeno dogajanje

Martin Mlinar je poudaril: »Delegatski sistem je s svojimi telesi v dveh mandatnih obdobjih pokazal svojo vitalnost, ni pa pokazal svoje prave ustvarjalne moči. To pa ne zaradi tega, ker bi bilo v njem premalo sposobnih in samoupravljanju predanih delegatov, temveč predvsem zato, ker se je pod pritiski upravljalskih in birokratskih monopolov na različnih ravneh širilo skupinsko-lastninsko in državno lastninsko razpolaganje s sredstvi družbene reprodukcije. Neugodne gospodarske razmere, ki jih je ustvarila naša gospodarska praksa, so omogočale vzdrževanje visokega notranjega povpraševanja z obsežnim zadolževanjem v tujini in doma na račun bodočega dohodka in so bile zato dobra osnova za širjenje takega načina odločanja o sredstvih družbene reprodukcije.«

Bržkone se tudi zato ni dovolj odločno in vztrajno krepila vsebina delegatskega odločanja in nič novega ne povemo, če je prav zato samoupravljanje v tozdih v posameznih obdobjih dela delegatskih skupščin — zaradi različnih oblik odtujevanja sredstev — izgubljalo materialno osnovo za svoj razmah. Zavedamo se, da je politični sistem socialističnega samoupravljanja celovit sistem delavčevega obvladovanja rezultatov dela in življenja; kot tak lahko zaživi v celoti le ob razvitem sistemu samoupravnih družbenoekonomskih odnosov v tozdih in samoupravnih skupnostih! Prav zato je treba z vso zavzetostjo tako kot za volitve v delegatske skupščine pripravljati in ustvarjati tudi kadrovske in druge okoliščine za delovanje samoupravnih organov v organizacijah združenega dela. Ta dva »volilna« procesa je potrebno potemtakem vsebinsko povezovati, ne smeta sloneti

(Nadaljevanje na 4. strani)

Martin Mlinar

Miloš Prosenc

Ocena priprav na volitve

Minuli petek so se zbrali na skupni seji člani RS ZSS in RK SZDL ter ocenili priprave na delegatske volitve. Sejo je vodil Mitja Ribičič, predsednik RK SZDL. Na seji so sprejeli poročilo o poteku vsebinskih, kadrovskih in organizacijskih priprav na volitve delegacij za skupščine družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti in dokumente, ki so podlaga za priprave volitev in njihov potek. Gre za načela in postopke za uresničevanje stalnih kadrovskih priprav na volitve, volilni pravilnik s prilogami, kjer so natančno zapisani vsi postopki in potrebni rokovniki.

Uvodničarja na skupni seji sta bila Martin Mlinar, podpredsednik RS ZSS in Miloš Prosenc, sekretar RK SZDL.

(Nadaljevanje s 3. strani)

na kampanjskem političnem delu, temveč morata biti stalna skrb za izbor kadrov in odgovornost za samoupravno kadrovsko politiko; to mora postati nenehna samoupravna aktivnost delavcev in organiziranih socialističnih sil. Edino po tej poti se bomo lahko uspešneje postavili po robu težavam in razraščanju ozkih podjetniških interesov in gospodarskemu drobnjakarstvu, kajti, kot je **dejal Martin Mlinar, »odpreti** delavcem spoznanje o nujnosti takega delovanja na področju kadrovske politike in nevarnosti gospodarskega zapiranja, pomeni odpirati prostor za pravi izbor kadrov in uspešno razvijanje proizvodnega in poslovnega povezovanja na dohodkovnih osnovah. Le tako lahko povečamo učinkovitost gospodarskih in samoupravnih subjektov v sistemu družbeno-lastninskih odnosov in na njih sloneče blagovne proizvodnje in tržne menjave.«

Usklajevanje interesov

To je pot za uveljavljanje takih gospodarskih meril pri presoji uspešnosti dela, gospodarjenja in upravljanja, ki bodo upoštevala objektivne ekonomske zakonitosti, ne pa tiste, ki so izraz gospodarskega monopola ali ozkih interesov družbenopolitičnih skupnosti. Za to pa je potrebno usklajevanje, ki ga lahko zagotovi razvita vsebina delegatskih odnosov, vendar morajo delegati, ki usklajujejo interese, razumeti ne le sebe in svoje okolje ter svoje potrebe, temveč tudi potrebe drugega in skupne družbene interese.

V tem procesu imajo zlasti pomembno nalogo družbenopolitične organizacije. Zato je Martin Mlinar poudaril: »Družbenopolitična aktivnost zveze komunistov in sindikatov ter drugih organiziranih socialističnih sil mora biti v središču boja za razredno in samoupravno vsebino socialističnih odnosov in najmočnejši vzvod za izgrajevanje samoupravne kohezije združenega dela, kakovosti delegatskih odnosov in avtoritete delegatskih skupščin.« Zveza sindikatov ima seveda še posebne naloge pri oblikovanju temeljnih delegacij v tozdih — za družbenopolitične skupnosti in samoupravne interesne skupnosti. Te organizacije prenašajo delavčevo odločanje prek tovarniških plotov in gre tako vpliv delavcev v tozdih v proces družbenega odločanja v vse delegatske skupščine.

V sedanjih pripravah na volitve se potematakem ne izogibamo nobenemu vprašanju, ki ovira hitrejši razvoj gospodarstva, uspešnejšo stabilizacijo in tudi poglabljanje samoupravljanja. Med temi vprašanji so zlasti, sodeč po skupni seji RS ZSS in RK SZDL, vprašanja preverjanja gospodarskih in družbenih načrtov, stabilizacijskih programov in stabilizacijskega ravnanja sploh in še posebej izkoriščanja rezerv, ki jih imamo v prirodnih bogastvih, v proizvodnih in delovnih zmogljivostih, v znanstvenem potencialu ter v delitvi po delu in rezultatih dela. Vse te rezerve bomo učinkoviteje izkoristili le, če se bomo ustrezno samoupravno organizirali, če nam bo uspelo doseči mnogo večjo samoupravno integracijo združenega dela in njegovo trdnejšo medsebojno povezanost z združevanjem dela in sredstev in nenezadnje, če bodo ukrepi ekonomske politike utrjevali delavčev samoupravni položaj. V reševanje teh vprašanj pa morajo bili vpete vse delegatske skupščine in tudi druge inštitucije političnega sistema socialističnega samoupravljanja.

Posnetek s skupne seje

Celovite kadrovske priprave

Doslej je bilo v pripravah na volitve opravljenega že veliko dela. Evidentirani so kandidati za delegate in delegacije, marsikje so temeljito preučili dosedanje delo delegacij in delegatov, njihov vpliv na odločanje v skupščinah in tudi njihovo prenašanje odločitev med delavce. Ta čas potekajo v temeljnih samoupravnih skupnostih temeljne kandidacijske konference. V temeljnih organizacijah združenega dela jih pripravlja in sklicuje izvršni odbor sindikata, v krajevnih skupnostih pa predsedstvo konference SZDL. Pravzaprav imajo vsi organi v družbenopolitičnih organizacijah natančna navodila — na osnovi zakona — kako je potrebno izvesti temeljne kandidacijske konference in potlej tudi vse volilne postopke. Med poudarki, ki jih je v svoji uvodni razpravi na skupni seji povedal Miloš Prosenc, omenimo, da moramo povsod poskrbeti za to, da kadrovske priprave na volitve ne bodo odtrgane od družbenoekonomskih in družbenopolitičnih nalog in da moramo h kadrovskim pripravam pristopiti celovito, saj potekajo skoraj hkrati s pripravami na kongrese ZK in ZS in volilne seje drugih družbenopolitičnih organizacij. Ob vseh teh pripravah, razpravah in evidentiranju pa je treba kajpak upoštevati vsa znana načela kadrovanja in še zlasti to, da bomo v delegacije izvolili ljudi, ki bodo sposobni s svojim delom, znanjem in sposobnostmi uresničevati vse naloge, ki jih ima naša družba. Miloš Prosenc je med drugim poudaril: »Doseganje planskih ciljev, nadaljnji stabilizacijski napori ter nadaljnji razvoj političnega sistema socialističnega samoupravljanja z vsemi svojimi stalnicami — vse to bo zahtevalo brezkompromisne borce, ki bodo z vso zavzetostjo, znanjem in odločnostjo vztrajali na Titovi in Kardeljevi poti. Zato moramo za delegate v temeljnih delegacijah in za nosilce odgovornih delegatskih in družbenih dolžnosti v občini, republiki in federaciji evidentirati in predlagati ljudi, ki bodo pripravljeni in sposobni tudi najtežje probleme reševati na samoupraven način.«

Marjan Horvat

Kličemo TREBNJE (068) 44073

Na zvezi je Janez Klemenčič, predsednik OS ZSS Trebnje

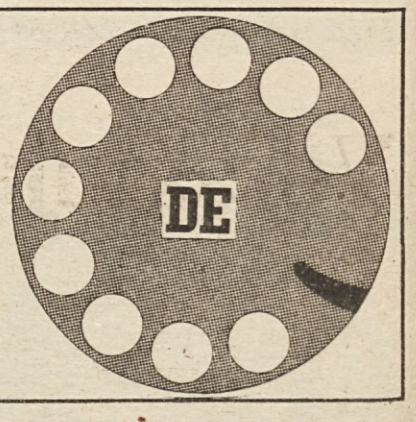

— Tovariš Klemenčič, pred nami je 3. konferenca o socialni politiki in varnosti delavcev. Kako ste se pripravili nanjo?

»Ugotavljamo, da dobro. To pa bržda zato, ker je bilo zanimanje za probleme, ki smo jih obravnavali, veliko. Številne in vsebinske razprave nam to potrjujejo.«

— Katere probleme ste v javni razpravi izluščili in vas še posebej tarejo?

»Imamo celo vrsto težav. Na področju zaposlovanja, denimo, nas najbolj tare to, da nismo kos resnim problemom, ki izvirajo iz dokajšnje dnevne migracije naših delavcev.

Vsak dan se vozi na delo v Novo mesto, Ljubljano in Grosuplje kakih 1900 delavcev, kar je ob 4500 zaposlenih v naši občini kar lepa številka. Kakorkoli obračamo, dejstvo je, da ti delavci še vedno bolj pomagajo razvijati tiste kraje, v katerih delajo, kot pa tistega, v katerem živijo. To pa zato, ker nekatere prispevne stopnje ostajajo tam, ker naši delavci ustvarjajo. Tako je, denimo, tudi s stanovanjskim dinarjem. Tudi ta ostaja v drugih občinah, sporazumevanja, ki pa imajo zakonsko podlago potekajo zelo počasi. Vsako leto zato izgubimo 3,5 milijonov dinarjev. Takšne razmere pa se odražajo tudi na področju otroškega varstva.«

— Občina Trebnje je bila svoje dni »zlata jama« za investitorje iz večjih središč. Gotovo je to pripomoglo k hitrejšemu razvoju kraja, po drugi strani pa bržda odprlo tudi več problemov. Kako se le-ti zrcalijo v socialnem pogledu?

»Stvar bo kaj hitro jasna, če vam povem, da imamo danes v naši občini nič več in nič manj kot 32 tako imenovanih dislociranih enot. To so kajpak organizacijske oblike, ki nimajo statusa tozda, čeprav nekatere izpolnjujejo te pogoje. Ena od teh je, denimo, obrat v Mokronogu, ki deluje v okrilju Induplatov iz Jarš. V njem združuje delo okoli 60 delavcev in že dalj časa izpolnjuje vse pogoje za ustanovitev tozda. Še zlasti sedaj, ko so se njegovi delavci preselili v nove delovne prostore. Vendar v Domžalah o tem še zdaj nočejo nič slišati, čeprav smo imeli vrsto pogovorov in ne vem česa še. Kaj to pomeni v socialnem pogledu, je mogoče spet ilustrirati z zbiranjem stanovanjskih prispevkov. Tako kot smo prej ugotovili, da ostaja denar tam, kjer naši delavci delajo, pa smo zdaj priča dejstvu, da sredstva odtekajo v Domžale. Induplate smo opozorili na to, dobili pa sledeč odgovor: Dogovorite se v republiki, naj sprejmejo drugačen zakon, pa bomo ravnali drugače. Mi se moramo ravnati po zakonu ...« To je bržda ob tej priložnosti odveč komentirati, povem pa lahko, da na tak način izgubimo letno samo pri stanovanjskih sredstvih približno milijon dinarjev.

Težave imamo tudi na področju zdravstva in izobraževanja. V prvem primeru bomo morali storiti več pri svobodni menjavi dela, v drugem pa za smotrnejšo mrežo šol v naši republiki. Gre namreč za to, da imamo pri nas nekatere šole, katerih diplomantov potem nikakor ne moremo zaposliti. Ker so podobni problemi tudi drugod v Sloveniji, pričakujemo, da bo konferenca o tem zavzela odločna in načelna stališča.«

Ivo Kuljaj

Predsedstvo RS ZSS o pripravah na volitve — Evidentirani tudi možni kandidati za vodilne funkcije v ZSS

Za zdaj gladko in brez zastojev

Na seji predsedstva RS ZSS, ki je bila 14. januarja, so člani predsedstva ugodno ocenili dosedanje priprave na delegatske volitve v skupščine družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnosti. Delo organov ZS in SZDL je usklajeno, evidentiranih je veliko število delavcev in občanov za člane delegacij in za dolžnosti v delegatskih skupščinah, kar daje možnosti za uspešen potek kandidacijskih postopkov; pravočasno so pripravljeni vsi dokumenti za volitve in nenazadnje je po sodbi predsedstva pravočasno delo pri organizacijskih in kadrovskih pripravah omogočilo uresničevanje načela o stalnih kadrovskih pripravah na volitve in o načrtnem vodenju kadrovske politike. Tako bi lahko na kratko povzeli poročilo o dosedaj opravljenem delu v pripravah na volitve, ki ga je na seji predsedstva podal član predsedstva Franček Kavčič.

V skladu z dosedanjimi usmeritvami pa je predsedstvo RS ZSS sprejelo še nekaj stališč in opozoril za konkretno delovanje sindikalnih organizacij v zaključnih pripravah na volitve. Izvršni odbori osnovnih organizacij ZS morajo od 15. do 24. januarja letos sklicati temeljne kandidacijske konference v tozdih. Na podlagi evidentiranih možnih kandidatov izvršni odbori na teh sejah izoblikujejo predlog možnih kandidatov za člane delegacij za skupščine družbeno političnih skupnosti in sisov.

Izvršni odbori naj, če je to potrebno, opozorijo službe v tozdih in v delovnih skupnostih ter delavske svete, da morajo opraviti vse naloge okrog volitev v roku, ki jih postavljajo volilni zakon in drugi dokumenti. Volitve v tozdih bodo namreč 11. marca 1982.

Ker je po novem volilnem pravilniku v tozdu le ena kandidacijska konferenca, mora OOZS poskrbeti, da se bodo novo izvoljene delegacije vključile v drugo fazo kandidacijskih postopkov, **sindikalna organizacija pa mora** delegate seznaniti s svojimi mnenji in stališči, ki so bila oblikovana med delavci o predlaganih evidentiranih možnih kandidatih za nosilce odgovornih delegatskih dolžnosti v skupščinah in njihovih organih. Načeloma naj ne bi združevali volitev v delegatske skupščine in v samoupravne organe.

Predsedstvo je sprejelo še dodatne usmeritve za delo občinskih svetov ZSS in republiških odborov sindikatov dejavnosti v pripravah na volitve ter stališča o izobraževanju delegatov, ki bodo izvoljeni na prihodnjih delegatskih volitvah.

Evidentirani kandidati za vodilne funkcije v ZSS

V sklopu kadrovskih priprav na volilno sejo republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije sta predsedstvo in odbor za kadrovska vprašanja RS ZSS ugotovila, da so bili v predvolilnih in drugih kadrovskih pripravah nekateri člani, ki poklicno opravljajo svoje dolžnosti v RS ZSS, evidentirani kot možni kandidati za opravljanje drugih družbenih nalog, nekateri izmed njih pa se bodo v naslednjih mesecih zaposlili v združenem delu. Zato

Marjan Orožen

mora RS ZSS na volilni seji v maju opraviti nekaj nujnih kadrovskih sprememb v svoji sestavi.

Predsedstvo je evidentiralo kot možne kandidate za vodilne funkcije v RS ZSS naslednja tovariša in tovarišico:

za predsednika republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Marjana OROŽNA,
rojenega 27. 2. 1930, diplomiranega politologa, predsednika mestne konference ZKS Ljubljana.

Marjan Orožen je rojen v Turjah pri Hrastniku, izhaja iz kmečke družine in se je s štirinajstimi leti še med NOB vključil v mladinsko organizacijo v okviru OF Slovenije. Po osvoboditvi je bil sprejet v SKOJ, v KPS pa januarja 1948. Bil je sekretar SKOJ in krajevne organizacije ZMS, deloval je v mestnem in okrajnem komiteju ZMS in SKOJ. Zaposlil se je kot jamski vozač v rudniku Hrastnik in je bil v tem času izvoljen v mestni in okrajni ljudski odbor ter za

Francka Herga

člana okrajnega komiteja ZKS v Trbovljah. Po dokončani enoletni politični šoli Djuro Djaković v Beogradu je delal v okrajnem komiteju ZKS Trbovlje, kasneje pa kot sekretar občinskega komiteja ZKS Hrastnik. Leta 1959 je bil izvoljen za člana CK ZKS, v okrajni komite ZKS in okrajni komite SZDL Ljubljana. Dokončal je še visoko šolo za politične vede v Ljubljani, nato pa je bil izvoljen v centralni komite ZKJ. Leta 1967 je prevzel dolžnost sekretarja revirskega komiteja ZKS za občine Hrastnik, Trbovlje in Zagorje.

V letih 1969 do 1972 je bil podpredsednik Skupščine SR Slovenije, nato pa šest let republiški sekretar za notranje zadeve in član izvršnega sveta Skupščine SR Slovenije. Marca 1978 je bil izvoljen za sekretarja, maja 1980 pa za predsednika mestne konference ZKS Ljubljana. Od leta 1978 je poleg drugega član predsedstva CK ZKS.

za podpredsednico republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Francko HERGA,
rojeno 13. 7. 1944, diplomirano ekonomistko, predsednico zbora

Zdravko Krvina

združenega dela skupščine občine Maribor.

Francka Herga se je rodila v Plešivici pri Jeruzalemu. Januarja 1963 je bila sprejeta v ZKS. Bila je mladinska aktivistka, dokončala je mladinsko politično šolo in med drugim sodelovala tudi v zvezni mladinski delovni brigadi v Paračinu. Avgusta 1963 se je zaposlila v Svili Maribor. Ob delu je tudi diplomirala na 2. stopnji visoke ekonomsko-komercialne šole v Mariboru. Za svojo diplomsko nalogo je prejela Kidričevo nagrado. V DO so jo tudi izvolili v različne samoupravne organe, v izvršni odbor osnovne organizacije ZSS ter za sekretarko oddelka osnovne organizacije ZKS. Sodelovala je v delu kluba mladih v Mariboru in je bila tudi predsednica organizacije ZSMS v delovni organizaciji Svila. Leta 1974 so jo izvolili v delegacijo za zbor združenega dela skupščine občine Maribor. Je predsednica zbora združenega dela skupščine občine Maribor in vodi tudi odbor za finance zbora združenega dela Skupščine SR Slovenije. Za svoje delo je prejela več družbenih priznanj.

za sekretarja republiškega sveta Zveze sindikatov Slovenije Zdravka KRVINO,
rojenega 7. 1. 1937 v Novi vasi pri Škofji Loki, diplomiranega politologa, sekretarja medobčinskega sveta ZKS za gorenjsko regijo v Kranju.

Zdravko Krvina je kot elektromehanik sedem let delal v kranjskem Standardu in je bil leta 1956 sprejet v ZKS. Leta 1959 je bil izvoljen za predsednika okrajnega komiteja LMS v Kranju, septembra 1961 je postal sekretar CK LMS, naslednje leto pa komandant štaba mladinskih delovnih brigad v Kumanovu. V CK LMS je delal do oktobra 1966, ko je bil izvoljen za sekretarja mestnega odbora SZDL Ljubljana, naslednje leto pa za predsednika skupščine občine Škofja Loka. Julija 1972 je bil imenovan v predsedstvo Skupščine SR Slovenije, čez dve leti pa za generalnega direktorja Kliničnega centra v Ljubljani. Julija 1978 je postal sekretar medobčinskega sveta ZKS za gorenjsko regijo v Kranju.

Razen tega je opravljal še druge družbene naloge. Med drugim je bil član glavnega odbora oziroma republiške konference SZDL Slovenije, član CK LMJ, predsednik Počitniške zveze Jugoslavije, od junija 1980 pa je predsednik Zveze tabornikov Jugoslavije. Na 6. kongresu ZKS je bil izvoljen za člana stalnega dela konference ZKS

Predsedstvo je pozvalo občinske svete ZSS ter republiške odbore sindikatov dejavnosti k razpravi o evidentiranih možnih kandidatih ter hkrati na tej seji začelo tudi postopek evidentiranja možnih kandidatov za poklicno opravljanje nekaterih drugih nalog v RS ZSS. Evidentirani kandidati morajo kajpak ustrezati družbeno dogovorjenim splošnim **merilom za opravljanje družbenih** dolžnosti ter merilom, ki so zapisana v statutu ZSS in v sklepih 9. kongresa ZSS.

Marjan Horvat

Pred razpravami o »ZR'81«

Vprašanja zahtevajo odgovore

Pri poslovanju v lanskem letu se je v prenekateri delovni organizaciji v celjski občini pojavila vrsta vprašanj, ki zahtevajo resne in obvezujoče odgovore.

Gre za odstopanja od načrtov izvoza, težnje po čezmerni rasti uvoza, težave na področju cen, pri oskrbi z reprodukcijskim materialom pa za čedalje večje poslovne stroške in še za kaj. Vsi kazalci za vse lansko leto sicer še niso znani, toda če se glede na podatke za devet mesecev niso bistveno spremenili, so odstopanja od ciljev družbeno-gospodarskega razvoja v Celju precejšnja.

Prav o vsem tem in o drugem, s čimer se srečujejo v delovnih okoljih, naj bi spregovorili ob obravnavi uspešnosti gospodarjenja v lanskem letu in zaključnih računov. Temu posvečajo zadnja leta v Celju veliko pozornost, zato želijo, da bi se tudi letos tega lotili z vso zavzetostjo. Odgovorili naj bi namreč na vrsto vprašanj, predvsem na to, kakšne cilje in naloge so si zastavili v načrtih in dodatnih stabilizacijskih načrtih, kako so te naloge izpolnjevali in v kolikšni meri je njihovo delo pripomoglo h kakovostnim premikom v organizacijah združenega dela in v celotni družbi.

V obdobju priprav in razprav bo največ nalog na ramenih koordinacijskih odborov za učinkovito gospodarjenje in osnovnih organizacijah zveze sindikatov, ki so že doslej nosili največje breme pri določanju nalog in ciljev gospodarske stabilizacije.

Da bi celotna dejavnost v celjski občini potekala kar najbolj usklajeno, sta občinski svet zveze sindikatov in koordinacijski odbor za učinkovitejše gospodarjenje pripravila načrt, kako oceniti gospodarske stabilizacije in razprave o zaključnih računih 1981.

Tako bodo v začetku februarja poslovodni organi po OZD pregledali gospodarjenje v lanskem letu in razčlenili stabilizacijo. Takoj ko bo to pripravljeno, bodo koordinacijski odbori za učinkovitejše gospodarjenje in izvršni odbori organizacij sindikata ocenili in predlagali, kako pripraviti razprave. Do 24. februarja pa morajo to gradivo obravnavati tudi delavci po sindikalnih oziroma samoupravnih delovnih skupinah in v manjših organizacijah na zborih delovnih skupnosti. V drugih organizacijah morajo delavci na zborih o tem razpravljati 24. februarja.

Delavski sveti morajo sprejeti zaključni račun in predlagati delitev dohodka. Do tega časa oziroma najkasneje do konca februarja morajo koordinacijski odbori in izvršni odbori sindikata pripraviti ukrepe za uresničitev letošnjega načrta oziroma načrta gospodarske stabilizacije. O tem in o delitvi dohodka bodo do konca razpravljali še delavci na zborih.

Načrt dejavnosti je torej zastavljen, treba pa je narediti vse, da ga bodo povsod tudi uresničili in se dela lotili tako, da bodo letošnji načrt povsod izpeljali.

Hkrati je to priložnost za pregled delovanja koordinacijskih odborov za učinkovito gospodarjenje.

F. K.

Predlagamo

Ta čas, ko se še v marsikateri osnovni organizaciji zveze sindikatov pripravljajo na občni zbor, v občinah in v sindikatih dejavnosti pa na skupščine občinskih svetov in republiških odborov, bi morali nameniti kar največ skrbi analizi dosedanjega dela, uspehov in napak ter oblikovanju novih programov dela. To delo — pa tudi če zadeva skupščino občinskega sveta ZS ali republiškega odbora, ne bi smelo mimo osnovnih organizacij ZS. Še več. Prav v teh okoljih je poleg lastnega dela potrebno oceniti tudi delo posameznih članov v občinskem svetu in v republiških odborih ter teh organov ZS kot celote. Bržkone je to najboljša pot, da svojim delegatom v teh organih damo usmeritve za njihovo delo tudi že v naprej, se dogovorimo o novih kandidatih za te organe ter jih spodbudimo za še tesnejše sodelovanje v delu osnovne organizacije ZS.

Marsikje še niso resno pristopili k izvedbi občnih zborov in skupščin. Ponekod si privoščijo kratek govor predsednika, spregovori morda še kak občinski funkcionar in direktor, potlej pa po stari, zelo stari navadi za nekatere, sindikalna klobasa in pol poliča vina na udeleženca.

Takšni občni zbori ne prispevajo h krepitvi sindikalnega dela in vloge sindikata v samoupravnem procesu. Na občnih zborih bi morali spregovoriti o življenjsko pomembnih vprašanjih delovnega kolektiva, o (ne) samoupravnem ravnanju, o gospodarjenju, o življenjskih in delovnih razmerah... Že večkrat smo zapisali te naloge, ki jih morajo obravnavati člani sindikata na svojem občnem zboru. To morajo biti konstruktivni in tovariški pogovori in dogovori o vsem, kar teži delavce; vsebovati morajo njihova hotenja po hitrejšem razvoju tozda in dela ter življenja izven delovne organizacije. Ponujamo takšen sklic prve seje izvršnega odbora sindikata:

DNEVNI RED

1. Vsebinske in organizacijsko politične priprave na občne zbore

2. Priprave na temeljne kandidacijske konference

Mimogrede

Nerazumljivo izsiljevanje

Iz Beograda smo zvedeli presenetljivo novico: beograjski hotelirji so pripravljeni sprejeti delegate 9. kongresa Zveze sindikatov Jugoslavije, če bo svet ZSJ plačal za prenočišča trikrat več kot za običajne goste. Sedanja cena za prenočitev v hotelih znaša v povprečju 630 dinarjev, za posameznega delegata pa bi morali odšteti 1.740 dinarjev.

Nalašč smo zapisali hotelirji, kajti zanima nas, kaj o tem menijo člani sindikata v hotelskih delovnih organizacijah Beograda.

Pa še kdo drug bi lahko kaj povedal, mar ne?

Druga zanimivost, ki se je pridružila pripravam na zvezni kongres, pa sodi bržkone med monopolistične prijeme. Odločeno je, da ima prednost pri prevozu tujih delegatov na kongres jugoslovanskih sindikatov JAT v vseh primerih, ko gre pri tem za prihranek deviz. Dobro, da je v zadnjem stavku pripisan »prihranek deviz«, čeprav nam zdaj ni znano, da bi bile velike razlike med letalskimi prevozniki v domovini. Kaj pa če si bo kak gost iz tujine že prej rezerviral prostor v letalu tuje tvrdke in se s tem letalskim prevoznikom želel tudi odpeljati iz Jugoslavije!?

M. H.

»Delavci v slovenskem gospodarstvu '81«

Položaj žensk

Dejanski položaj zaposlene ženske na Slovenskem zastirajo podatki, ki jih pogosto navajamo, da je delež zaposlenih žensk v Sloveniji eden od najvišjih v Evropi (44,8 %), najvišji v Jugoslaviji, da je slovenska delavka zaposlena večinoma v gospodarstvu (75 % vseh zaposlenih žensk), oziroma da je v slovenskem gospodarstvu 39,8 % ženske delovne sile. Ženske predstavljajo zdaj 49,9 % vseh učencev v srednjih in poklicnih šolah. Izobrazba slovenske delavke se ne razlikuje več od izobrazbe moških sodelavcev. V samoupravnih organih organizacij združenega dela je leta 1979 sodelovalo 30,3 % žensk kot članic izvršilnih organov, čeprav je bilo v individualnih poslovodnih organih oziroma v kolegijskih poslovodnih organih samo 7,7 % žensk.

Kje in kaj delajo ženske v gospodarskih dejavnostih

Delajo predvsem v nizkoakumulativnih dejavnostih, ki zaposlujejo veliko »cenene« delovne sile: v elektroindustriji, tekstilni industriji, proizvodnji in predelavi tobaka, gostinstvu in turizmu. Tako je na primer v proizvodnji obutve in galanterije 74,7 % žensk (OD za 1979. leto je bil 5.944 din), v proizvodnji elektrostrojnih aparatov 54,5 % žensk (OD je bil leta 1979 6.490 din), v proizvodnji in predelavi tobaka je 66,8 % zaposlenih žensk (OD je bil 7.060 din) itd.

Od vseh žensk v Sloveniji, starih med 15 in 59 let, je 57,2 % zaposlenih; tri četrtine jih dela v gospodarstvu in to pretežno v dejavnostih, ki imajo (leta 1979) osebne dohodke približno na ravni republiškega povprečja ali celo pod njim.

Stanje v zaposlovanju in izobrazbeni oziroma poklicni usmeritvi žensk je takšno, da nekateri avtorji pri nas že govorijo o »moški družbi« v politiki zaposlovanja žensk (S. Šuvar). Drugi so o vlogi in položaju ženske v združenem delu izrekli še bolj ostre besede. Tako je ta položaj označen kot »poklicna segregacija žensk« (Vida Tomšič), kot »določen z diskriminacijskimi ukrepi« (Stipe Šuvar), kot »negativna selekcija« (Prpić), kot »sektašenje« in »nazadnjaški ter tuj socializmu, samoupravljanju in zamisli o položaju in vlogi žensk v družbi in družini« (Sklepi Predsedstva CK ZKJ o nalogah zveze komunistov pri nadaljnjem uresničevanju družbenega položaja in vloge žensk danes, junij 1980).

Naša raziskava, ki je zajela zaposlene v gospodarstvu SRS, moške (63 %) in ženske (37 %), je pokazala, da ženske, zaposlene v gospodarstvu Slovenije, opravljajo predvsem dela »nižje« vrste: 76,6 % žensk v primerjavi s 50,8 % moških opravlja nižja delovna opravila, ročna dela, dela na tekočem traku in delo s strojem. Ženske so »enake« moškim samo v vrsti »strokovnega, raziskovalnega dela« (okrog 17 % zaposlenih v obeh skupinah).

Zelo je značilna spolna sestava zaposlenih na delovnih mestih ozkega profila: 36 % vseh zaposlenih žensk dela na delovnih mestih, za katera je usposobljenost kategorije NK ali PK — torej v ozkih profilih, medtem ko je moških le 23,4 % od vseh, ki delajo na opravilih NK profila, in teh je v našem vzorcu 546 ali 13,5 %, je 54,6 % žensk. Celo ženske s končanimi visokimi šolami delajo na delovnih mestih, ki zahtevajo samo osnovno šolo in tečaj (2,5 %). Od vseh zaposlenih žensk je 9,2 % članic ZK, moških je 15,9 %. Treba pa je poudariti, da je odstotek žensk, ki izjavljajo, da imajo funkcijo v sindikatih (36,7 %), ustrezen deležu zaposlenih žensk.

Kar 49 % od vseh anketiranih žensk odgovarja, da bi bile pripravljene prevzeti kakšno dolžnost v sindikatih.

Zaposlovanje žensk in razvoj

Skoraj gotovo je, da bosta v naslednjem obdobju razvoja Slovenije in Jugoslavije politika zaposlovanja nasploh pa tudi politika zaposlovanja žensk podrejeni razvojni politiki. Zato je bistveno, kako načrtujemo razvoj in ob tem delovni, človeški potencial razvoja. Kam se bo usmerila ženska delovna sila v prestrukturiranju slovenskega gospodarstva, ni odvisno samo od zamisli razvoja in šolanja, ampak tudi od zavestne družbene akcije. Trenutno stanje zaposlenosti žensk v slovenskem gospodarstvu pa je opozorilo, da teh težav ne bo mogoče rešiti brez zavestne akcije, v katero bo vključen tudi sindikat.

Silva Mežnarić

Seja sveta RS ZSS za življenjske in delovne razmere

Ali bodo srednješolci brez malic lahko zdravi delavci?

Pismo zavoda SRS za zdravstveno varstvo republiškemu svetu zveze sindikatov Slovenije opozarja, da se prehrana, pa tudi zdravstveno stanje šolarjev v zadnjih dveh letih slabša. To še zlasti velja za učence srednjih šol, med katerimi je kar 28 odstotkov takih, ki nimajo družbene prehrane za svoje učence. Statistika kaže, da 56,7 odstotka srednješolcev v Sloveniji ne zaužije v šoli niti enega obroka. Skrb za zdrav razvoj mladega rodu je ob tem močno ogrožena, je ugotovil svet RS ZSS za življenjske in delovne razmere, ko je pred kratkim med drugim razpravljal o družbeni prehrani.

Medtem ko je prehrana v vzgojno-varstvenih ustanovah in osnovnih šolah dobro urejena in je ustrezna malica zagotovljena tudi 76 odstotkom delavcev, se generacije v razvoju hranijo neustrezno. Med srednješolci je več kot polovica vozačev, ki so zdoma večinoma več kot 8 ur in so prisiljeni hraniti se nepravilno, nekakovostno, nehigiensko in tudi nekulturno v bifejih, kioskih, na avtobusnih postajah ipd., saj večini med poukom ni dovoljen izhod za nakup ustrezne malice.

Pereče vprašanje je občuten padec kakovosti šolske prehrane, ki ne ustreza več priporočenim normativom, niti po izdatnosti niti po razmerju hranilnih snovi: preveč je maščob, premalo beljakovin, vitaminov in nekaterih biološko aktivnih mineralov. Vse to škodi rasti in razvoju, telesni kondiciji, delovni in duševni zmogljivosti in negativno vpliva na imunološko odpornost mladega organizma.

Kongres za prehrano v Novem Sadu je oktobra leta 1981 sicer sprejel »jugoslovanske normative za družbeno prehrano otrok in mladine«, vendar ti v današnjih razmerah, ko se kakovost živil slabša ob istočasnem naglem zviševanju cen, po mnenju Zavoda niso ekonomsko uresničljivi brez družbene pomoči. Zato so člani sveta podprli predloge zavoda SRS za zdravstveno varstvo za razreševanje perečih vprašanj prehrane učencev, še zlasti srednješolcev, z ureditvijo regresiranja prehrane v šolah in domovih učencev in študentov, ustreznimi realnimi prehrambenimi normativi s pomočjo strokovnjakov zavoda, s stalnim nadziranjem higiene v šolskih kuhinjah in izobraževanjem ter z delovnimi normativi za osebje v teh kuhinjah.

Božena Čarić

Dnevnice, nočnine, kilometrine...

Na podlagi 24. člena družbenega dogovora o skupnih osnovah za povračilo stroškov, ki so jih imeli delavci pri opravljanju določenih del in nalog (Uradni list SRS, št. 1/81) objavljata Zavod SR Slovenije za statistiko in Republiška skupnost za cene zneske povprečnih stroškov, ki sta jih ugotovila za četrto trimesečje leta 1981

1. POVPREČNO UGOTOVLJENI STROŠKI ZA DNEVNICO
(stroški za prehrano)
(po 8. in 9. členu dogovora) znašajo:

— cela dnevnica nad 12 ur	510 din
— polovična dnevnica nad 8 do 12 ur	278 din
— znižana dnevnica od 6 do 8 ur	193 din

2. POVPREČNI STROŠKI ZA PRENOČIŠČE v hotelu B kategorije
(po 11. členu dogovora) 425 din

3. STROŠKI ZA LOČENO ŽIVLJENJE

— stroški za stanovanje največ (po 15. členu dogovora)	3.825 din
— stroški za prehrano največ (po 16. členu dogovora)	4.590 din

4. KILOMETRINA
(po 12. členu dogovora)
pavšalni znesek za prevoženi kilometer z avtomobilom srednjega razreda

— za 15.000 km letno	6,61 din/km
— za 20.000 km letno	5,94 din/km
— za 25.000 km letno	5,54 din/km

Izolski nesporazumi ali kaj drugega?

Prepiri, ki nikomur ne koristijo

Marsikje občinske vodilne strukture kar uglašeno »igrajo« skupaj z vodstvi največjih delovnih organizacij, ne dovolijo medsebojnih nesporazumov, kaj šele medsebojnega obtoževanja in pranja umazanega perila v javnosti. Nekoč je eden izmed direktorjev dejal, »da se o vsem pogovorijo na neformalnih sestankih in takšni pogovori držijo kot pribiti«.

Morebiti je to zares že praksa preteklosti, starega štabnega načina upravljanja in »samoupravljanja«, ki mu resnično družbeno samoupravljanje spodjeda korenine. Toda marsikje se dogaja drugače, občinski možje zagovarjajo nekaj, v delovnih organizacijah pa svoje. Prav na takšen primer smo naleteli pred kratkim, ko nas je poklical naš bralec iz Izole ter nas opozoril na kratke stike med občinskimi družbenopolitičnimi organizacijami in vodstvom delovne organizacije in družbenopolitičnimi organizacijami v izolski Mehanotehniki.

Najprej smo se pogovarjali z odgovornimi tovariši v komiteju občinske konference ZK Izola in občinskem sindikalnem svetu.

Dobili smo kopico gradiva in komentarjev o posameznih pojavih, za osnovo pa smo vzeli nekatere ocene in ugotovitve o delovanju in uresničevanju nalog komunistov v občini Izola, ki jih je v predlanskem aprilu pripravila delovna skupina CK ZKS, ko je obiskala to občino.

»Osrednjo pozornost je delovna skupina namenila DO Mehanotehnika, največji delovni organizaciji v občini Izola, ki ustvarja največji dohodek in zaposluje največ delavcev.

V zadnjih štirih letih so v tej delovni organizaciji izvajali sanacijski program in zato je pozornost veljala tudi vprašanju, kako so to nalogo opravili, in nenazadnje razmeram v delovni organizaciji ter vlogi subjektivnih sil. Težke gospodarske razmere in prizadevanja so pripeljala delavce v Mehanotehniki do pasivnega obnašanja ob paroli: »Najprej bomo delali, potem pa bomo politično delovali« (ali: najprej se bomo gospodarsko utrdili, potem pa bomo samoupravno delovali). Pristajanje na tak oportunizem je v miselnosti ljudi v delovni organizaciji povzročilo škodo, ki jo je zelo čutiti.

Kaže se v nekritičnem pristajanju na centralistično vodenje delovne organizacije: to pristajanje sicer ni odraz zavestne usmeritve komunistov, pač pa posledica nedejavnosti in pasivnosti. Dosedanja notranja in zunanja prizadevanja za decentralizacijo odgovornosti in vpliva na ravni delovne organizacije pa so bila označena kot dejavnost, ki bo delovcem v škodo, ker žele Mehanotehniko vrniti v čase gospodarskih težav...«

V občinskem komiteju in sindikalnem svetu sicer ne skrivajo zadovoljstva ob dobrih gospodarskih rezultatih, vendar pa bi radi prodrli v kolektiv s predlogom, naj bi v Mehanotehniki razmislili tudi o ustanovitvi več tozdov iz sedanjega tozda »Tehnične igrače«, ki je z več kot tisoč delavci prevelik in že organiziranost sama delavcu onemogoča, da bi resnično samoupravljal in vplival na odločitve. Tudi pobuda, da bi razmislili in na osnovi strokovnih mnenj oblikovali marketing kot temeljno organizacijo združenega dela, v Mehanotehniki ni naletela na »poslušna« ušesa, isto pa velja tudi za delitev funkcije vodje delovne skupnosti skupnih služb in generalnega direktorja delovne organizacije. Tudi družbeni pravobranilec je dal v zadnjih nekaj letih štiri pobude za spremembo samoupravnih aktov, ki so jih sicer, kot so nam kasneje povedali v Mehanotehniki, spremenili v skladu z znanjem in potrebami sedanjega časa in dela v Mehanotehniki.

»Zapletlo« se je v skupnih službah

Seznanili so nas tudi z oceno idejnopolitičnih razmer, ki so jo pripravili v Mehanotehniki.

Očitki, da je v njej govor le o gospodarskih rezultatih in predvidevanjih, prav gotovo drži, še bolj pa resnica, da se v Mehanotehniki kaj malo zmenijo za pobude, ki smo jih našteli malce prej v našem zapisu, saj očitno ne sodijo v sklop nihovega razmišljanja.

»Komite ugotavlja, da ocena razmer v Mehanotehniki ne vsebuje dogovorjene kritične analize stanja, ki bi ob vsestranski obravnavi v osnovnih okoljih lahko pomenila široko osnovo za ustvarjanje novih pogojev za spreminjanje obstoječega stanja. Komunisti v Mehanotehniki so s tem, ko so sprejeli to oceno, znova potrdili svojo politično odsotnost in nepripravljenost za iskanje novih poti in metod delovanja...«

V stališčih komiteja občinske konference ZK je zapisano tudi, da komunisti ob sprejemanju te ocene niso ravnali samokritično, da je bil navzoč prevelik formalizem in nenazadnje velja opozoriti še na misel, »da je komite po obisku delovne skupine CK ZKS v Mehanotehniki poskušal večkrat razmere urediti, vendar je žal očitno, da smo neučinkoviti (komite!) in da vsaka akcija poraja nov, močnejši odpor, na kar so tudi v Mehanotehniki ponosni.«

Do zapletov je prišlo ob razčiščevanju teh vprašanj le v osnovni organizaciji ZK v skupnih službah. V tej osnovni organizaciji, kot kaže, si komunisti niso bili enotni o potrebnosti pobude za spremembo samoupravne organiziranosti. Dva od njih sta zapustila kolektiv ter imata delovne in kajpak tudi druge spore z vodstvom kolektiva.

Kako se bo stvar zaključila, bo pokazalo sodišče, čeprav nekaj ob vsem tem pove tudi podatek, da je v zadnjih dveh letih zapustilo Mehanotehniko kar lepo število delavcev, ki so opravljali odgovorna dela in naloge, med njimi kar 17 članov zveze komunistov.

Ko v stališčih komiteja občinske konference ZK iz lanskega novembra ugotavljajo, da je treba pri snovanju odnosov in organiziranosti v Mehanotehniki gledati tudi v prihodnost, ne pa se le zadovoljevati s sedanjim stanjem, bi bilo prav, če opozorimo še ne neko tovariško noto do ljudi, do sočloveka. Tisti ljudje, ki so se tako ali drugače uprli sedanjim razmeram, so lahko v tako majhni občini kaj hitro moralno problematične osebnosti.

Komite ugotavlja: »Nihče od nas ni zmožen realno rehabilitirati ljudi, ki so se ali pa so bili izločeni iz okolja, kot tudi ne tistih, ki jih je izločilo okolje...« Zdi se, kot da so v tem boju, kdo je s kom in kdo proti komu, še mnoge vrzeli, ki pa niti bogatitvi samoupravljanja niti delavcem v Mehanotehniki in v izolski občini prav nič ne koristijo. Bržkone se bo treba prav kmalu pogovoriti ter vreči na mizo vse karte. Zdravila za drugačno ravnanje pa v naši družbi tudi imamo, mar ne!?

Mehanotehnika orkester, ki ne trpi solistov

Če za oris razmer v Mehanotehniki uporabimo nekaj prispodob iz glasbenega življenja, potem lahko zapišemo, da je to vrhunsko uglašen orkester, igra pa po partituri, ki jo je napisal (tudi o tem ne gre dvomiti) direktor Marjan Starc. Temu kolektivu je igranje po teh notah prineslo nekaj zavidanja vrednih dosežkov, kar je zelo hitro na dlani, ko zvemo, da se mu je uspelo v zadnjih petih letih iz izgubarja preleviti v enega najuspešnejših slovenskih izvoznikov. Tako je, denimo, Mehanotehnika lani izvozila za približno 13 milijonov dolarjev igrač, pri čemer je najbolj pomembno, da ta vsota 250-odstotno pokriva uvoz. To je hkrati tudi nekaj manj kot 60 odstotkov vrednosti vse mehanotehniške proizvodnje. Skratka, ta izolska delovna organizacija, v kateri združuje delo kakih 1700 delavcev, doživlja pravcati poslovni razcvet, kar ji priznavajo tako prijatelji kot tudi tisti, ki jim iz njim znanih razlogov ni preveč pri srcu.

Toda če je soditi po izjavah zunaj Mehanotehnike pa tudi po pogovoru v njej, ki smo ga imeli z direktorjem in domala vso tovarniško samoupravno in politično »strukturo« (pogrešali smo samo predsednika in namestnika konference OOS, ki naj bi bila, kot so nam zatrdili sogovorniki, upravičeno odsotna), mehanotehniška glasba ne trpi soliranja. Še manj je njenim snovalcem pri srcu improviziranje. In smo tam! Iz gore najrazličnejših zapisnikov, analiz in kdo bi vedel, česa še, lahko izluščimo, da je koncept razvoja delovne organizacije kot voda na mlin za dobro gospodarjenje, pa ne preveč priljubljen, ko gre za duha samoupravljanja. Tako je tudi zaslediti zanimiv položaj, v katerem na eni strani ugotavljamo izredne gospodarske dosežke, na drugi pa disciplinske postopke, tožbe, pritožbe in najrazličnejša pisma, ki jih pišejo prizadeti na vse mogoče instance. Na občinskem komiteju ZKS v Izoli smo celo slišali: »Vsakdo, ki v Mehanotehniki odločno postavi vprašanje: »Zakaj je to tako in ne drugače?« in je dovolj trmast, da na njem vztraja, se slej ko prej znajde v takšnem ali drugačnem postopku. Le-ti pa niso normalni. Prihaja do šikaniranja. Kolektiv, ki ga ima docela v rokah direktor, se proti takšnim posameznikom postavi »afront«.

Komu so potrebne te igre?

Pogovor v Mehanotehniki pa je navrgel: »Ne vemo, komu so potrebne vse te igre. Vsi postopki, disciplinski in drugi, ki smo jih imeli v delovni organizaciji, so bili popolnoma v skladu s samoupravno zakonodajo. Tudi ne vemo, komu in zakaj ni povšeči naše samoupravljanje. Morda pa je napak to, da so naši delegati preglasni na skupščinah samoupravnih interesnih skupnosti in drugih občinskih telesih. Drugače si ne znamo razlagati dejstva, da, denimo, mi za občinski sindikat predlagamo nekega delegata, s katerim se pa tam ne strinjajo in si iz naših vrst vzamejo tistega, ki njim ustreza.« Poleg tega pa so tudi ponovili del tistega, kar se sicer imenuje »Ocena idejnopolitičnih razmer v DO Mehanotehnika Izola«, dejansko pa je to odgovor na nekatere sugestije in dileme, ki so se porodile ob obisku delovne skupine CK ZKS v tej delovni organizaciji: »Ne vemo, zakaj si nekateri ljudje v občinskih dejavnikih že leta prizadevajo samoupravljati v Mehanotehniki od zunaj. Takšna praksa, ki ima dolgoletno zgodovino, je močno omajala medsebojno zaupanje na teh relacijah in (čeprav je pri nas še vedno veliko dobre volje) potreben bo določen čas, da se to popravi. Prepričani smo, da je te odnose mogoče urejati zgolj z doslednim uveljavljanjem delegatskih odnosov in ne prek preživelih forumskih in nedemokratičnih načinov.«

Ko je beseda nanesla na nekatere posameznike, ki so iz Mehanotehnike »morali« iti, pa smo zvedeli tole: »Zvečine so bili to mladi in za nameček tudi ljudje, ki niso imeli popolne izobrazbe. Hoteli so biti pa kar šefi. Ko so uvideli, da to le ni tako preprosto, da je za šefa treba tudi kaj vedeti, zraven pa imeti kar največ izkušenj, so nekateri odšli kar sami od sebe. Poleg tega pa je k temu bržda pripomoglo tudi dejstvo, da se nekateri niso mogli vključiti v naš koncept razvoja. Kakorkoli že, vedno smo si prizadevali, da bi dobili v tovarno dobre delavce, saj se zavedamo, da je to poleg dela poglavitni ključ do uspeha. In lahko rečemo, da smo pri tem v mnogočem uspeli, saj danes skoraj že lahko trdimo, da imamo prave ljudi na pravih mestih. Še posebej velja to za direktorje tozdov, ki so zvečine domač kader, ki se je izšolal ob delu v Mehanotehniki.«

Eden od očitkov od zunaj, češ da je tozd Tehnične igrače prevelik ter da bi v delovni organizaciji morali ustanoviti tozd Marketing, še posebej ne gre v glavo direktorju Marjanu Starcu, ki nam je s tem v zvezi dejal: »Ne vem, s kakšnimi informacijami je razpolagala delovna skupina CK ZKS, ko je prihajala v Mehanotehniko, saj se je tudi ona ustavljala ob teh vprašanjih. Vem pa in to lahko dokažem tako na znanstveni osnovi kot tudi na osnovi izkušenj, da je naša organizacija optimalna. Kajpak v tem trenutku, kar pomeni, da bomo hitro kaj spremenili, če bomo sami ugotovili, da bi bilo to dobro. Naj samo povem, kako je z našim marketingom. Vedeti moramo, da je delovna organizacija živ organizem in da marketing v nobenem primeru ne more nastopati mimo tega življenja. Marketing je za nas sestavni del proizvodnje, saj le-tej narekuje, kaj mora proizvajati. Tisti trenutek, ko marketing nastopa kot samostojen in neodvisen dejavnik, kaj hitro lahko pozabi na svojo temeljno funkcijo. To pa je, kot smo videli ob primerih Topra in Lesne iz Slovenj Gradca, lahko usodno, zato smo prepričani, da je naša organizacija dobra.«

Beseda je nanesla tudi na kolektivni poslovodni organ, ki naj bi po mnenju nekaterih v kolektiv prinesel večjo mero samoupravnega odločanja. Tudi tu so naši sogovorniki menili, da jim individualni poslovodni organ, s takšnim sodelovanjem s poslovodnimi organi in strokovnimi delavci v tozdih, kot so mu priča sedaj, popolnoma ustreza. Toda to ne pomeni, so dejali, da ne bomo organizirali kolegijskega poslovodnega organa, če bomo uvideli, da je to za vodenje delovne organizacije koristneje.

Ob vsem pa kajpak ne bi smeli pozabiti tudi na politično vzdušje v delovni organizaciji, za katero so nam sogovorniki dejali, da je takšno, kot si ga lahko le želijo. Dobro se namreč še spomnijo težkih časov, ko je bil kolektiv na tleh, tako gospodarsko, socialno kot moralno. Takrat so si dejali, da v takšen položaj ne smejo nikoli več zabresti, zato so skupaj z novim direktorjem zavihali rokave. Zaupali so vase in v moč samouprave in bolj malo mislili na pomoč širše družbene skupnosti, kot se danes sicer marsikje dogaja. Ponovno so zgradili čvrst in samozavesten kolektiv, ki danes ve, kaj hoče.

Namesto zaključka

V vseh pogovorih, ki smo jih imeli v Izoli, se nikakor nismo mogli otresti občutka — nekateri so dejali, da to ni le občutek, ampak resnica — da so stiki med družbenopolitičnimi vodstvi v Izoli in Mehanotehniko bolj kot manj na ravni izmenjave stališč in ocen, ne pa tovariških in odkritih pogovorov med družbenopolitičnimi delavci (med te štejemo tudi direktorje). Če smo zapisali, da je treba vreči karte na mizo, smo to storili zategadelj, ker doslej tega še niso naredili. Morda bi za začetek poskusili s sejo komiteja občinske konference ZK in predsedstva občinskega sveta ZS v Mehanotehniki. V strpnem, poštenem in predvsem pogovoru brez »podtikanj« bi se lahko o marsičem dogovorili in naravnali pota političnega dela v krepitev obeh organizacij in samoupravljanja. Drugače nikakor ne bo mogoče zatreti kali nezaupanja med njimi in preprečiti včasih tudi obrekovanja in nenazadnje mobiliziranja sil vsak zase. Na takem pogovoru bomo tudi mi z veseljem sodelovali! Tem raje, ker smo videli, da obe strani ugotavljata, kako zdajšnje stanje ne vodi nikamor. In če je res toliko volje tako na eni kot na drugi strani, potlej je marsikaj že narejenega.

Marjan Horvat
Ivo Kuljaj

POGOVOR V UREDNIŠTVU

Predvsem od delavcev je odvisno, kakšni bodo njihovi delegati

V pripravah na letošnje volitve v delegatske skupščine ima zveza sindikatov zelo pomembno vlogo. Pomembno toliko bolj, saj mora med delavci izbrati in predlagati tiste posameznike, ki bodo resnični glasniki delavskega odločanja zunaj organizacij združenega dela v vseh delegatskih skupščinah. Seveda pa čaka sindikate še vrsta drugih nalog: tu so priprava in izpeljava volitev v samoupravne organe v tozdih oziroma delovnih skupnostih, izvedba občnih zborov osnovnih organizacij zveze sindikatov in priprave na skupščine občinskih organizacij sindikata in sindikatov dejavnosti. O tem smo že precej pisali, zato smo v pogovoru s predsednikom odbora RS ZSS za kadrovska vprašanja in članom predsedstva republiškega sveta Vinkom Kovačičem obravnavali predvsem tista vprašanja, katerih pomanjkljivost se pravzaprav pokaže šele čez čas. To pa so predvsem primerna izbira kadrov, njihova usposobljenost in drugo. Pri vsem tem je prav gotovo pomembna tudi kadrovska kontinuiteta.

Zveza sindikatov, ki skupaj s socialistično zvezo delovnega ljudstva vodi priprave na volitve v delegatske skupščine, mora zagotoviti primerno kadrovsko sestavo temeljnih delegacij v tozdih, družbenopolitičnih in samoupravnih interesnih skupnostih. Kakšna je (bo) ta sestava v primerjavi z dosedanjo in iz kakšnih izkušenj izhajajo tokrat sindikati?

»Rad bi poudaril, da ne gre zgolj za zagotavljanje ustrezne sestave, temveč za zagotavljanje vseh pogojev, da bomo volitve izvedli skladno s sprejeto aktivnostjo, ki smo jo načrtovali v pripravah na skupščinske volitve. Aktivnosti v pripravah na izvedbo volitev smo zadnji čas še pospešili. To brez dvoma pomeni, da smo dobro pripravljeni in da bodo volitve le potrditev vseh prizadevanj, ki smo si jih ob pripravah na volitve in evidentiranje delegatov zastavili.

Glede zagotavljanja primerne kadrovske sestave temeljnih delegacij moram poudariti, da je temeljno izhodišče uresničevanja kadrovske politike: zavzemati se za takšno sestavo delegacij, ki bo dejansko ustrezala strukturi zaposlenih delavcev. To pomeni, da morajo delegacije in organi zveze sindikatov ustrezati sestavi članstva. Predvsem je torej treba poskrbeti, da bo med kandidati čimveč delavcev iz neposredne proizvodnje, žensk in mladih ter pripadnikov drugih narodov in narodnosti.

Sedanje izkušnje kažejo, da smo tako strukturo delegacij več ali manj zagotavljali, vendar ne povsod in v vseh okoljih. Temu smo prej posvečali premalo pozornosti, premalo kritično pa tudi spregovorili ob ocenah delovanja delegatskega sistema oziroma delovanja delegacij. Menim, da bomo z ustrezno ka-

Vinko Kovačič

Tudi v gozdnem gospodarstvu in lesnopredelovalni industriji se staro prepočasi umika novemu, naprednejšemu

Doklej na račun porabnika in širše družbene skupnosti

Prava organiziranost in zlasti dobra dohodkovna povezanost organizacij združenega dela se večkrat zdita kot nedosegljiv cilj tudi v gozdnem gospodarstvu in lesnopredelovalni industriji Slovenije. Vzroke za to bi lahko iskali marsikje, med drugim tudi v tem, da se staro prepočasi umika novemu, naprednejšemu. Vse bolj kaže tudi na to, da mnogim manjka zlasti dobre volje, ki jo za nameček vse prevečkrat najedajo številne, sistemsko neurejene in nedograjene, kakšenkrat pa tudi zmedene rešitve. Seveda to še zdaleč ni vzrok vseh težav. Veliko je krivo zapiranje ozdov, ki običajno vidijo le sebe, dokler jim gre dobro, če pa zaidejo v težave — no, te zgodbe pa tako poznamo.

Če kdo zavira, potem tudi najbolj vztrajni popuste

Gozdna gospodarstva v štirinajstih gozdnogospodarskih območjih, razen v Slovenj Gradcu, so oblikovana na podlagi samoupravnih sporazumov o združevanju tozdov in temeljnih organizacij kooperantov v delovne organizacije, v katerih delavci in kmetje s skupnim gospodarjenjem z gozdovi uresničujejo naloge in uveljavljajo svoje samoupravne pravice in dolžnosti.

Z zakonom o gozdovih iz leta 1974 smo oblikovali obrate za kooperacijo. Zdaj so to temeljne organizacije kooperantov, ki gospodarijo samo z zasebnimi gozdovi. Najprej smo v glavnem oblikovali temeljne organizacije kooperantov z nepopolno zasedbo. Gospodarjenje z gozdovi so zanje pogodbeno opravljali tozdi za gozdarstvo. Kadrovsko so se začeli krepiti šele kasneje, tako da so imeli leta 1980 skoraj vse vsaj najnujnejše delavce.

Sedanja urejenost gozdnogospodarskih organizacij pa na splošno kaže preveliko raznolikost, ki ni le odsev različnih razmer, pač pa tudi posledica neenotnih pogledov ter uresničevanja ustavnih in zakonskih določil.

Združeno delo v družbenem sektorju je po obliki in vsebini formalno urejeno skladno z ustavnimi in zakonskimi odločili. Vendar pa je preveč razdrobljeno, kar je posledica šablonskega organiziranja tozdov na nespremenjenih površinah dotedanjih gozdnih obratov. Ta razdrobljenost seveda ni niti najmanj smotrna.

V zasebnem sektorju pa prevladujejo temeljne organizacije kooperantov, ki praviloma zajemajo prevelike površine in preveč kmetov — lastnikov gozdov. Pri tem je vprašljiva možnost učinkovitega samoupravljanja, čeprav odločanje poteka prek delnih zborov kmetov. Temeljne organizacije kooperantov so še vedno organizirane za celotno gozdno-gospodarsko območje v Tolminu, na Bledu in v sežanskem Zavodu za pogozdovanje Krasa.

V temeljnih organizacijah kooperantov je premalo ustreznih strokovnjakov, ki bi delavcem in kmetom pomagali, da bi lahko odgovorno in celovito prevzeli naloge pri skupnem gospodarjenju z gozdovi in svoje temeljne organizacije dohodkovne povezanosti tako usposobili, da bi bile enakopraven gospodarski in samoupravni dejavnik v okviru enotnega gospodarjenja z gozdovi na določenem območju. Kako je s strokovnjaki, povedo tile podatki: v družbenem sektorju pride na primer na enega inženirja 7.300 hektarov gozdov, na enega inženirja v zasebnih gozdovih pa 12.000 hektarov. Treba je povedati še to, da se večina inženirjev, direktorjev temeljnih organizacij kooperantov, ukvarja predvsem z organizacijskimi in administrativnimi deli. Tako pravzaprav pride na enega operativnega inženirja kar 25 tisoč hektarov gozdov, kar pa seveda ne more zagotavljati uspehov. Vse prevečkrat torej pozabljamo, da se bodo kmetje vključevali le v dobro urejene temeljne organizacije kooperantov. Zdaj tudi že oni vedo, da si bodo le tako lahko zagotovili večjo proizvodnjo in smotrno izrabo gozdov ter večje možnosti pri uveljavljanju ustreznega družbenogospodarskega položaja.

Ko nam gre dobro, pozabimo na dogovarjanja

Poleg samoupravne urejenosti združenega dela je za uveljavljanje ustreznega položaja delavca in kmeta pomembno tudi uveljavljanje samoupravnih družbenogospodarskih odnosov. Ti se ne bodo nikoli krepili in nikoli ne bodo trdni, če bomo vztrajali pri internih in planskih cenah med tozdi in temeljnimi organizacijami kooperantov. Potemtakem ni pričakovati bolj smotrnega poslovanja ter združevanja dela, sredstev in gozdov.

V temeljnih organizacijah kooperantov bi morali doseči, da bodo kmetje na osnovi skupnega gospodarjenja z gozdovi skupaj z delavci odločilno vplivali na možnosti za pridobivanje dohodka in njegovo delitev ter da bodo delili tudi tveganje. Pri izračunu deleža, ki pripada kmetom, bi zato morali upoštevati enotna merila, kot jih upoštevajo, na primer, pri razporejanju skupnega prihodka med dvema ali več tozdi, ki so sodelovali pri skupni proizvodnji. Le tako bo dohodek, dosežen z živim in minulim delom kmetov, podlaga za hitrejše uveljavljanje popolnega invalidsko-pokojninskega zavarovanja kmetov kooperantov in za izenačevanje statusa le-teh s statusom delavcev v združenem delu.

Tudi zdravstveno varstvo združenih kmetov ni ustrezno urejeno. Nekatere zdravstvene skupnosti, na primer v Ljubljani, Kopru in Novem mestu, zagotavljajo, da se lahko združeni kmetje zavarujejo tako kot delavci v združenem delu. Za ureditev tega so se sindikati opredelili na prvi konferenci ZSS. Njihova usmeritev je: s svobodno menjavo dela med uporabniki in zdravstvenimi službami moramo zmanjševati razlike med pravicami delavcev in združenih kmetov, ki se nanašajo na socialno varnost v času začasne nezmožnosti za delo zaradi poškodb, bolezni in porodniškega dopusta.

Sedanje določanje deleža kmeta kooperanta pa je odvisno od stroškov gozdnogospodarske organizacije in ne temelji na vloženem živem in minulem delu združenih kmetov in delavcev.

Neurejeni dohodkovni odnosi z združenimi kmeti, prevladujoči cenovni odnosi z lesno predelovalno industrijo, pariteta cen hlodovine in žaganega lesa so tako potuha manjši sečnji ter prekupčevanju s hlodovino in lesom. Po mnenju nekaterih zdaj obratuje še približno 5300 zasebnih žag.

Le urejeni dohodkovni odnosi — kar velja tudi za devizni prihodek — so na vsakem gozdnogospodarskem območju torej prava osnova za načrtno proizvodnjo in skrb za razširjeno reprodukcijo ter temelj boljšega družbenogospodarskega položaja delavcev in kmetov. Tako opredeljeni odnosi bodo hkrati osnova za dosledno uveljavljanje načela delitve po delu ter za ustrezno vrednotenje dela v težkih delovnih razmerah. Brez ustreznega vrednotenja proizvodnega dela tudi ni pričakovati večjega priliva delavcev v gozdarstvo, kar bo prej ali slej kljub posodabljanju sredstev in tehnologije dela začelo še resneje ovirati naloge v gozdarstvu. Ta ugotovitev je kajpak pomembna tudi za vrednotenje dela kmeta kooperanta.

Z uveljavljanjem njegovega družbeno gospodarskega položaja bi morali dokazati, da je mogoče v skupno urejeni in dohodkovno povezani proizvodnji doseči večjo storilnost ter bolj krepiti materialni in socialni položaj kmetov.

Kdo naj uredi odnose?

Danes ugotavljamo, da so dokaj utrjeni blagovni tokovi in proizvodna povezanost med gozdarstvom in lesnopredelovalno industrijo ustrezna podlaga za pospešeno uveljavljanje medsebojnih odnosov na načelih skupnega prihodka in dohodka. Vendar smo pri uveljavljanju dohodkovnih odnosov napredovali le v prvih treh letih minulega srednjeročnega obdobja, zadnje leto pa so ta prizadevanja ostala na mrtvi točki. Posledica tega so bili nenehni pritiski na cene, ne glede na učinke in tveganje pri delu.

Zanimivo je, da se prav predstavniki gozdarstva in lesnopredelovalne industrije sprašujejo, kdo naj uredi te odnose. Seveda jih namesto njih ne bo nihče: to morajo storiti sami na podlagi skupno ugotovljenih blagovnih, proizvodnih in razvojnih meril v okviru samoupravnih interesnih skupnosti ali neposredno sami med seboj. Republiški odbor sindikata delavcev gozdarstva in lesarstva oziroma njegov izvršni odbor je dal pobudo in tudi sam sodeloval pri oblikovanju samoupravnega sporazuma o trajnem poslovnem sodelovanju in pravilnika o oblikovanju cen proizvodov in storitev, toda marsikdo je tudi zdaj gluh. Ali se bo našlo zdravilo tudi zanje, ali pa se bodo še naprej zdravili na račun nekoga drugega: porabnika in širše družbene skupnosti?

P. Š.

A. Agnič

---

drovsko sestavo delegacij ustvarili željeni odnos, da bodo delegati in delegacije še bolj neposredni nosilci interesov delavcev, ki so jih izvolili za svoje predstavnike. To bo omogočalo, da bodo sami dovolj kritično in tudi samokritično osvetlili pomanjkljivosti, ki so nas spremljale v tem mandatu.

Iz pregleda zdaj evidentiranih možnih kandidatov lahko ugotovimo, da bomo to pomanjkljivost v glavnem odpravili, saj so evidentirani možni člani delegacij odraz strukture zaposlenih delavcev. Glede na to, da so temeljni nosilci kandidiranja in volitev delegatov delavci v tozdih oziroma delovnih skupnostih, so tudi sami neposredno odgovorni za izvolitev svojih delegacij. To bodo upoštevali tudi v predkandidacijskih in kandidacijskih postopkih ter izvolili delegacije, ki bodo še bolj sposobne uresničevati svoje poslanstvo in izvajati naloge v naslednjem mandatu.«

Seveda se delo sindikatov v zvezi s pripravami na volitve in njihovo izvedbo ne bo končalo. Množico novih delegatov bo treba tudi primerno usposobiti. Je tako usposabljanje predvideno in kako bo potekalo?

»Vprašanje se nanaša na program aktivnosti, ki smo ga v zvezi sindikatov sprejeli za usposabljanje članov zveze sindikatov. Naša dejavnost je bila v preteklih letih usmerjena v vse oblike izobraževanja in usposabljanja vse od članov osnovnih organizacij zveze sindikatov do sindikalnih aktivistov v organih republiškega sveta. Z gotovostjo lahko trdim, da je način izobraževanja, ki ga izvajajo občinski sveti zveze sindikatov, ustrezen. Program izobraževanja bi sicer kazalo malo dopolniti tudi z izkušnjami iz dela sindikatov in delegatov v tej mandatni dobi, kar ob sedanji razvitosti vseh oblik izobraževanja v sindikatih vsekakor ni težko.

Kar zadeva izobraževanje delegatov za vse ravni našega razvejanega delegatskega sistema, pa menim, da so dosedanje izkušnje skupnih prizadevanj z aktivisti socialistične zveze in sindikatov v občinah dale ustrezne rezultate, na katerih bomo razvijali tudi nadaljnje izobraževanje delegatov, ki bodo sprejeli dolžnosti v naslednjem mandatnem obdobju.

Konkretni programi izobraževanja so že sprejeti. Naša skupna dolžnost pa je, da to izobraževanje čimprej začnemo izvajati.«

Večkrat poudarjamo pomembnost kadrovske kontinuitete. Ali bo zagotovljena na vseh ravneh?

»Če pojmujemo kontinuiteto v delu organizacij zveze sindikatov kot temelj možnosti za čim hitrejše in učinkovitejše nadaljnje uresničevanje začrtanih nalog in sprejetih obveznosti, je to vsekakor nujno in potrebno v vsakem okolju. Vendar včasih to kontinuiteto pojmujemo različno. Včasih jo omejujemo zgolj na nosilca najodgovornejše funkcije. Zato kaže kontinuiteto jemati širše in dovolj kritično, predvsem pa tako, da spremembe v izvršilnih organih osnovnih organizacij zveze sindikatov ne bodo povzročale zastojev pri izvajanju politike zveze sindikatov.«

Kot kaže, kontinuiteta vendarle ne bo zagotovljena na vseh ravneh, saj bodo v najvišjem vodstvu sindikatov predvidoma sama nova imena, enako velja tudi za sekretariat predsedstva. Kaj to pomeni za nadaljnje uspešno delo sindikatov?

»Demokratizacija odnosov, kolektivno delo in odgovornost, ki jih smelo uveljavljamo v delu naših organov, zagotavljajo kontinuiteto in širše možnosti za izbiro ustreznih kadrov. V konkretnem primeru pa to pomeni, da so predvidene kadrovske spremembe v predsedstvu in njegovem sekretariatu resnično take, da bo iz sedanje sestave teh organov predvidoma precej članov prevzelo nove dolžnosti. Ne smemo pozabiti, da delo predsedstva in republiškega sveta ni tesno vezano na fizično kontinuiteto. Naloge in politika zveze sindikatov nastajajo in se uresničujejo predvsem v osnovnih organizacijah sindikatov in na občinski ravni. Zato je uspešnost dela tudi republiškega sveta odvisna od stopnje demokratizacije odnosov in od kontinuitete v delovanju osnovnih organizacij zveze sindikatov. Prav na tej podlagi smo v odboru za kadrovska vprašanja tudi evidentirali možne nosilce vodilnih funkcij v republiškem svetu in predsedstvu. **Prepričan sem, da bodo to** podprli tudi člani zveze sindikatov v svojih organih, ko bodo razpravljali o predlogu evidentiranih možnih nosilcev funkcij v republiškem svetu in njegovem predsedstvu.«

Peter Štefanič

Letošnji dobitnik zlatega znaka ZSS je tudi OOS Železniške postaje Novo mesto

Zlati znak na steni skupaj s Titovo sliko

Če boste kdaj hodili po prometnem uradu železniške postaje v Novem mestu, boste poslej na steni ob Titovi sliki lahko opazili tudi priznanje, na katero so dolenjski železničarji, organizirani v sindikat, še posebej ponosni. To je zlati znak Zveze sindikatov Slovenije, ki so ga nedavno tega prejeli delavci Železniških postaj Novo mesto kot znak priznanja za njihovo revolucionarno delovanje v preteklosti in seveda današnje politično in samoupravno življenje.

V pomenku, ki je ob tej priložnosti stekel z Ivanko Bončina, tajnico osnovne organizacije sindikata, smo zvedeli, da njihovo sindikalno delovanje sega še v čase pred prvo svetovno vojno, saj so se železničarji takrat ponašali z najboljšo strokovno organiziranostjo. V času med obema vojnama so bili delavci novomeške železniške postaje pobudniki in organizatorji naprednega sindikalnega gibanja tako med dolenjskimi železničarji kot tudi med drugim delavstvom. Takoj po okupaciji pa so že v prvi polovici julija 1941. leta ustanovili svoj odbor Osvobodilne fronte, ki je kasneje usmerjal narodnoosvobodilno gibanje na dolenjski železnici. Pri tem je bila zelo pomembna zveza med železničarji ljubljanskega vozlišča in novomeške postaje (prevoz tehnike, pošte, ilegalcev, kurirjev, obveščevalcev...)

Kako uspešno se je razvijalo gibanje med železničarji, nam morda še najbolj nazorno govori dejstvo, da so se do spomladi leta 1942 v OF vključili skoraj vsi, septembra istega leta pa so ustanovili železničarski rajonski komite KPS, kar je, razumljivo, njihovo organiziranost in akcijsko sposobnost še povečalo. Sovražnega vdora in izdaje v svoji organizaciji niso poznali, v boju proti okupatorju pa so se izkazali s sabotažnimi akcijami in tudi drugače. Zavoljo uničenih lokomotiv in vlakov, rušenja prog in drugih akcij je bila dolenjska proga neuporabna do konca vojne. Po kapitulaciji Italije, ko je tudi na Dolenjsko prišla Hitlerjeva drhal, je veliko železničarjev odšlo v partizane; ustanovili so znano železničarsko brigado.

Kot vidimo, je bila revolucionarna razgibanost železničarjev vedno zelo velika. Ivanka Bončina nam je zatrdila, da je tako tudi danes.

Oživljeno sindikalno delovanje med dolenjskimi železničarji zasledimo takoj po osvoboditvi, ko so ustanovili svojo sindikalno podružnico. Železničarji, ki so med vojno uničili vse, kar bi utegnilo koristiti sovražniku, so se zdaj požrtvovalno vključili v obnovo porušenih dolenjskih prog in usposobitev drugih naprav. V to so vložili precej prostovoljnega dela in podobno kot železničarji drugod prevzeli nase glavno breme prevoza potnikov in blaga.

V kasnejših obdobjih so za dolenjske železničarje značilni dobri gospodarski in drugi delovni uspehi, še posebej po uvedbi delavskega samoupravljanja. V polni meri pa so zagospodarili po uvedbi zakona o združenem delu. Da zakon ne bi ostal mrtva črka na papirju, so se v osnovni organizaciji sindikata postavili na čelo akcije za uskladitev samoupravnih aktov z določili zakona. Precej so prispevali tudi k samoupravnemu združevanju v Železniško gospodarstvo Ljubljana in Železniško transportno organizacijo Novo mesto.

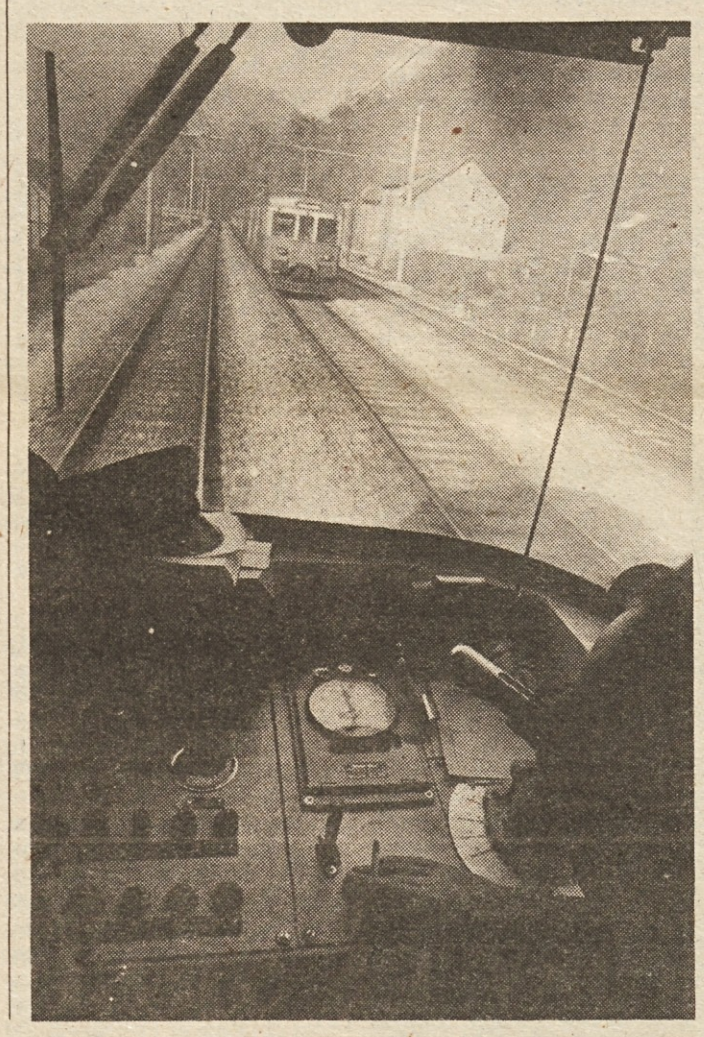

Sporazumeli so se glede pridobivanja in delitve dohodka in osebnih dohodkov in tudi tako storili pomemben korak naprej pri preobrazbi samoupravne organiziranosti v ŽG. Zanjo so se po poglobljeni javni razpravi odločili na referendumu in to z veliko večino.

Za novomeško osnovno organizacijo sindikata je še značilno, da redno ocenjuje uspešnost gospodarjenja, obravnava smernice za pripravo in temelje planov itd. Razen tega tudi zelo uspešno sodeluje pri izvajanju akcijskega programa stabilizacijskih ukrepov in racionalizacije dela.

Kot je na koncu poudarila Ivanka Bončina, se v osnovni organizaciji prek različnih akcij tudi dobro povezujejo z delavci in občani v novomeški občini. S precejšnjim uspehom se vključujejo v priprave ljudske obrambe in imajo dobro organizirano družbeno samozaščito. Osnovna organizacija se aktivno vključuje ne le v delo občinskega odbora sindikata dejavnosti, temveč tudi v delo občinskega sveta ZSS. V tem sindikatu so precej storili za izobraževanje ob delu in tudi sicer dobro poskrbeli za delovne in življenjske razmere delavcev. Imajo lastno sindikalno športno društvo »Železničar«, pa tudi organizatorja kulturne dejavnosti, ki skupaj s sodelavci, mladinsko organizacijo in kajpak sindikatom razvija dokaj pestro kulturno življenje delavcev.

Vendar, nič ni tako dobro, da ne bi moglo biti še boljše. Zlati znak ZSS jim, kot smo zvedeli, pri tem pomeni največjo spodbudo.

Ivo Kuljaj

Mladi v Trbovljah so si sami skrajšali počitnice in raje odšli na delo

Presenetili starše, učitelje in še koga

Pred dnevi so člani izvršnega sveta Skupščine občine Trbovlje dobili med gradivom za obsežno sejo tudi pobudo 205 mladincev, učencev prvega letnika usmerjenega izobraževanja trboveljske srednje šole matematično naravoslovne in ekonomske smeri, da naj bi jim dovolili skrajšati zimske počitnice. Mladi so predlagali, da bi namesto tri tedne trajajočih počitnic zadnji teden raje odšli na — delo.

Pobuda brez primere

Zaradi energetske krize, stabilizacije in drugih sprejemljivih vzrokov smo se letos odločili, da bi zimske počitnice podaljšali na tri tedne. Zagovorniki tega predloga poleg navedenega trdijo, da sedanji učni program izsiljuje daljše počitnice tudi zato, da bi se šolarji nekoliko odpočili. Učenci trboveljske srednje šole matematično naravoslovne in ekonomske smeri (prej gimnazije in ekonomske srednje šole) pa skupaj s predavatelji in vodstvom šole trdijo, da so v danem trenutku tako dolge počitnice — predolge. Vsaj zanje, za 205 učencev prvega letnika usmerjenega izobraževanja. Ostalih skoraj 400 učencev naj bi imelo tri tedne trajajoče počitnice. Oni pa bi zadnji teden raje izkoristili za delo — prakso v združenem delu.

Člani izvršnega sveta občine so, kot so pozneje ugotovili, imeli na tej seji celo vrsto za občino pomembnejših zadev in so predlog mladih obravnavali proti koncu svoje seje. Ob pobudi učencev se niso dolgo ustavljali, menili so, da je brezpredmetno spreminjanje v vsej Sloveniji sprejetega termina in so — predlog mladih odklonili.

Sklep izvršnega sveta občine, ta je ustanovitelj omenjenih šol in s tem »odredbodajalec«, je imel izreden odmev med učenci. To je tudi razumljivo, saj je okrnil njihovo samoupravno odločitev in izničil dolgotrajne razprave ter priprave na takšno spremembo počitnic. Ob tem je treba povedati, da bi ta nevsakdanja in presenetljiva pobuda mladih izzvenela v prazno, če vodstvu šole in drugim ne bi uspelo za ta čas najti delovnih kolektivov, ki bi bili pripravljeni mlade sprejeti na delo.«

Pretehtana in zrela odločitev

»Predlog učencev prvega letnika in učiteljskega kolektiva moramo ocenjevati tudi skupaj z okoliščinami našega šolanja. V stari zgradbi je bilo doslej kar pet šol. Poleg gimnazije in ekonomske srednje šole je bila tu še šola za zdravstvene delavce, šola učencev v trgovini, skupaj okrog 600 članov kolektiva,« razlaga Mateja Žagar, predsednica mladinskega aktiva učencev ekonomske smeri, učenka IV. b razreda. »Mladi se zaradi prostorskih stisk sploh ne moremo sestati, okrnjen pa je tudi predpisan učni program, saj ga v obstoječih razmerah ni moč uresničiti. Zato je bil lani izveden referendum o samoprispevku za gradnjo novega prizidka.

Odločitev o skrajšanih počitnicah učencev prvega letnika usmerjenega izobraževanja je po mojem utemeljena. Gre za to, da s tem pridobijo daljše poletne počitnice, mi pa več prostorov za opravljanje mature. Všeč mi je, da je ta pobuda prišla od učencev samih in da so se o njej samoupravno odločali. Žal je prišlo do nesporazuma pozneje, ko je izvršni svet najprej pobudo odklonil, vendar je pozneje odločitev spremenil in pobudo sprejel. Spoznal je, da gre za pretehtano in zrelo odločitev mladih. Žal so mladi ostali ob tem osamljeni, razen vodstva šole, ki je podpiralo njihovo pobudo. Tu mislim na podporo občinske konference mladih, ki z nami nima tesnejših stikov.«

»Povedati moramo, da nismo proti daljšim počitnicam. Počitnice niso nikoli dovolj dolge,« meni Alenka Rozman, učenka I. b razreda ekonomske smeri, predsednica razredne skupnosti. »Gre za to, da tako dolge počitnice niso več počitnice, če v tem času ni počitnicam prilagojen tudi program dejavnosti. V šolo se vozijo učenci z vsega območja revirjev, največ jih bo v počitnicah doma, brez dela, prepuščena samim sebi, torej pohajkovanju. Štirinajst dni takšnih počitnic je zato dovolj, z opravljeno prakso pa pridobimo več prostih dni poleti, ko je življenje povsem drugačno.

»Težko je dopovedati ljudem, ki ne poznajo naših razmer, koliko časa in truda je bilo vloženih v razprave o tem predlogu. Težko je samega sebe prepričati, da se odpoveš počitnicam. Še težje je to dopovedati drugim. Ko smo to razčistili in se odločili za krajše počitnice, je vse obviselo v zraku, saj je bilo od vodstva šole odvisno, ali nas podpre in ali uspe dobro organizirati delo v delovnih kolektivih.

Prvi izpit v samoupravljanju

»Mislim, da smo s tem predlogom opravili tudi prvi izpit v našem »samoupravljanju«. Da smo uspešno preskočili prvo prepreko. Kajti v nasprotnem bi vseh 200 in več učencev na lastni koži doživelo potrditev, da »ti spodaj samoupravljajo, oni zgoraj pa odločajo«, kot je to pogosto slišati. Zato je bilo dobro, da po tisti prvi odločitvi nismo vrgli puške v koruzo in da smo člane izvršnega sveta prepričali v svoj prav,« meni Jasmina Tatalovac, učenka I. t razreda šole za zdravstvene delavce, predsednica razredne skupnosti.

»To je vsekakor pomembna in obvezujoča odločitev,« misli Urška Hudarin, prav tako predsednica razredne skupnosti I. a razreda ekonomske smeri.

»Ta pobuda učencev o skrajšanih počitnicah je nam naprtila ogromno dodatnega dela. V pojasnilo naj navedem, da smo morali kar petkrat spreminjati šolski koledar, preden nam je uspelo uskladiti ves učni program,« pojasnjuje profesor Boris Drenik, ravnatelj prizadetih šol, in pri tem ne skriva zadovoljstva nad tem, da so učenci in njegov kolektiv uspeli.

»Kolektiv je pobudo učencev podprl tudi za to, ker skrajšane počitnice v našem primeru ničesar ne prispevajo k omilitvi energetske krize. Šolo ogrevamo na trda goriva in moramo za to kuriti med počitnicami. Po drugi strani pa tudi posedanje učencev doma, »za zapečkom«, žal za ta čas nismo uspeli organizirati kakšne dejavnosti, ki bi mlade organizirano privabila h kakšni pametni dejavnosti, ne bo prispevalo k varčevanju z energijo.

Osebno menim, da so tri tedne trajajoče počitnice — predolge. V tem času učenec izgubi ritem in snov 'pozabi'. Zato se ogrevam za več krajših »predahov«, kot imajo to že ponekod v Evropi. Za dva ali tri dni trajajoči odmor, ko se slabši učenec lahko po konferenci pripravi za nov zalet, drugi pa nekoliko spočije. Mi že nekoliko načrtujemo v tej smeri, seveda v okviru predpisanega učnega programa. Že lani smo ugotovili, da so bile skrajšane počitnice uspel poskus, letošnji primer bo po mojih predvidevanjih samo potrditev te izkušnje. Sicer pa so tako dolge počitnice samo predlog in nikjer ni rečeno, da se ga moramo vsi držati. Zakaj ne bi tam, kjer so za to dane razumljive možnosti, sami odločali, kako in kaj. Tako kot je to naš primer. Ob tem seveda gre za bistveno razliko, pri nas so bili pobudniki učenci, torej mladi, ki so se raje odločili za delo, torej ti mladi, o katerih toliko govorimo...«

Janez Sever

DE

DELAVSKA ENOTNOST

CENEJE DO ZNANJA!

PAKETNI NAKUP!

20% POPUST!

OBROČNO ODPLAČEVANJE!

Prvi paket:

Več avtorjev: AKTUALNI PROBLEMI MARKSIZMA 310 din

A. Bibič: INTERESI IN POLITIKA 550 din

P. Alatri: ORIS ZGODOVINE MODERNE POLITIČNE MISLI 420 din

B. Kavčič-I. Svetlik: POGLAVJA IZ SOCIOLOGIJE DELA 360 din

V. Sruk: FROMMOVA HUMANISTIČNA VIZIJA 290 din

1.930 din
— 20% popust 386 din
1.544 din
(v 5 obrokih; 1 obrok 308 din)

Drugi paket:

A. Kranjc: IZOBRAŽEVANJE NAŠA DRUŽBENA VREDNOTA 220 din

S. Bezdanov: ZDRUŽENO DELO IN IZOBRAŽEVANJE 190 din

A. Kranjc: METODE IZOBRAŽEVANJA ODRASLIH 260 din

E. Rojc: IZOBRAŽEVANJE ZA DELO IN SAMOUPRAVLJANJE 360 din

1.030 din
— 20% popust 206 din
824 din
(v 3 obrokih; 1 obrok 274 din)

Tretji paket:

Več avtorjev: INVENTIVNA DEJAVNOST V ZDRUŽENEM DELU 150 din

G. Devetak: TEHNIČNE INOVACIJE 550 din

L. Sočan: POT V GOSPODARSKO RAZVITOST 360 din

B. Bunc: MARKETING V ZDRUŽENEM DELU 390 din

C. Mlakar: EKONOMSKI PROBLEMI NAŠE GRADITVE SOCIALIZMA 250 din

1.700 din
— 20% popust 340 din
1.360 din
(v 5 obrokih; 1 obrok 272 din)

Četrti paket:

S. Ilić: PSIHOSOCIOLOŠKI ASPEKT INFORMIRANJA V ZDRUŽENEM DELU 250 din

F. Džinić: KOMUNIKOLOGIJA 320 din

dr. V. Štambuk: KIBERNETIKA 250 din

M. Gorjup: SAMOUPRAVNO NOVINARSTVO 140 din

L. Šetinc: TEMELJI SAMOUPRAVNEGA SISTEMA INFORMIRANJA 190 din

1.150 din
— 20% popust 230 din
920 din
(v 3 obrokih; 1 obrok 306 din)

Peti paket:

Več avtorjev: KRONOLOGIJA NAPREDNEGA DELAVSKEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM 1868—1980 700 din

P. Alatri: ORIS ZGODOVINE MODERNE POLITIČNE MISLI 420 din

dr. M. Stiplovšek: RAZMAH STROKOVNEGA SINDIKALNEGA GIBANJA NA SLOVENSKEM 1918—1922 650 din

V. Tomšič: ŽENSKA V RAZVOJU SOCIALISTIČNE SAMOUPRAVNE JUGOSLAVIJE 240 din

2.010 din
— 20% popust 402 din
1.608 din
(v 5 obrokih; 1 obrok 321 din)

Šesti paket:

M. Kerševan: RAZREDNA ANALIZA IN MARKSISTIČNA DRUŽBENA TEORIJA 300 din

C. Ribičič: IZVRŠNI SVET V DELEGATSKEM SKUPŠČINSKEM SISTEMU JUGOSLAVIJE 300 din

dr. B. Kavčič-V. Antončič: SAMOUPRAVNA UREJENOST IN GOSPODARSKA USPEŠNOST DELOVNIH ORGANIZACIJ 250 din

850 din
— 20% popust 170 din
680 din
(v 3 obrokih; 1 obrok 226 din)

Z vplačilom 1. obroka na žiro račun št. 50100-603-41502 DELAVSKA ENOTNOST, Ljubljana, Dalmatinova 4 in navedbo željenega paketa vam pošljemo naročen(e) paket(e) in ustrezno dokumentacijo za obročno odplačevanje.

Podrobnejše informacije dobite pri DELAVSKI ENOTNOSTI, Ljubljana, Celovška 43 (telefon 320-403), v knjigarni DE, Tavčarjeva 5 (telefon 317-870) in v vseh knjigarnah v Sloveniji!

Revija NAŠA ŽENA za DE:

Delo tkalke, predice ni lahko

Pred štirimi leti so Raziskovalna skupnost Slovenije, združeno delo tekstilne industrije v SRS in inštitut Visoke tehniške šole v Mariboru podpisali pogodbo o izvedbi raziskave, ki naj ugotovi, kakšne so obremenitve delavcev v tekstilni industriji z ekološkega, zdravstvenega, psihološkega in, ne nazadnje, organizacijskega vidika. Kako so ugotovitve raziskave sprejeli v slovenski tekestilni industriji, kako si bodo z njimi »pomagali«?

Obiskali smo Tekstilno tovarno Svila v Mariboru in se, le bežno, pogovarjali tudi v Mariborski tekstilni tovarni. Kako so ali še bodo rezultate raziskave uporabili pri njih? Srečali smo se tudi z nosilci raziskave na Visoki tehniški šoli v Mariboru in se pozanimali, kako so že in še bodo svoje ugotovitve predstavili javnosti ter skušali spodbuditi delavce v tekstilni industriji, da ugotovitve raziskave tudi upoštevajo in uresničijo.

Ugotovitve raziskave

Najprej o dejavnosti nosilca raziskave Visoke tehniške šole v Mariboru. Opravili so raziskavo in jo postopoma objavili v več delih. Pa vendar menijo, da to še ni dovolj. Nujno je sodelovanje med raziskovalci in združenim delom tudi še po opravljeni raziskavi. Tako so že letos spomladi pripravili posvet s predstavniki slovenske tekstilne industrije, to spomlad pa ga bodo, pravijo, ponovno.

Poglejmo nekoliko podrobneje, kakšna so dognanja raziskave o obremenitvah pri delu tkalke in predice.

Pri analizi strukture delovnega časa tkalke in izkoristka tkalnih strojev znamke Sulzer in Picanol so ugotovili, da je izkoristek tkalnih strojev premajhen. Čeprav so stroji avtomatski, ne dajo tolikšnega izkoristka, kot bi pričakovali, in to zaradi slabega materiala, ki ga imajo tkalke na razpolago. Tako gre veliko delovnega časa za posege zaradi trganja prediva. Na avtomatskih strojih pa naj bi tkalka predvsem nadzorovala oziroma kontrolirala delo strojev.

Pri delu predice pa so z raziskavo ugotovili zelo visok odstotek koristno uporabljenega delovnega časa, čeprav morajo tudi te posvečati veliko časa pretrgani preji.

Ekološki pogoji (toplotno okolje, svetloba in ropot) so normalni, z izjemo ropota. Tako tkalke kot predice se morajo pred njim zaščititi z zamaški za ušesa. Nanje so se, kot smo izvedeli, delavci že povsem navadili.

»Zamaški« proti ropotu

Tkalke skoraj polovico delovnega časa vežejo pretrgane niti. Ta čas delajo v pripognjenem položaju, pri čemer sta obe roki ali le ena nad rameni. Takšen položaj telesa ni naraven, temveč prisiljen. Najtežje je manjšim delavkam in tistim s preveč kilogrami. Velikokrat se vzpno na prste, da dosežejo pretrgano nit. Marsikateri bi bilo delo olajšano že s postavitvijo nekakšnega lesenega odra ob stroju. Utrujenost bi ublažile tudi številnejše, krajše pavze med delom.

Med tkalkami so zaradi načina dela pogosta obolenja oziroma okvare vratnega in ledvenega dela hrbtenice, ramenskega obroča ter, če se ne zaščitijo, okvare sluha.

Predice polovico delovnega časa porabijo za vezanje preje in za čiščenje strojev. Prisilnih drž, pripognjena hrbtenica ali dvignjene roke, je pri njih sorazmerno malo. Veliko pa hodijo med stroji in so tako pri njih precej obremenjene noge. Če ne nosijo zaščitnih sredstev, so zaradi ropota izpostavljene okvaram sluha. Predice morajo tudi imeti dober vid na blizu.

Zaradi dinamike dela in naraščajoče utrujenosti bi potrebovale ne le en daljši odmor med delom, temveč več krajših. Zaradi toplega in vlažnega delovnega okolja bi morale nositi dvoslojno lahko obleko iz naravnih tkanin (bombaž).

V tkalnici svile največ žensk

Obiskali smo mariborsko tovarno Svila, kjer je med delavci največ tkalk. Zanimalo nas je, kako so dognanja raziskave, o kateri pišemo, uporabili v praksi. Pa ne le to. Izvedeli smo še marsikaj.

V delovni organizaciji Svila je 745 delavcev, od teh 400 žensk. V tozdu Tkalnica, ki nas je zaradi raziskave najbolj zanimala, je 355 zaposlenih, med njimi 55 odstotkov žensk. Kot tkalke delajo predvsem delavke, ki so se za to usposobile v delovni organizaciji. Letos pa že štipendirajo 10 deklet, ki so se v srednjem usmerjenem izobraževanju odločile za tkalski poklic.

Tkalke delajo predvsem na tkalskih strojih Picanol in Sulzer. V raziskavi o obremenitvah tkalke so proučevali delo prav na teh. Stroji v Svili tečejo skoraj neprenehoma, saj delajo tkalke v treh ali štirih izmenah.

Socialna varnost je, z veseljem povedo v Svili, delavcem, ki tu združujejo delo, zagotovljena z dobrim delom. So delaven, zdrav kolektiv, zato so poslovni uspehi zadovoljivi.

Kar 13 do 14 odstotkov invalidov

Kot v vseh tekstilnih tovarnah je tudi tu precej delovnih invalidov, kar 13 do 14 odstotkov med zaposlenimi. Pri njih se poznajo posledice dolgotrajnega dela v tkalnici (dela tkanja, snovanja). Med njimi je največ delavk, ki opravljajo ta dela že od prvih povojnih let, ko so bile delovne razmere precej drugačne kot danes.

Delovne pogoje, povedo v Svili, so začeli izboljševati po letu 1970. Pred tem so morali zamenjati in izpopolniti strojno opremo. To je osnova za boljše delo. Kljub temu pa jim še vedno ostaja prepotrebna naložba, zgraditev nove tkalnice. V stari nikakor ne morejo odstraniti osnovnih vzrokov za bolezni in okvare, ki povzročajo invalidnost. To sta predvsem ropot in vibracije. Zgraditev nove delovne hale so tako vnesli v srednjeročni načrt razvoja.

Zdaj si prizadevajo, da bi na različne načine vsaj blažili težave tkalk in drugih delavk v tkalnici. Tako že štiri leta uporabljajo posebne dušilce, ušesne zamaške proti ropotu. Delavci so se nanje navadili in jih s pridom uporabljajo.

Ob strojih tudi — stoli

Precej okvar in obolenj povzroča pri tkalkah to, da svoje delo opravljajo le stoje ali tako, da se sklanjajo nad stroj. Kako pomagati? Za drugo leto načrtujejo, da bodo ob stroje postavili stole, ki jih bodo lahko delavke od časa do časa uporabile in se na njih spočile. O posebnih podstavkih ob strojih za manjše delavke govori tudi raziskava. Menijo, da je delo lažje in prijetnejše tudi v čistem in lepem okolju. Zato so tla delovne hale prevlečena s parketom, ki je skrbno očiščen. Klimatski pogoji (ogrevanje, vlaga v zraku) so zadovoljivi, saj uvajajo celo posebne, lokalne klimatizatorje, kjer je to potrebno.

Med delom imajo le en, polurni odmor, pa še tedaj ne morejo vse delavke hkrati zapustiti dela. Pa se zvrstijo in ta čas popazijo še na stroje svojih sodelavk, kajti ti ne poznajo počitka. Zato je uvedba več krajših odmorov skoraj nemogoča. V popoldanskem času organizirajo rekreacijsko dejavnost. Med delom pa, menijo, telovadbe ne bi mogli uvajati.

Vsako leto morajo vsi zaposleni na sistematske zdravniške preglede in tu se pokažejo različna obolenja in okvare ali pa ugotovijo prve znake, ki jih še lahko preprečijo.

Tkalka Irena Kranjc iz mariborske Svile ob stroju, kjer je »doma« že 33 let.

Nesreč pri delu ni veliko. K temu pripomore tudi preventivno vzdrževanje strojev. Ne čakajo, da se stroj pokvari in obnemore in ga šele tedaj ustavijo ter popravijo, temveč opravljajo stalne preventivne preglede. Drugo leto bo zaživel tudi odbor za varnost pri delu, ki ga snuje sindikat.

Delavci o rezultatih raziskave še nič ne vedo

Pa spet nekaj ugotovitev o raziskavi, ki nas je pripeljala v Svilo. Delavci so tedaj, ko so bili raziskovalci pri njih, z njimi dobro sodelovali. Dognanja raziskave so po mnenju strokovnih delavcev in vodstva uporabna in praktična, ne le teoretična. Doslej pa so samokritično ugotovili, da so premalo storili za to, da bi se z rezultati raziskave seznanili vsi delavci. To bodo še opravili.

Sogovorniki so tudi menili, da bi morali rezultate raziskave uporabiti tudi širše, kot dokumentacijo za razna srečanja in dogovore ter odločanja na republiški ravni. Podatki o stopnji invalidnosti v tekstilnih delovnih organizacijah povedo najbrž tudi, da je delo tkalk in drugih tekstilnih delavk težaško, čeprav je tekstilna industrija označena za lahko.

Tekstilne delavke se ne branijo dela, so pridne in spretne. Začudila nas je, na primer, ugotovitev raziskave, da je še najbolje organizirano in najbolj učinkovito delo v tretji, to je nočni izmeni. Delavke torej tudi tedaj poprimejo, čeprav jim ni lahko. Negodujejo pa, ker njihovo delo ni primerno družbeno ovrednoteno. Tako, recimo, starejše delavke ne morejo koristiti dopusta, ki jim pripada zaradi nočnega dela, ker po zakonu velja (razen izjem, med katerimi pa one niso) le 30 dni dopusta.

Pa še nekaj o raziskavah, kakršna je ta, o kateri pišemo. Navadno očitamo raziskovalnim organizacijam, da njihove študije, z dognanji in ugotovitvami vred, obležijo v predalih in se na njih nabira prah. Res pa je, da je marsikdaj za to kriv tudi uporabnik, naročnik, če izsledkov ne uporabi ali z njimi vsaj seznani tistih, ki so jim takšni izsledki namenjeni. Tako v Svili kot MTT tega še niso storili in to ni prav. V obeh imajo tovarniška glasila, preko katerih bi lahko seznanili delavce z raziskavo. Sodelovanje in skupno delo tako raziskovalcev kot naročnikov je torej še kako potrebno ne le v času, ko raziskava teče, temveč tudi še kasneje, ko naj se njeni dosežki uresničijo v praksi.

Sonja Tramšek

Pionirska zadruga v Vuzenici

Dela je za vse in vsakogar

Že več kot dvajset let deluje pionirska zadruga na osnovni šoli v Vuzenici. Včasih je delo resda malce zastalo, toda nikoli za dalj časa. Sekcije so se širile, prilagajale željam in potrebam učencev pa tudi delovnih organizacij v kraju samem in v bližini.

Ko so na osnovni šoli v Vuzenici ustanovili pionirsko zadrugo, ni bila to nobena posebnost. Kar 440 jih je takrat delovalo. Toda tako hitro, kot so nastajale, so tudi usihale in po dobrih desetih letih jih je bilo le še toliko, da bi jih lahko prešteli na prste roke.

Zakaj tako? Kje iskati vzroke? Mentor vuzeniške pionirske zadruge je Lojze Gobec, vsa leta tudi ravnatelj šole in zato je njegovo razmišljanje podkrepljeno tudi z izkušnjami, ki si jih je v vseh teh letih pridobil:

»Zadruge so bile rezultat akcije in direktive in so zato ob manjši družbeni pozornosti tudi usahnile. Ostale so le tiste, ki so bile že takoj na začetku vgrajene v sistem vzgojno izobraževalnega dela. Rad bi poudaril, da je zadruga tudi sredstvo za izobraževanje. Analiza podrobnih učnih načrtov je pokazala, da na šoli skorajda ni predmeta, ki svoje vsebine ne bi mogel preveriti tudi v zadrugi.«

Vuzeniški pionirji — zadružniki so začeli skromno. Imeli so majhen vrt in tam gojili sadike, lotili so se cvetličarstva in vzreje kokoši. Kmalu se je njihov vrt razširil na veliko njivo, kjer so začeli gojiti najrazličnejše kulture od koruze, krompirja, kamilic, vrtnic, povrtnin do ribeza in sadnega drevja, kar je še zdaj ena od glavnih oblik dela vuzeniških mladih zadružnikov. Staro njivo ob šoli so preuredili v prelep športni park, ki bi bil lahko v ponos prenekateri krajevni skupnosti. Več tisoč ur prostovoljnega dela učencev vseh razredov, od najnižjih do osmih, je v tem parku.

»Razvoj samoupravnih odnosov v zadrugi je vselej odseval samoupravne odnose v družbi. Tako so naše sekcije že ves čas same urejale tako vsebino kot organizacijo dela. Če so oblikovale dohodek, so z njim tudi razpolagale. Samoupravno delavsko kontrolo smo po svoje prikrojili v samoupravni pionirski nadzor, ki pomaga pri delu zadružnega sveta in sekcij. V zadrugi ne vzgajamo bodočih samoupravljalcev, ampak zahtevamo od njih, da z vso resnostjo in odgovornostjo samoupravljajo že danes,« je povedal tovariš Gobec.

Ravnatelj osnovne šole Lojze Gobec ne skriva svojega ponosa in zadovoljstva, ko govori o delu pionirske zadruge.

Od vsega začetka je pionirska zadruga v Vuzenici povezana s tamkajšnjo krajevno skupnostjo. Zelo hitro pa se je krepilo tudi sodelovanje pionirske zadruge z združenim delom. Danes imajo stike z večino delovnih organizacij, še posebej dobre pa s Krojem, Kmetijsko zadrugo in turističnim društvom, Gorenjem in kmetijsko šolo na Muti, pa z Gozdnim gospodarstvom Radlje in še bi lahko naštevali.

Alojz Osrajnik, vodja kadrovske službe iz Gorenja Muta pravi: »Sodelovanje naše delovne organizacije in osnovne šole Vuzenica je vzorno. Rekel bi, da delujemo nekako po dveh tirih — uradnem in neuradnem. Uradni del je tisti naš dogovor, ki smo ga podpisali o sodelovanju, neuradni pa so vsa ta prijateljstva in stiki med našimi zaposlenimi in šolarji. Naši strokovnjaki so namreč mentorji nekaterih sekcij pionirske zadruge. Za to mentorstvo jih nagrajujemo v delovni organizaciji. Del njihovih delovnih obveznosti je tudi poučevanje mladih zadružnikov. Vodimo predvsem tiste sekcije, ki jih morajo nekako nadzorovati in voditi strokovnjaki naše delovne organizacije — torej tiste, kjer se mladi učijo ravnati z raznimi stroji. Pionirski zadrugi smo podarili tudi vse stroje drobne kmetijske mehanizacije in prav veselje je gledati, kako znajo šolarji z njimi upravljati, kako jih poznajo, vedo, kako delujejo in kako jih lahko popravijo.

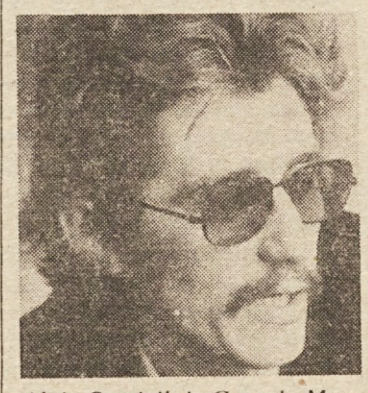

Alojz Osrajnik iz Gorenja Muta pravi, da je sodelovanje z mladimi prav vzorno.

Naši mentorji prihajajo na vuzeniško šolo, kjer vodijo praktični del pouka, drugače pa pionirji zadružniki prihajajo v našo delovno organizacijo in se v naših delavnicah seznanjajo z delom, ki jih zanima.

Prav gotovo se je tako povečalo zanimanje za nekatere poklice, za katere smo se že bali, da bodo počasi izumrli in da jih ne bomo mogli več pridobiti. Letos se je prvič zgodilo, da je kovinarska smer v šolskem centru Mute popolnoma zasedena. In tja niso šli samo tisti osnovnošolci, ki so imeli slabe ocene in niso vedeli kam, ampak tudi tisti, ki so imeli v spričevalih le štirice in petice. Drugače povedano, tisti, ki jih ta poklic veseli in ga bodo radi opravljali.«

Vodstvo šole v Vuzenici se tudi dobro zaveda, da bodo poklicne usmeritve mladih tem bolj trdne, čim bolj bodo spoznali vsebino in težave svojega bodočega poklica. To je v veliko korist tudi združenemu delu, ki se tega zaveda in zato z zadrugo tudi sodeluje.

V letošnjem šolskem letu deluje 11 sekcij: sadjarska, cvetličarska, sekcija za gojenje ribeza, strojniška, šiviljska, gospodinjska, sekcija ročnih del in izdelava spominkov, vremenoslovski krožek, pionirska hranilnica in delovna brigada. Vse sekcije imajo vse možnosti za delo: moderno opremljene učilnice oziroma delavnice, stroje, pripomočke, mehanizacijo, mentorje in seveda vso strokovno pomoč. Delovna brigada, to so pravzaprav vsi šolarji, saj je vsakdo med njimi obljubil, da bo v letošnjem šolskem letu opravil deset prostovoljnih ur za lepši videz okolice šole in celotne krajevne skupnosti. Delo se najde prav za vsakogar: primerno starosti in razredu, ki ga obiskuje. Toliko pridnih rok in prostovoljnih delovnih ur pa tudi nekaj pomeni.

Ob koncu obiska nam je ravnatelj še poudaril:

»Ne moremo mimo učiteljskega zbora in vseh drugih članov delovne skupnosti. Dejavnosti mladih, ki je tako vtkana v celotno delovanje šole, ne more voditi posameznik. Za to je potrebna zavzetost vseh, ki smo na šoli. Zadruga je delovna organizacija. Njeni delavci in samoupravljalci se menjajo in jih je treba nenehno učiti in vzgajati. Treba jih je motivirati in spodbujati. Delo ne sme zastati tudi med počitnicami. Za to pa skrbe dežurne ekipe.«

Tanja Pirš

Z Dantejem Jasničem smo se pogovarjali o novem pokojninskem sistemu

Več obljub kot novosti

Dante Jasnič

Dante Jasnič je upravnik carinarnice na Jesenicah. Poleg tega že osem let opravlja dolžnost predsednika skupščine Skupnosti pokojninskega in invalidskega zavarovanja Slovenije. Torej človek, ki ima v teh dneh vročega razpravljanja o novem pokojninskem zakonu številne priložnosti, da se zaplete v pogovor. To potrjuje tudi naš obisk pri njem, iz katerega je nastal tale intervju:

— Tovariš Jasnič, sprejemamo veliko zakonov, vendar bi si upal trditi, da v zadnjem času noben od njih ni porodil tolikšnega zanimanja javnosti kot prav zakon o pokojninskem in invalidskem zavarovanju. Čemu pripisujete tolikšno odmevnost?

»Če sem odkrit, potem moram povedati, da je to zato, ker smo v začetku snovanja novega zakona vsi skupaj veliko obljubljali. Osnutek novega zakona pa je daleč od obljub, zato se bojim določenih razočaranj.«

— In katere so neizpolnjene obljube?

»Prva in glavna je tista, ko so sestavljalci novega zakona javno zagotavljali, da bo poslej minulo delo veljalo kot poglavitna osnova za odmero pokojnin. Od tega zdaj ni nič, ker tudi ne more biti. Tega so se tovariši, ki so trosili te puhlice, premalo zavedali.

Res je sicer, da je ta ideja najbolj umestna, vendar pa za zdaj še malce preuranjena. To so potem, ko so se lotili dela, ugotovili tudi sestavljalci zakona. Njihov pristop je bil napačen, če lahko tako rečem, ker so skušali v pokojninskem sistemu urediti to, česar nismo rešili v delitvenih razmerjih. Poleg tega pa so tudi izjave, kako bo poslej pokojnina odraz vlaganj posameznika v času aktivnega dela, ko še nismo rešili tega celo med tozdi, prazne marnje. Za kaj takega bomo morali bržda res sprejeti najprej zakona o razširjeni reprodukciji in minulem delu.

Kljub temu pa moramo podčrtati, da zakon v svojih temeljnih izhodiščih pomeni korak naprej, ker vanje le vključuje kategorijo minulega dela. Drug problem je seveda v tem, da ta kategorija ni (ker za zdaj tudi še ne more biti) izpeljana. In prav tu se mi dozdeva, da bi morali pustiti vrata odprta. Zakon bi moral republikam in pokrajinama omogočiti, da si prizadevajo poiskati izvirne rešitve.

Poleg tega se je govorilo še o marsičem. Tako na primer o beneficiranju materinstva, česar osnutek zdaj ne vsebuje. Govor je bil tudi o tem, da bi pri odmeri pokojnine upoštevali osebni dohodek iz zadnjega leta pred upokojitvijo. Tudi iz tega zdaj ni nič.

In nenazadnje, v Sloveniji imamo približno 230.000 upokojencev, kar novemu osnutku pokojninskega zakona že samo po sebi zagotavlja veliko zanimanja. Ob tem seveda ne gre pozabiti, da sistem invalidskega in pokojninskega zavarovanja še kako zanima tudi aktivne delavce.«

— Bržda pa je zanimanje ljudi za novi zakon v precejšnji meri porodilo tudi dejstvo, da se je lani pa tudi že letos na veliko govorilo in pisalo o možnosti predčasnega upokojevanja. Ta možnost se zdaj ohranja tudi v osnutku novega zveznega zakona.

»Res je, o tem se je veliko govorilo, vendar moram takoj povedati, da je v osnovi tudi to napačen pristop, ker z njim ne bi ničesar rešili. Pravzaprav bi se nam samo zdelo, da smo kaj uredili, problemi pa bi ostali isti, če ne celo večji.

Reči je treba, da je zvezni zakon to tudi doslej dopuščal. Novost je v tem, da bi zavarovanec, ki se predčasno upokoji, prejemal temu primerno znižano pokojnino samo do starosti, ki bi mu sicer omogočala starostno upokojitev. Potem bi se mu pokojnina valorizirala.

Seznanjen sem z razlogi in nagnjenji, ki so pripeljala do takšnih rešitev. S tem naj bi ustvarili nove možnosti za zaposlovanje mladih in starejšim povojnim generacijam, ki so v težkih razmerah delale noč in dan, priznali izčrpanost. Toda s tem ne dobimo nič tako v gospodarskem kot socialnem pogledu. Pogača je namreč pogača. Razrežeš jo lahko na več ali manj kosov, vedno ostane enako velika. Mi bi si morali bolj prizadevati, da bi mladim zagotovili produktivna delovna mesta, starejšim pa delo, ki ga še lahko opravljajo. Le tako je mogoče povečati pogačo, hkrati pa seveda tudi zagotavljati večjo materialno osnovo socialnim pravicam.

Vem, da so delavci po vojni v nekaterih panogah veliko »gor« plačali, vendar rešitev zdaj ni v splošni administrativni (lahko tudi samoupravno sprejeti) rešitvi, da bi te ljudi predčasno upokojevali. Če je v neki panogi res potrebno sprejeti ukrepe (in verjamem, da jih je potrebno), ki naj bi sanirali prezgodnjo izgubo delovne zmožnosti, imamo te možnosti že brez določbe v novem zakonu o predčasnem upokojevanju. In to je beneficirana delovna doba za nazaj. Ta družba mora nekaterim kategorijam delavcem to storiti. Vendar mora biti pri tem natančna. Natanko se mora videti, kdo je delal in v kakšnih razmerah. Da pa bi vpeljali možnost predčasne upokojitve za vse? Ne, to ne bi bilo pošteno do tistih, ki so res garali. Po drugi strani pa bi s takšno rešitvijo tudi vse upokojence nujno pripeljali v slabši ekonomski in socialni položaj, kar bi lahko imelo daljnosežne posledice. Ob vsem tudi ne bi kazalo pozabljati na družbenoekonomski trenutek, v katerem smo.«

— Pa vendar je predvideni zakon kljub osnovnemu načelu, da v tem času ne moremo širiti pravic, prinesel nekatere novosti. Bi jih malce komentirali?

»Pomembne novosti zasledimo pri invalidskem zavarovanju. Izhajajoč iz zakona o združenem delu tudi v osnutku novega zakona o pokojninskem in invalidskem zavarovanju postaja temeljna organizacija tisto mesto, kjer bo zavarovanec uveljavljal večino svojih pravic, ki mu gredo iz naslova invalidnosti. Sploh bi lahko rekel, da predvideni zakon ruši dosedanjo prakso, ko je nekdo lahko do skrajnosti izčrpaval delavce, misleč, da je to bolje kot pa uvajanje novejše in dražje tehnologije. Prepričan sem, da bo novi zakon v marsičem že kar sam »poskrbel« za nenehno izboljševanje delovnih razmer, ker bo tozd za to precej motiviran. Gre namreč za to, da ocena delovne zmožnosti poslej ne bi bila več povezana le z določenim delovnim mestom, temveč z vsemi tistimi deli in opravili, ki jih je zavarovanec opravljal. Invalid ima pravico do prekvalifikacije ali dokvalifikacije oziroma do ustreznega denarnega nadomestila. Vse te pravice pa naj bi poslej uveljavljal v temeljni organizaciji združenega dela oziroma delovni skupnosti, v kateri je delal, ko je postal invalid. Šele v primeru, če si v tozdu ne bo mogel zagotoviti vseh pravic, naj bi mu na pomoč priskočila skupnost pokojninskega in invalidskega zavarovanja. Tako je tudi prav, kajti pogoji pridobivanja dohodka in pa sama narava proizvodnje so si v posameznih panogah na moč različni in tu mora še vedno nastopati tudi širša solidarnost.

Poleg tega zakon predvideva še nekaj novosti, ki pa so bolj tehničnega kot pa vsebinskega značaja. Kljub temu pa se ne bi moglo reči, da so za zavarovance nepomembne, saj gre nenazadnje le za širjenje njihovih pravic. Tu bi posebej omenil razprave, ki so opozorile, da bi v pokojninsko dobo všteli tudi čas, daljši od 15 mesecev, ki so ga nekateri moški takoj po vojni pa tudi kasneje prebili v JLA. To je nujno storiti, če vemo, da je nekomu služba domovini trajala celo 4 leta (mornarjem).«

— Predvideni zakon, čeprav se je rojeval 7 let, torej ne ponuja celovitih rešitev. Rečemo pa lahko, da je le naredil korak bliže k zakonu o združenem delu. Kaj mislite vi?

»Jasno, to je proces, ki bo še trajal in je z mnogočem pogojen. Strinjam pa se z ugotovitvijo, da je tokratni korak na področju pokojninskega in invalidskega zavarovanja pokazal smer, v kateri se naj odvija ta proces. To sicer še ni vse, je pa veliko...«

Ivo Kuljaj

Nastop na tujem odraz zrele zavesti

V samoupravni interesni skupnosti za ekonomske odnose s tujino te dni še usklajujejo plane gospodarjenja za letošnje leto. V delovnih organizacijah upravičeno opozarjajo, da se klestenja različnih razvojnih želja in potreb lotevamo ponovno prepozno in na hitro, da sta plačilna in devizna bilanca SR Slovenije za letošnje leto prenapeti in da so zlasti uvozne možnosti preveč »ozkosrčno« zaobjete. Te pripombe in ugovori se bolj ali manj pojavljajo ob treznem razmišljanju o gospodarskih obetih v letu 1982, čeprav je po drugi strani prav tako res, da je zamuda pri planiranju ekonomskih odnosov s tujino v precejšnji meri posledica mlačnega in neodločnega pristopa temeljnih organizacij do izvozne usmeritve. Pa ne bi smelo biti tako. Enotno je bila namreč sprejeta zavestna odločitev, da bomo v letošnjem letu v republiki povečali izvoz blaga in storitev na konvertibilno tržišče kar za 13,1 odstotka, kar je zahtevna naloga. Nedvomno je ta odločitev sad spoznanja in premika v miselnosti pretežnega števila delavcev — tudi poslovodnih — da se pri nadaljnjem gospodarskem razvoju ne moremo odreči uvozu reprodukcijskega materiala, surovin in opreme z zahoda. Da bi pridobili devize za uvoz, je treba v večjem obsegu kot doslej povečevati tudi izvoz v zahodnoevropske države. In tu je jedro problema: v nekaterih organizacijah še vedno razmišljajo, češ, naj država poravna naše dolgove in nam »priskrbi« devize za prepotreben uvoz. Gre torej za birokratsko miselnost sicer redkih posameznikov in skupin ljudi, ki se še niso uspeli otresti spon neodgovornega gospodarjenja z družbenimi sredstvi in ki svoje poglede »najbolj učinkovite« poslovne politike poskušajo vsiliti tudi delavcem.

Zato je še kako pomembno, da družbenopolitične organizacije okrepijo politično aktivnost in delavcem stalno pojasnjujejo aktualen gospodarski trenutek. Značilno zanj pa je, da ni lahak, ni pa tudi brezizhoden. Najbolj poglavitno je, da zmanjšamo tekoči zunanjetrgovinski primanjkljaj, stopnjo naše ekonomske, tehnološke in s tem tudi politične odvisnosti od tujine. Le tako se bo okrepil naš gospodarski položaj v mednarodni menjavi dela. To pa je še kako pomembno za perspektivo našega dolgoročnega gospodarskega razvoja.

Za uravnoteženje zunanjetrgovinske bilance kaže poprijeti še bolj pogumno, ustvarjalno in agresivno tudi zato, da ne izgubimo stika z vse bolj izpopolnjenimi tehnološkimi postopki. Skratka, poglobiti moramo naše stike z gospodarsko razvitimi in nerazvitimi državami. Tako bomo dobili možnost, da po eni strani hitreje dohitevamo razvitejši del sveta — na tehnološkem znanstveno-tehničnem in drugih področjih — po drugi strani pa bomo lahko tudi v »praksi« bili boj »lačnih« za prerazporeditev svetovnega bogastva in za drugačne, enakopravnejše in bolj humane mednarodne ekonomske in politične odnose.

Emil Lah

Varčevanje na papirju

Termikin uk in poduk

Beremo: — »težave z zagotavljanjem deviznih sredstev za nafto, nekaj jugoslovanskih termoelektrarn zaradi pomanjkanja premoga ne obratuje s polno močjo, energetska oskrba odvisna od vremena, termoelektrarne na tekoča goriva (vzrokov menda ni potrebno znova in znova ponavljati) stojijo, hidroelektrarne čakajo na taljenje snega...«

Skratka, energetski položaj je vse prej kot rožnat. Je pa pot iz zagat, ki je vselej odprta, le odgovorno je treba stopiti nanjo. Nekaj je torej, kar je res odvisno od nas, na kar lahko vpliva vsak posameznik — VARČEVANJE z energijo. Neprestani pozivi k varčevanju morda včasih res izzvenijo drobnjakarsko. Če pa prisluhnemo strokovnjakom s posameznih področij proizvodnje in rabe energije, ko utemeljujejo varčevalne ukrepe, je na dlani — množica drobnih energetskih prihrankov, ki jih z malce zavesti o resnosti položaja lahko dosežemo, se na koncu nakopiči v še kako pomemben prihranek pri vse dragocenejši dobrini, energiji.

Šola varčevanja

Ko spremljamo varčevanje z energijo, vse prepogosto zapišemo, kako ostaja le na papirju. Zato pero še toliko bolj gladko zdrsne v hvalo, če zvemo za primere, kjer se smotrne rabe energije res lotevajo odgovorno. Med te spodbudne primere bi uvrstili odločitev ljubljanske delovne organizacije Termika. V njej so proti koncu lanskega leta pripravili poseben seminar o smotrni uporabi toplote. Sodelovali so z Gospodarsko zbornico Slovenije, Republiškim komitejem za energetiko, industrijo in gradbeništvo, s Fakulteto za strojništvo in z Zavodom za raziskavo materialov in konstrukcij. Na seminar so povabili vse slovenske projektantske organizacije. Približno 70 projektantov, ki so se udeležili seminarja, je menilo, da kaže s takšno obliko dela nadaljevati. Pokazalo se je namreč, da izolacijskih materialov in vseh možnosti njihove uporabe ne poznajo dovolj in da je takšna poteza proizvajalcev več kot dobrodošla.

Naj bo dokazovanja upravičenosti dovolj. Lotimo se vsebine seminarja, ki ga še najbolje potrjuje. Pri njegovem snovanju je Termiko vodilo dejstvo, da se vse vrste goriv vrtoglavo dražijo in da velja čimprej seči po vseh materialih, postopkih in tehničnih rešitvah, s katerimi lahko prihranimo pri energiji.

Termiko je (kot proizvajalca teh materialov) seveda v seminar vodil tudi poslovni interes. S tem korakom dobrega gospodarjenja pa je dosegla precej več.

Komentar ni potreben?

Gospodarjenje z energijo je brez dvoma med največjimi izzivi sodobnega sveta. Žal se razviti svet tega zaveda bolj (in prej), pri nas pa kakor da bi bili potrebni »naftni šoki«. Ne le ti — elektrika iz nukleark, vode, premoga, plin, drva... vsi gospodarski posegi na energetskem področju so zaradi omejenosti vse dražji. Še posebno drago je iskanje in izkoriščanje novih virov, kaj nam torej kaže drugega, kot da v največji možni meri izkoriščamo že dane?!

Dežele v vrhu gospodarske razvitosti so v zadnjih osmih letih razpredle širok sistem varčevanja in le pri nafti so dosegli do 15 odstotno zmanjšanje porabe. Uvodoma smo že povedali, da smo v energetiki Jugoslovani lahko vse prej kot mirni in zadovoljni — kako naj torej razumemo tak zaostanek na področju varčevanja? O ja, splošni deklarativni pozivi, litri prelitega črnila v časnikih, to že! O konkretnem družbenem »prispevku« k energetskemu varčevanju pa je bilo moč slišati na seminarju:

»Odgovornim gre priznanje za ogromen trud, da bi iz naše skromne akumulacije zagotovili potrebna sredstva za zagotovitev dodatnih virov energije. Pogrešamo pa zavzetost pri varčevanju in družbeno pomoč pri zagotovitvi proizvodnje potrebnih izolacijskih materialov — ki varčevanje praktično omogočajo. Jugoslavija je med redkimi, ki varčevalcem ne pomaga kot sicer v mnogo bogatejših državah, pač pa jih obdavčuje s prometnim davkom med 31 in 35 odstotki vrednosti izolacijskih materialov. Ta nesmiselni davek zdaj prinese zveznemu, republiškim in občinskim proračunom približno 400 milijonov dinarjev. Pobude, da bi kazalo s takšno politiko do varčevalnih prizadevanj čimprej prenehati, pa so propadle. V Sloveniji smo s približno 13 kilogrami izolacijskih materialov na prebivalca na repu ravni srednje Evrope — kaj šele v Jugoslaviji z največ tremi kilogrami na prebivalca.«

Običajno novinar pod takšne ugotovitve zapiše »komentar ni potreben«. Pa vendarle še dodajmo, kaj so pokazali računi. Naložbe v proizvodnjo izolacijskih materialov so 20-krat nižje kot pa v agregate, ki nadomeščajo energijo, ki bi jo sicer lahko prihranili...

Ciril Brajer

V sozd KIT si prizadevajo pospešiti proizvodnjo mleka, toda tega bremena sami ne bodo zmogli

Bo letos dovolj denarja?

Večina Slovencev je ob dobro urejeni reji molznic in odkupu mleka že davno pozabila, kako »prijetno« je vstajati s prvim svitom in se postavljati v dolge repe pred mlekarnami. Toda brez požrtvovalnosti in odrekanja cele vrste ljudi, ki skrbijo za to, da se trava s pašnikov spremeni v jutranjo čašo mleka na mizi, bi bili kaj hitro ob dobro preskrbo z mlekom in mlečnimi izdelki. Od kmeta, ki vztraja kljub zelo spreminjajočim se in nikoli odličnim možnostim za proizvodnjo mleka pa do delavca v mlekarni, ki se odreka delu dohodka, da si zagotovi surovine, prav vse delavce je treba omeniti kot zaslužne za to, da imamo mleka, sladoleda, sira itd. dovolj v trgovinah. Vsekakor pa se za zdaj še ni začelo obdobje mlečne konjunkture. Nasprotno, nekatera znamenja kažejo, da zanimanje kmetov za mlečno živinorejo upada. V Ljubljanskih mlekarnah, kjer smo se pozanimali »iz prve roke«, kako je s prirejo in predelavo mleka, oziroma z možnostmi za prirejo brez motenj, so nam povedali, da to drži.

»Vzroki za manjše zanimanje kmetov za mlečno živinorejo tičijo predvsem v odkupnih cenah mleka ter cenah krmil. Razmerje med njimi je podrto zlasti s ceno koruze. Poleg tega je bila letos tudi slabša letina krme (ker kmetje spomladi niso imeli dovolj umetnih gnojil), močna krmila pa so predraga. Tako v Ljubljanskih mlekarnah zdaj, pozimi, odkupijo vsak dan okoli 1000 litrov mleka manj, kot so ga odkupovali sicer, to pa povzroča težave tudi v proizvodnji mlečnih izdelkov,« nam je pripovedoval inž. Tone Mastnak, predsednik kolegijskega poslovodnega organa sozd KIT, katerega članica (najpomembnejša po obsegu proizvodnje in dohodku) so tudi Ljubljanske mlekarne.

Mimogrede: v sozd KIT je skoraj 5300 delavcev — v 20 delovnih organizacijah, raztresenih v dveh republikah (Sloveniji, Srbiji) ter v Vojvodini. Naj povemo, da v sozdu pridelajo petino govejega mesa v Sloveniji, 16 odstotkov svinjskega, več kot polovico vsega mleka in jogurta, ves sladoled, tretjino mehkih sirov, 38 odstotkov trdnih sirov, četrtino jedilnega olja, več kakor tretjino krompirja in celo 7 odstotkov grozdja. Najpomembnejša pa je predelava mleka.

Zaradi pomanjkanja »surovin« — mleka — skorajda stoji sirarna, zmanjšana je (seveda tudi zaradi zimskega časa) proizvodnja jogurtov. Kako ugnati te težave? Vsekakor bi bilo treba ukreniti dvoje: najprej ustaliti cene krmil, ki so danes glede na ceno mleka odločno previsoke, in poenotiti skrb za primarno proizvodnjo. Pri tem bi bilo prav, če bi vsaj večji porabniki pomagali spodbujati kmete za rejo molznic.

»Saj se trudimo na tem področju,« je zatrdil inž. Mastnak. »Z ljubljansko SIS za preskrbo smo že sklenili dogovor o sodelovanju pri dodatnem spodbujanju kmetov, vendar je tej SIS letos, žal, za ta namen zmanjkalo sredstev. Skušamo se dogovoriti tudi z drugimi večjimi odjemalci za enako sodelovanje. Seveda bi takšno sodelovanje moralo biti enako (v načelu) povsod.«

Ljubljanske mlekarne že precej dajejo kmetom kot dodatno spodbudo za mlečno živinorejo. V letu 1981 so jim izplačale skupno 35 milijonov dinarjev, zdaj pa se dogovarjajo še za nekaj dodatnih sredstev. Sicer, pravijo, bi kljub vmesnim podražitvam mleka vse teže in teže dobivali dovolj mleka. Seveda se ta dodatni strošek Ljubljanskim mlekarnam krepko pozna pri ostanku dohodka. Za zdaj so prav na robu rentabilnosti; v letu 1980 jim je ostalo 46 milijonov ostanka dohodka ali 2 odstotka prihodka, skoraj toliko pa stane en sam stroj za polnjenje mleka v tetrapak zavitke. In prav takšen stroj je v mlekarnah star že 15 let in je torej krepko presegel svojo življenjsko dobo. Vsekakor pa Ljubljanske mlekarne ali drugi predelovalci mleka ne zmorejo tolikšnega bremena sami, saj ‚uradne' premije za mleko ne pritegnejo kmetov v tolikšni meri, da bi bila preskrba z mlekom ustrezna.

Na porabnike (v ceno mleka in mlečnih izdelkov) pa vsega bremena spodbujanja pridelave mleka tudi ni mogoče prevaliti. Za primer: v lanskem letu se je mleko (konec leta) podražilo za 18 odstotkov. Hkrati so se odkupne cene povečale za 28 odstotkov, ob tem pa je cena reprodukcijskega materiala v globalu narasla za 45 odstotkov. Tako torej ni čudno, če mlekarne poslujejo na robu donosnosti.

»Skratka: povečujemo proizvodnjo, povečujemo izvoz, z osebnimi dohodki pa zaostajamo za rastjo dohodka, tako da povečujemo akumulacijo, režemo od svojega dohodka in ga dajemo kos kmetom, da bi pridelovali mleko,« je na koncu dejal inž. Mastnak. »Toda več kot to ne zmoremo, ne da bi s tem ogrozili svojo gospodarnost (s tem pa navsezadnje tudi kmete). Zato bi bilo prav, če bi kmetijska politika že enkrat sistemsko uredila proizvodnjo in tržnost pridelovanja hrane. Čeprav na to sicer računamo, vendarle trdimo, da je zadnji čas, da začnemo temeljito urejati te stvari. Sicer bodo kmetijski srednjeročni načrti kaj hitro postali neuresničljivi, tako kot že postaja naš srednjeročni razvojni načrt, ki ga bomo morali konec tega leta zaradi naložbenih ovir in seveda tudi zavoljo neurejenih razmer v pridelavi mleka — naše surovine — precej skrčiti.«

Boris Rugelj

V obratu za sterilizacijo v Ljubljanskih mlekarnah

Obljuba slabša od krampa

Ko smo v lanski novoletni številki našega časnika slovenskim rudarjem čestitali za res požrtvovalno delo in izredne delovne dosežke, smo velenjske rudarje nekako postavili na prvo mesto. Nikakor ne mislimo trditi (niti ugotavljati), da so bili tod rudarji bolj pridni. Velenjčane so na prvo mesto postavili odlični proizvodni uspehi.

Nekaj pa nas obvezuje, da pojasnimo ta članek. V omenjeni novoletni številki smo zapisali, da rekord rudarjev iz Titovega Velenja sloni na boljši opremljenosti rudnika. To sicer drži; pri naložbah je imel velenjski premogovnik lep čas prednost in je brez dvoma najbolje opremljen slovenski premogovnik — to pa še ne pomeni, da je opremljen (dovolj) dobro.

Ko smo pred dvema letoma pozdravili ukrepe zveznega izvršnega sveta, s katerimi naj bi okrepili razvoj premogovnikov, je že kazalo, da smo se le zavedli — kaj vse moramo v naši družbi rudarjem dati, preden od njih toliko zahtevamo. Dejstvo je namreč, da smo naš energetski razvoj ob privitih in vse dražjih naftnih pipah zasnovali prav na premogu, najcenejšem, domačem, dokaj bogatem energetskem viru.

Kazalo je res, izpolnilo se pa ni. To potrjuje uresničevanje sprejetih ukrepov, ki se je kaj brž spotaknilo ob pomanjkanje sredstev za posodobitev jamske proizvodnje, ob zmogljivosti (in včasih pripravljenost) domačih proizvajalcev opreme za jamsko proizvodnjo, ob vse prej kot dohodkovne odnose pri skupnih vlaganjih... Poudarjali smo nujnost izboljšanja delovnih in življenjskih razmer rudarjev, saj zanimanje za ta poklic zaskrbljujoče peša, ponavljali smo skupaj z rudarji, da mladih zgolj večji osebni dohodki ne bodo zvabili v jame...

Ob čestitki za lanski uspeh (uresničen že sredi decembra , letni načrt proizvodnje 4,7 milijona ton premoga in realna obljuba o rekordu 5 milijonov ton na koncu leta) pa smo dolžni kritično preveriti podatke o temeljih tega rekorda v več kot stoletni zgodovini velenjskega premogovnika.

Pustimo zdaj ob strani vse številke o rekordih, dnevnih, tedenskih, letnem, pustimo za Velenjčane ugodne primerjave (o produktivnosti) z drugimi jugoslovanskimi premogovniki... Povejmo pa, da so sicer razmeroma dobro opremo izkoristili kar se le da smotrno, delali domala vse sobote, proti koncu leta tudi ob nedeljah, posegli so po medizmenskem delu in decembra so bili rudarji v jami tudi po več kot deset ur?!

Zaključek je jasen — rudarji in oprema, vse je bilo na samem robu zmogljivosti, vsak rudar in vsak vijak, vse je bilo obremenjeno do skrajnih meja. Kar so zmogli lani, je za naš energetski položaj velikega pomena in kar samo se ponuja vprašanje, kako bo letos. Bomo spet pričakovali od rudarjev sobotno in nedeljsko delo? Bodo ljudje zmogli, bo oprema vzdržala?

Čemu pišemo o rudarju in vijaku v isti sapi? Brez zamere, sta pač sestavna dela proizvodnega procesa. Rudar je zmogel, ob več in boljših vijakih bi zmogel lažje. Obljubili smo mu jih, poglejmo zdaj, kaj se mu obeta. Res je, da smo v naftnem obilju oslepeli in vrsto let zamudili. Kako bomo zdaj, v že tolikokrat premletem deviznem položaju, ob težavah pri uvozu opreme, nadoknadili pomanjkanje rezervnih delov? Lani so rudarji in rudnik zmogli več, kot bi v začetku leta pričakoval še tako vedrogled ocenjevalec in ne smemo pričakovati, da se bo to ponovilo. Vemo pa, da so Velenjčani za letos načrtovali 1,5 milijarde za vlaganja v razvoj, dobili pa so le slabih 800 milijonov, vemo, da jim je elektroenergetska bilanca že lani odmerila precej manj, kot so predvideli v srednjeročnem načrtu razvoja?! In če je tako v Titovem Velenju, slovenskem rekorderju, kako je šele v drugih premogovnikih?!

Rešitev pa je tako lahko zapisati — združevanje sredstev na dohodkovnih načelih bo edini pravi temelj razvoja našega premogovništva. Nas bo osvestil rekord ali pa nam je sojeno, da nas zmore strezniti le mrk?

Ciril Brajer

Problemi in dileme dolgoročnega razvoja Slovenije **(8.)**

Kako bomo živeli jutri

Piše: Vinko Blatnik

Osnovni namen raziskovalcev, ki so se lotili naloge »Ekonomski razvoj Slovenije do leta 2000«, je bil opredeliti sedanje prelomno obdobje, v katerem moramo politiko ekstenzivnega gospodarskega razvoja zamenjati z bolj selektivno industrijsko in sploh gospodarsko politiko in povečevati svojo ekonomsko samostojnost v prihodnjem dolgoročnem obdobju razvoja. Jedro te kakovostne preobrazbe bo tudi v prihodnje predvsem v industriji, zato namenjajo temu gospodarskemu področju še posebno pozornost. Pri tem nikakor ne zanikajo izrednega pomena drugih gospodarskih področij, kot so gradbeništvo, kmetijstvo, transport, turizem, strokovne storitve, trgovina, bančništvo, drobno gospodarstvo, niti negospodarskih dejavnosti v procesu kakovostne preobrazbe razvoja. Če nam bo uspelo brez prevelikih zastojev gospodarsko-politično in družbeno uveljaviti strategijo selektivne usmeritve razvoja, pravijo, se bomo v prihodnjem dolgoročnem obdobju razvoja lahko vključili med razvita gospodarstva. Takšen razvoj pa bo končno zagotavljal primeren položaj in razvoj ne samo gospodarskim dejavnostim, ampak tudi celotni družbeni nadgradnji.

V skladu s temi cilji razvoja se odpirajo različne možnosti za vplivanje na dolgoročni razvoj. Ko med njimi odbiramo najboljše, bi morali zlasti upoštevati, da je stopnja rasti zaposlovanja že daleč presegla demografske možnosti Slovenije — kljub nižji stopnji gospodarske rasti. Tudi sestava zaposlenih se le počasi izboljšuje. Razpoložljiva domača akumulacija in majhne možnosti za najemanje posojil v tujini, vse to ne obeta, da bomo številne predvidene naložbe kdaj spravili pod streho. Povrhu pa že dosedanje naložbe »krasi« velika stopnja neracionalnosti in neučinkovitosti.

Akumulativno sposobnost gospodarstva močno načenjajo tudi neprimerna sestava proizvodnje, ki smo jo razvili za potrebe relativno zaprtega gospodarstva, visoka stopnja reprodukcijske odvisnosti od uvoza in še nujnost, da izvažamo za vsako ceno in tudi pod ceno (zaradi neugodne surovinske, energetske in stroškovne strukture naše soraz-merno razdrobljene in neučinkovite proizvodnje).

Slovenija je šele v zadnjih desetletjih svoje zgodovine dosegla razvoj, ki jo je ne samo približal srednjeevropskim deželam in omogočil zadovoljivo zaposlitev in življenje njenim prebivalcem, temveč sprožil nov problem: iz dežele stalne emigracije (saj je v posameznih razvojnih obdobjih izgubila tudi od 15 do 25 odstotkov svojega prebivalstva) se je spremenila v deželo imigracije. Nedvomno je del imigracije tudi posledica ne povsem zadovoljivega razvoja v manj razvitih področjih Jugoslavije, toda hkrati se je treba zavedati, da je prav imigracija iz drugih krajev tudi v naslednjih dveh desetletjih pogoj za nadaljnji razvoj Slovenije.

Zakaj zanašanje na tuje žulje?

Nihče danes ne more z gotovostjo trditi, koliko je v Sloveniji zaposlenih delavcev iz drugih republik. Uradno naj bi jih bilo »okrog 180.000«, mnogi pa sodijo, da jih je nad 200.000. Resnica pa je — slovensko gospodarstvo ne bi moglo shajati brez »južnih republik«, saj gre za petino zaposlenih v naši republiki. Vendar bi se tudi ti delavci težko znašli brez dela, ki ga imajo v Sloveniji. Dilema o tem, kdo komu dela uslugo, je dejansko umetna, kar je potrdila tudi anketa raziskovalnega centra za samoupravljanje pri svetu zveze sindikatov Slovenije. Vendar pa se kljub temu zastavlja vprašanje, ali bo Slovenija v prihodnje lahko sama zagotovila dovolj delavcev za vsa dela?

Znano je, da se delavci v Evropi selijo z jugovzhoda k severozahodu. Slovenija, ki je tudi sama imela v tujini nekaj desettisoč pretežno kvalificiranih in visokokvalificiranih delavcev, je v prav tako kratkem času zaposlila okrog sto tisoč delavcev iz drugih republik, predvsem nekvalificiranih. Zato ima naša republika najslabšo kvalifikacijsko strukturo zaposlenih. Nikdar nismo točno in znanstveno ugotovili, zakaj in kako so prišli ti delavci v Slovenijo, koliko časa bodo ostali in ali se bodo vrnili ter zakaj bi se. Vse to je prepuščeno ugibanju in naključju, čeprav bi se Slovenija in druge republike s tem morale ukvarjati. To velja zlasti za BiH, od koder je prišlo največ delavcev — 45,3 odstotka, in za Hrvatsko, od koder je prišlo 40 % delavcev. Trdijo, da je odhod na delo v nekatere zahodne države bolje organiziran kot odhod v Slovenijo.

Zaradi pogostih posploševanj in tudi »senzacionalističnega« pisanja o prilivu delavcev iz drugih republik na delo v Slovenijo tudi pozabljamo na bistvene posledice zaposlovanja teh ljudi. Slovenija nikakor ni obljubljena dežela, kot mislijo nekateri. Večina ekonomskih priseljencev opravlja najtežja dela, ki se jih Slovenci izogibljemo, zato je največ zaposlenih v gostinstvu — 30,3 odstotka, v gradbeništvu — 26,7 (vsak drugi fizični delavec je od drugod), v prometu — 19,8, v gozdarstvu — 18, v industriji pa samo 8 odstotkov. Slovenija je eno najmočnejših imigracijskih območij v Evropi in je dejansko ekonomsko odvisna od priliva delavcev iz drugih republik. Do leta 1985 v Sloveniji predvidevamo 8 do 9-odstotni prirastek delovnih moči iz nekmečkega prebivalstva, potrebe po novih delavcih pa bodo znašale okrog 12.000 delavcev letno. Tolikšnega letnega primanjkljaja delavcev naša republika tudi v obdobju po letu 1985 ne bo mogla nadomestiti z naravnim prirastkom domačega prebivlastva.

Osnovni problem slovenskega gospodarstva je zagotoviti si dovolj surovin in polizdelkov po kolikor toliko sprejemljivi ceni, ne pa njihova lastna proizvodnja za vsako ceno. Zdaj, ko postaja v Sloveniji energija omejitveni dejavnik razvoja energetsko intenzivnih proizvodenj, akumulativna sposobnost gospodarstva pa kritična in ko je nujno potrebno povečevati izvoz, bi pomenila usmeritev v lastno zagotavljanje večine energetsko in kapitalno intenzivnih ter stroškovno (ali celo kakovostno) manj ugodnih reprodukcijskih osnov preveliko akumulacijsko obremenitev, ki bi lahko v prihodnje resno ogrozila razvoj slovenskega gospodarstva.

Sleherno gospodarstvo, tudi slovensko, si lahko privošči nekaj zmogljivosti z manj ugodno stroškovno sestavo, takšno »razkošje« pa mora poravnavati z ustvarjenim dohodkom v drugih dejavnostih. Vendar pa ni možen nikakršen gospodarski napredek ob takšni surovinsko, energetsko, tehnološko in stroškovno neugodni sestavi proizvodnje, v kakršno smo zabredli v gospodarskem razvoju.

(Se nadaljuje)

Okrogla miza Gipossa o »Draveljskem primeru«

Giposs niza krepke obtožbe

Ob koncu lanskega leta so slovenski časniki precej pisali o zapletih okoli določanja končne cene stanovanj v blokih v Novih Dravljah v Ljubljani; to je le novo opozorilo na neurejene razmere v reprodukcijskem procesu gradnje stanovanj. Na »udaru« javnega mnenja in vznejevoljenih kupcev stanovanj sta bila zlasti sozd Giposs in šišenska komunalna skupost, ki sta po prepričanju kupcev postavila cene z zamudo in previsoko.

Na pisanje v časniku DE se je odzval sozd Giposs in dal pobudo za okroglo mizo, ki naj bi jasneje osvetlila težo odgovornosti vseh sodelujočih pri gradnji stanovanj. Tega pogovora so se udeležili Lojze Cepuder — generalni direktor sozda, Franc Vončina — predsednik koordinacije osnovnih organizacij sindikata, Drago Ternovšek — direktor splošne službe, Florjan Potočnik iz Giposs inženiringa, Zoran Arh — direktor tozda gradbeni sektor Pionir, Henrik Čebašek — Giposs inženiring in še nekateri delavci sozda. Pogovor smo osredotočili na področje cen kot sintezo družbenoekonomskih in samoupravnih odnosov.

Manjši delež gradbenih del v sestavi cene kv.m stanovanja

V uvodnem razmišljanju je Lojze Cepuder pojasnil, kako smo se sploh dokopali do veljavne metodologije oblikovanja cen pri gradnji stanovanj. »Ko smo se v Jugoslaviji odločili za gradnjo stanovanj, smo pri oblikovanju cen upoštevali obstoječe izračune in naredili predračun za izvedbo vseh del in uporabo materialov, kot so to določali normativi. Ko pa je prišlo do spremembe in je lahko vsaka delovna organizacija sprejela svoje normative, je prišlo do razlik in razhajanja. V Gipossu smo si zastavili cilj in ga tudi dosegli — da izoblikujemo in uveljavimo enotne norme. Ko smo sprejeli družbeni dogovor o oblikovanju cen stanovanj v Sloveniji, katerega sestavni del je metodologija za oblikovanje cen, smo tudi na širši družbeni ravni dosegli večji družbeni nadzor in izenačevanje cen. Vendar se ta metodologija še ni popolnoma uveljavila,« je poudaril Lojze Cepuder. Gradbena podjetja v zahodnoevropskih državah imajo namreč izdelan vzorec in normative za videz celotne soseske — vključno z otroškimi vrtci, komunalno opremljenostjo zemljišča, projektiranjem itd. — medtem ko imamo v Jugoslaviji v obstoječi metodologiji za oblikovanje cen zajet le stanovanjski objekt!

Pogovor se je nato usmeril v razčlenitev in primerjalno analizo sestave povprečne prodajne cene kv.m stanovanja leta 1975 in 1980. Izkazalo se je, da v teh letih stroški gradbenih, obrtniških in inštalacijskih del upadajo, naraščajo pa t.i. ostali stroški, še posebej stroški urejanja zemljišč s prispevki, ki so od 19,33 odstotka v letu 1975 narasli kar na 26,47 odstotka v letu 1980. V tej zvezi so udeleženci okrogle mize podčrtali, da so tudi v gradbeništvu neizkoriščene rezerve za relativno pocenitev gradnje stanovanj, ki pa so sila omejene. Sodili so, da se z večjo produktivnostjo gradbenega delavca ne da kaj prida doseči, medtem ko je gradbena operativa pod stalnim pritiskom industrije gradbenega materiala, ki dviguje cene cementu, betonskemu jeklu itd. Znano pa je, kako skokovito so v zadnjih letih naraščale cene nafte, mazuta in drugih energetskih surovin. Samo za primer: sozd Giposs si je zadal nalogo, da bo v preteklih desetih letih zgradil okoli 50.000 stanovanj. Pri gradnji je bil zaradi tehnološkega razvoja in sprememb prisiljen uporabiti okoli 370 raznih vrst gradbenega materiala in storitev, kar je občutno vplivalo na oblikovanje cene stanovanj. Precejšen problem predstavljajo tudi še vedno nerešeni odnosi med gradbeno operativo in zaključnimi obrtniškimi deli, ki so po svoji vsebini kupoprodajne, ne pa dohodkovne narave. Položaj še bolj zapleta dejstvo, da so te dejavnosti deficitarne in da je njihov delež v celotnem času izgradnje stanovanja kar 67-odstoten! Spodbuden je zgolj podatek, da stroški teh dejavnosti v letih 1975—1980 rahlo padajo.

Soseska bi bila zgrajena veliko prej, če...

»Soseska v Novih Dravljah bi lahko bila zgrajena že leta 1978, če bi bilo pravočasno poskrbljeno za komunalno ureditev zemljišč,« so kritično naglasili v pogovoru. Nekdo je k temu dodal, da praviloma ni pravočasno urejeno tudi vse ostalo, kar je potrebno za začetek hitre gradnje na ustreznem zemljišču. Vendar je najbolj usodno — kot je omenila Florjana Potočnik — da ni metodologije za oblikovanje cene kv.m stanovanja, ki »odpade»« na komunalno opremljenost zemljišča. Tako se marsikdaj dogaja, da kupca izigrajo in da »nevede« plača kar dvakrat individualni prispevek h komunalni ureditvi zemljišča. V skandinavskih državah se to na primer ne more zgoditi, ker poskrbijo za komunalno opremljenost za gradnjo predvidenega zemljišča že nekaj let pred pričetkom gradnje.

»Mislim, da ne smemo mimo govoric, češ da je Giposs namerno zavlačeval z določanjem končne cene kvadratnega metra stanovanja, ker to ni res,« se je v pogovor vključil Drago Ternovšek. Opozoril je, da je izvršni svet potrdil izoblikovano končno ceno, kar priča o pravičnih kalkulacijah pri določanju cene in zanika trditev, češ da je šlo za izmišljene cene. »Res pa je — je dodal Zoran Arh — »da proizvodni tozdi nimajo pravega vpliva na poslovne procese v celoti, da zaradi velikega števila »pametnih« še sedaj ne vemo za izhodiščno ceno za soseski B-10 in B-11 itd.«

Zvedeli smo, da so gradbinci gotovo zadnji, ki bi kakorkoli zavlačevali z oblikovanjem cen. Povedali so nam, da je pot oblikovanja izhodiščne cene stanovanj nasploh, v Ljubljani pa še posebej, veliko prepočasna. Ker je izvajalske temeljne organizacije ne poznajo vnaprej, se kaj težko vedejo kot dobri gospodarji. Dva objekta v tej soseski gradijo že približno eno leto, gradnja se bliža koncu, izhodiščne cene pa še zdaj ne poznajo? Tako izvajalci res ne morejo vedeti, kako se bo na koncu njihov račun iztekel, celo tega ne, ali jim bo v prid ali pa jim bo vse delo prineslo le izgubo. Pravijo, da so povsem brez vpliva na poslovni postopek, da v banki iščejo posojila, tam pa od njih seveda terjajo dokumentacijo o izhodiščni ceni (ki je kot rečeno v zraku)... Če bi se držali vseh zakonskih predpisov, smo slišali, v Ljubljani že lep čas ne bi zraslo nobeno stanovanje — tako pa rastejo, predvsem na tveganju gradbenih temeljnih organizacij.

Dohodek v oblakih

Seveda smo povprašali, kje se oblikovanje te izhodiščne cene zatika. »V samoupravni stanovanjski skupnosti,« je bil odgovor kaj kratek. Ta skupnost mora namreč organizirati postopek, kakršnega imamo tudi v družbenem dogovoru in po katerem bi morali izhodiščno ceno poznati pred začetkom gradnje. Povedali pa smo že, da je ne poznamo niti pred koncem. Stanovanjska skupnost je po novem stanovanjskem zakonu res prevzela samoupravni del postopka v svoje roke — ni pa ga izpeljala in tu tiči dobršen del vzroka za zaplete s cenami. Ljubljanska stanovanjska skupnost torej oblikuje predlog cene, odloči pa potem občinska stanovanjska skupnost — v tem primeru šišenska. Zanjo smo slišali, da se v oblikovanje cen vključuje tako nestrokovno in neodgovorno, da povroča le zamude in nesporazume. Namesto da bi izvajalci v stopnji načrtovanja vedeli: »potrebujejo to, takšno in za toliko, izvajalci pa povejte, ali ste to v zahtevanih razmerah sposobni uresničiti,« se vse skupaj dogaja in ne dogaja šele na koncu. V Gipossu so nam povedali, da birokratska struktura v šišenski stanovanjski skupnosti s svojim nestrokovnim delom povzroča zavlačevanje oblikovanja cen in s tem seveda precejšnjo materialno in družbenopolitično škodo. Izvajalci so pač gradili na svoje tveganje in pričakovali, da jim bo družba priznala, kar jim gre — na osnovi veljavne metodologije seveda. Ta pričakovanja pa takšno obnašanje ruši in dohodek, s katerim delavci v temeljnih organizacijah že celo leto računajo, obvisi v zraku.

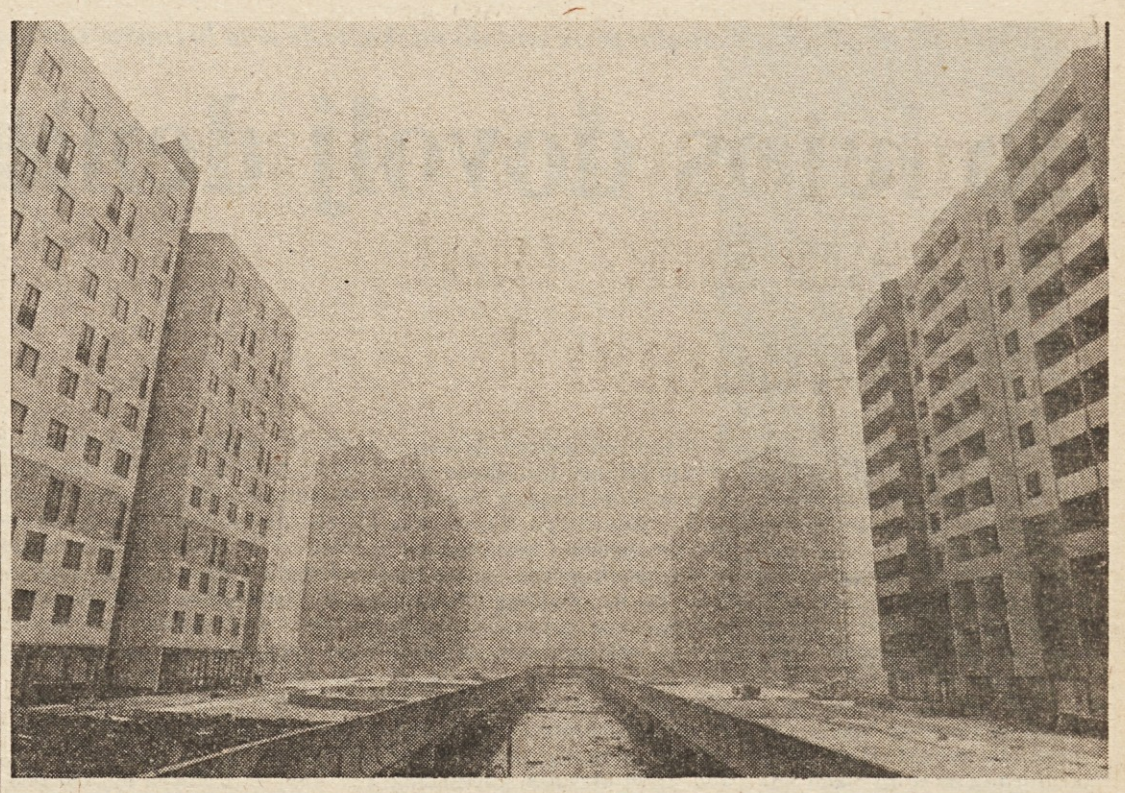

Gradnja soseske ŠS-8 bi potekala hitreje - v splošno družbeno korist in v zadovoljstvo bodočih stanovalcev - če bi stanovanjska in komunalna skupnost odgovorno uresničevali svoj del nalog... Slika: Andrej Agnič

Majavi delegatski odnosi

Zanimalo nas je še, kako delegati Gipossovih temeljnih organizacij opravičujejo svojo vlogo v skupščini šišenske stanovanjske skupnosti. Menili smo namreč, da so del te skupnosti in soodgovorni za vse, kar se v njej dogaja. Priznali so nam, da povezanost delegatov z bazo ni pravšnja, da se težko dokopljejo do usklajenih stališč, da so sestanki nesklepčni tako zaradi porabnikov kot izvajalcev... Tako se s težavami spopadajo na ravni občine, družbenopolitičnih organizacij, vsepovsod torej, le tam ne, kjer bi se morali najprej. Vzrokov za to smo slišali celo vrsto: vedno so navzoči delegati izvajalcev, ki so v gradnjah zastopani z veliko večino stroškov, nesklepčnost povzroče tisti, ki jim gre zanemarljiv delež stroškov, na primer predstavniki PTT, dimnikarjev in še koga. Njihova brezbrižnost izvira iz odnosov, ki so vse prej kot dohodkovni. Če bodo hoteli doseči prave dohodkovne odnose, se bodo morali prej lotiti celovite reorganizacije in prestrukturiranja dejavnosti in drugačnega sistema stroškov.

Kar naprej pa smo se vračali na odnose v šišenski stanovanjski skupnosti. Skupščina se sestane tri do štirikrat letno in se takrat ubada s kopico aktov, ki jih je treba sprejeti, ne spušča pa se v življenjska vprašanja, gradbenikov na primer. Reševanje le-teh si je prilastil izvršni odbor, o delu katerega izvajalci niso obveščeni in nanj nimajo vpliva. Kot »strokovni« izvršilni organ si prilašča marsikaj, za kar je pristojna le skupščina. Narekovaj so prideli naši sogovorniki in dodali, da v izvršnem odboru ni niti enega strokovnjaka za to področje?!

Čakajoč na odgovor

Trditve so tudi podkrepili. Cena, kakršno je predlagal Giposs, v vsem tem dolgem postopku ni pomembno odstopala od prvotnega predloga. Tudi ko jo je obtesal ljubljanski izvršni svet, se ni pomembno spremenila. Indekse, ki jih je za izračun cene zračunal biro gradbeništva Slovenije, je izvršni svet pač potrdil s »stabilizacijskim odbitkom«, Giposs je to sprejel kot družbeno sprejemljivo stvar in slab teden po potrjenih indeksih tudi določil končno ceno. Povsem druga pesem pa je s potrjevanjem cen v šišenski stanovanjski skupnosti, kjer so jih menjali kar nekajkrat in to v neverjetnih, strokovno nesprejemljivih nihanjih. Menda so jih krojili in prikrojevali »s pozicije oblastnika« in ne »partnerja«, s tem pa povzročili zamude in povečevanje stroškov.

Na rovaš Samoupravne stanovanjske skupnosti ljubljanske občine Šiška smo torej slišali nekaj prav krepkih. Nekaj besed je bilo tudi o vlogi komunalne skupnosti te občine — o njih ne bomo pisali, saj nam še dolgujejo odgovor na vprašanje v rubriki »Kaj o tem menite vi?«, ki smo ga ponovili v rubriki »Odmevi«...

UDELEŽENCI OKROGLE MIZE SO ŠE POVEDALI: da so ugovori zoper solidnost izgradnje stanovanj v Novih Dravljah — ki letijo na rovaš Pionirja in drugih gradbenih podjetij Gipossa — neupravičeni. Isti gradbeni delavci so se namreč v Poreču lotili gradnje hotela, ki je bil po oceni hrvaške javnosti in strokovnjakov zelo solidno zgrajen in postavljen v rekordnem času. »Tam smo delali v drugačnih, normalnih okoliščinah, zato tudi uspeh ni izostal,« je pridal Zoran Arh.

Na koncu pogovora so poudarili, da so zmotne govorice, češ da je Giposs proti dogovarjanju v zvezi z gradnjo stanovanj. Giposs je za dogovarjanje z drugimi dejavniki v reprodukcijskem procesu gradnje, ki pa mora biti pošteno in na strokovni ravni, ne pa da samoupravna stanovanjska skupnost cene določa »na pamet«. Sodili so, da je ključ za relativno cenejšo gradnjo stanovanj v stalnem dolgoročnem planiranju vseh dejavnikov in v samoupravnem ter dohodkovnem urejanju odnosov med izvajalci kot tudi v razmerju do uporabnikov. Giposs je že leta 1977 dal pobudo za takšen pristop, na katerega pa se samoupravna stanovanjska skupnost ni odzvala.

Ciril Brajer
Marjan Horvat
Emil Lah

Ali so plotovi med ozdi v Gipossu železobetonski?

Prav gotovo drži, da je gradnja soseske, v vsej njeni celovitosti, hudo zahtevna zadeva. Za tako delo mora biti organizacija združenega dela dobro organizirana, tehnološko sposobna in mora imeti v operativnem smislu tudi eno »glavo«. V pogovoru s predstavniki Gipossa se ob odgovoru na vprašanje o tem, kakšna je delitev dela na tako velikem gradbišču, specializacija in podobno, nismo najbolje ujeli. Pravzaprav se je večina tovarišev v razpravi strinjala z nami, da ima še skoraj povsod vsaka organizacija združenega dela, ki je članica sozda, svojo opremo in da gradijo vsak s svojimi delavci...

Ob tem smo se spomnili na pogovore v Gipossu pred sedmimi , osmimi leti, ko je bilo sklenjeno, da mora v sestavljeni organizaciji priti do večje delitve in specializacije dela, do združevanja sorodnih zmogljivosti med posameznimi organizacijami združenega dela in na tem graditi hitrejši tehnološki in gospodarski vzpon Gipossa in vseh organizacij združenega dela, ki ga sestavljajo.

In če danes pogledamo na ta splet vprašanj nekolikanj bolj kritično, potlej bi veljalo poudariti, da je to še zmeraj najbolj žgoče vprašanje, za mnoge zunanje opazovalce pravzaprav neverjetna uganka o tem, kako zasidrani so v teh kolektivih ozki, podjetniški interesi. Bodisi da gre za delovno organizacijo, bodisi da gre za tozd! Pravega odgovora na naše vprašanje o tem nismo dobili, temveč le izmikanje, da bi pri takih projektih lahko uveljavili tudi dohodkovne odnose med posameznimi tozdi, če bi bilo pred pričetkom gradnje vse pripravljeno... Pa ne gre le za dohodkovne odnose. Malce karikirano bo morda zvenelo, ni pa daleč od resnice, da vsaka članica sozda Giposs gradi po eno nadstropje v stolpnici, da prevažajo pesek iz peskokopa včasih po več kot petdeset kilometrov do gradbišča, čeprav ga imajo pred nosom in podobno. Temu niso krivi le ozki interesi, temveč še kaj drugega. Najbolj pa nepripravljenost za dogovarjanje in usklajevanje interesov, če že ne pomanjkanje posluha za uresničitev zakona o združenem delu v praksi.

DELAVSKA ENOTNOST V NOVIH PROSTORIH

Obveščamo vse bralce časnika Delavska enotnost, poslovne partnerje in sodelavce, da smo se preselili v nove prostore v Ljubljani na Celovški 43. Z našo preselitvijo so se spremenile tudi telefonske številke in namesto dosedanjih, poslej veljajo naslednje:

Tajništvo TOZD	322-778
Tajništvo redakcije DE	313-942
Glavni urednik in direktor TOZD	322-778
Odgovorni urednik DE	313-942
Pomočnik direktorja TOZD	322-778
Naročniška centrala:	321-255
	311-965
	323-951
	321-574
Založba DE, Ljubljana, Dalmatinova 4	310-032
	322-975
Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Miklošičeva 26	326-754
Komerciala, Celovška 43	320-403
— vodja	321-651
Knjigarna-galerija, Tavčarjeva 5, Ljubljana	317-870
	312-691

Usklajevanje obsega vpisa v šolskem letu 1982-83

Usmerjanje v izobraževanje ob delu smo lani zelo zanemarili

V skladu s programom aktivnosti za usmerjanje in izvedbo vpisa v usmerjeno izobraževanje v šolskem letu 1982-83 se prav te dni zaključuje javna razprava o predlogih obsega vpisa v programe in smeri usmerjenega izobraževanja in o spremembah mreže šol.

Tak kot v preteklem letu temeljijo predlogi obsega vpisa na oceni kadrovskih potreb, generacijskega priliva, opredeljenih prednostnih panogah, razmerju 30:70 odstotkov vpisa v korist proizvodnih usmeritev ter na opredelitvah samoupravnih sporazumov o temeljih plana posebnih izobraževalnih skupnosti za obdobje 1981—1985.

Po podatkih Zveze skupnosti za zaposlovanje je bilo v šolskem letu 1980-81 v sedmih razredih osnovnih šol 28.146 učencev. Če upoštevamo osip in 2 odstotka ponavljavcev v osmih razredih, bo letos zaključilo osnovno šolo 28.120 učencev. K temu številu pa je potrebno prišteti še tiste, ki bodo zaključili osnovnošolsko obveznost v nižjih razredih, nekaj tistih, ki se letos niso vključili v srednje usmerjeno izobraževanje, kakor tudi ponavljavce 1. letnikov srednjega izobraževanja. Na tej osnovi je pripravljena ocena, da se bo v šolskem letu 1982-83 vključilo v srednje usmerjeno izobraževanje 30.320 učencev. Posebne izobraževalne skupnosti so sicer opredelile nekoliko manjši obseg vpisa, z vključevanjem 35 učencev v oddelek pa obstaja dovolj možnosti, da se v srednje usmerjeno izobraževanje vključi vsa generacija.

Predlog obsega vpisa v 1. letnik visokošolskih delovnih organizacij ni prilagojen povprečnim gibanjem priliva absolventov srednjih šol v visoko šolstvo in je tako za približno 1000 mest manjši. Tudi predlagana struktura vpisa ni ugodna, saj je postavljeno razmerje 42:58 v korist neproizvodnih usmeritev. Vendar so bile že v javni razpravi predlagane spremembe vpisa v agroživilstvu in elektrostroki, gradbeništvu in pedagoški usmeritvi. Če bodo te spremembe tudi sprejete, se bo število vpisnih mest povečalo na 9002, kar je le za približno 200 mest manj kot lani, izboljšalo pa bi se tudi razmerje in sicer na 45:55, vendar še vedno v korist neproizvodnih usmeritev.

Istočasno z razpravo o obsegu vpisa v posamezne usmeritve oziroma smeri je potekala tudi razprava o mreži šol. V lanskem letu smo sicer že preoblikovali mrežo, vendar so ponekod še prevladali lokalni ali drugi interesi, ki so povzročali odstopanje od dogovorjenih načjel. Tako je mreža še vedno precej razdrobljena, imamo veliko dislociranih oddelkov, ponekod pa vpis mladine ni bil tak, kot smo pričakovali (ali pa so nekateri »napihovali« potrebe). Zato naj bi v letošnjem letu te nepravilnosti v kar največji meri odpravili. Še posebej se moramo ubraniti teženj po širjenju mreže šol družboslovne in naravoslovno-matematične usmeritve, ker sicer pristajamo na gimnazijah, ki se le drugače imenujejo.

Odmevi iz javne razprave vsaj za zdaj kažejo, da pri presojanju o posameznih odločitvah prevladujejo bolj smotrni argumenti in da je veliko manj lokalističnih teženj, neupravičenega poudarjanja potreb združenega dela in podobno. To so zdaj le še bolj posamezni pojavi. Res pa je, da z rezultati še ne moremo biti zadovoljni in nas tako letos, pa tudi naslednja leta, čaka še mnogo dela. V srednjem usmerjenem izobraževanju si moramo prizadevati, da bo tudi dejanski vpis v razmerju 70:30 v korist proizvodnih usmeritev, oceniti pa moramo tudi notranja razmerja v usmeritvah in sicer med izobraževanjem za 3. in 4. stopnjo zahtevnosti. Še večji premiki so potrebni v visokem šolstvu in ob tem tudi ne smemo pozabiti na rezultate lanskoletnega vpisa v izobraževanje ob delu, ki so bili skrajno neugodni. Mogoče ni odveč ponoviti, da bomo bistvene premike dosegli le z usklajeno in dolgoročno družbeno akcijo usmerjanja mladine na podlagi opredeljenih kadrovskih potreb.

Sonja Klemenčič

Če ne padajo snežinke - letijo mehurčki (slika Peter Rojc)

V široko razpravo o integralnem kulturnem zakonu

Republiški komite za kulturo in znanost je pripravil predlog za izdajo zakona o kulturnih dejavnostih in o posredovanju kulturnih vrednot, kakor tudi teze zakona. Gre za neke vrste integralni zakon, ki naj ureja zadeve s področja kulturnega in umetniškega dela in njunega posredovanja, tisto, kar je na tem področju skupnega, pa tudi nekatere zadeve, ki so specifične za posamezne dejavnosti. V treh mesecih naj bi v široki javni razpravi zdaj ugotovili, ali so predlagane rešitve ustrezne in zadostne, pri čemer seveda ne smemo zanemariti izkušenj: če je zakon prepodroben, ga čas prej »povozi«, prepodroben zakon pa je tudi prej ovira kot spodbuda samoupravnemu urejanju zadev.

Pred dnevi je o predlogu za zakon in tezah zanj razpravljal izvršni odbor RO sindikata delavcev v kulturi. Ker je predvideno, da bo zakon sprejemala šele skupščina v novi delegatski sestavi, je časa res dovolj za temeljito razpravo v vseh organizacijah združenega dela s področja kulture, v kulturnih društvih, posredovalnih organizacijah in kulturnih skupnostih: vsem tem je predlagatelj tudi razposlal predlog za zakon in teze zanj. Sam predlog za zakon je opremljen tudi z opisom in oceno konkretnega stanja. Komite pa obljublja, da bodo pripravili še analize o delovanju zavodov za kulturo, ki jih imamo v Sloveniji 20 in katerih značilnost je, da povezujejo raznovrstne dejavnosti, medtem ko naj bi zakon spodbudil predvsem medobčinsko povezovanje istih dejavnosti; pripravili bodo tudi analizo o kinematografiji, za katero je značilno, da njene organizacije niso včlanjene v kulturne skupnosti, z zakonom pa naj bi posegli v njihovo kulturno poslanstvo, še posebej glede obveznega podnaslavljanja filmov v lepi slovenščini; pripravili bodo tudi analizo posredovalne dejavnosti in analizo o glasbenem založništvu.

s.g.

Sindikalna politična šola v Mariboru

V Mariboru je končala delo prva skupina sindikalnih delavcev, ki je obiskovala sindikalno politično šolo pri Delavski univerzi Maribor. Delo pa je pričela že druga skupina, ki šteje 70 slušateljev, pretežna večina teh je iz organizacij združenega dela.

Slušatelje druge skupine je ob začetku seminarja pozdravil Marjan Vozič, sekretar mestnega sveta ZSS Maribor. Med drugim je povedal, da je tak način izobraževanja sindikalnih funkcionarjev uresničevanje statutarnega določila ZSS, da bomo razvijali sistem družbenopolitičnega izobraževanja in usposabljanja delavcev kot ene izmed temeljnih nalog organizacije.

Vsebina izobraževanja temelji na izpopolnjevanju in bogatenju lastnih izkušenj, je bolj praktična kot teoretična, seminarji pa so organizirani bolj kot pogovor med slušatelji in predavatelji.

Zanimiva je še zlasti pobuda prve skupine, ki je uspešno končala sindikalno šolo delavcev; želeli bi obiskovati šolo še naprej. Menijo, da bi k temu znanju, ki so si ga pridobili, lahko dodali še tisto, kar si sami želijo in kar bi tudi potrebovali pri opravljanju svojega dela.

Franc Lorenčič iz Mariborske livarne poudarja, da je na seminarju zvedel marsikaj novega in koristnega. Boris Vake iz TAM meni, da se v tako kratkem času ni dalo vsega predelati in zato predlaga nadaljevalno obliko. Tudi drugi, ki so končali prvo skupino seminarja, so enakega mnenja. Cvetka Romih iz Osnovne šole Malečnik in Vlasta Drozg iz Poklicne kmetijske šole Svečina posebej izpostavljata skupinsko delo kot ustrezno obliko dela, še zlasti zato, »ker se medsebojno slabo poznamo«. Stanko Kolarič opozarja na kulturno plat dejavnosti zveze sindikatov, Marija Vnuk pa je navdušena nad zelo zanimivimi temami in dobrimi predavatelji.

Sindikalna politična šola v Mariboru že žanje prve pozitivne rezultate. Mislimo, da bodo pri sindikatih tudi razmislili o nadaljevalnem seminarju, to tembolj upravičeno, ker so se za takšno obliko izobraževanja odločili tisti, ki so že obiskovali prvo obliko izobraževanja.

Ob koncu minulega leta so mariborski sindikati podpisali z Delavsko univerzo Maribor samoupravni sporazum o izobraževanju sindikalnih delavcev. To je tudi prvi tak sporazum, ki so ga sindikati podpisali z delavsko univerzo, pomeni pa uresničevanje obojestranskih obveznosti in pristojnosti pri izobraževanju in usposabljanju sindikalnih delavcev.

S. Logar

Jezikovno razsodišče (55.)

Ni vse pogoj

Uroš Mozetič nam piše: »Opazil sem, da narobe uporabljamo besedo pogoj, pogoji. V strokovni literaturi (biološki, kemijski, zemljepisni, družboslovni) sem zasledil veliko napačne rabe:

1. Mati s štirimi otroki živi v izredno slabih življenjskih pogojih — prav: **življenjskih razmerah, možnostih.** — 2. Študirati je moral pod najtežjimi pogoji — **v najhujših razmerah.** — 3. Biocenoza je posledica dolgotrajnega prilagajanja življenjskim pogojem — **razmeram.** — 4. V hribovitem svetu so zelo neugodni pogoji za poljedelstvo — **neugodne možnosti.** — 5. Pri temperaturi 0 stopinj Celzija in pod tlakom ene atmosfere, to je v normalnih pogojih, ima en mol poljubnega plina... — tudi ti 'pogoji' so v normalni slovenščini **razmere.**

Mislim, da je pravilna raba besede POGOJ dovolj jasna, da bi vsaj jezikovni recenzenti lahko bolj pazili in iz prihodnjih šolskih učbenikov pregnali take nebodijihtreba napake.«

Pisma smo veseli, saj kaže, da občutek za pravilno rabo te besede vendarle še ni izumrl. Naš dopisnik je pregledoval šolske knjige, napačno rabo pa bi žal lahko našel kjerkoli v tisku, morda še najpogosteje v pisanju številnih politikov, gospodarstvenikov in drugih izobražencev. Ti namreč pogosto berejo besedila v tujih jezikih, potem pa neslovensko rabo besede 'pogoji' brez posluha prenašajo k nam, čeprav imamo mi drugačne načine izražanja. Vzporedno z napačno rabo 'pogojev' se je razširila še raba glagola 'pogojevati', ki je prav tako največkrat napačna.

Opozorila na pravilno rabo bi bil vsakdo lahko našel že v Pravopisu iz l. 1962. Vendar jih je verjetno večina prezrla, napačna raba se je odtlej samo še širila. Prav tako so ostala brez učinka večkratna opozorila po jezikovnih rubrikah in v jezikovnih priročnikih.

BESEDA O KNJIGI

Dr. Berislav Šefer:

Socialna politika v socialistični samoupravni družbi

Socialna politika je aktualna tema, še posebej zdaj, ko se tako pogosto srečujemo z vprašanji in prizadevanji, da kljub zaostrenim gospodarskim razmeram ob večji produktivnosti dela in racionalnejši porabi zagotovimo naš nadaljnji socialni napredek.

Ta problematika je v središču pozornosti slovenskih sindikatov, ki že nekaj časa pripravljajo 3. konferenco o vlogi in nalogah sindikatov pri uveljavljanju delavcev kot nosilcev socialne politike in zagotavljanju socialne varnosti delavcev.

To so bili verjetno osnovni motivi, da se je Delavska enotnost odločila izdati knjigo dr. Berislava Šeferja »Socialna politika v socialistični samoupravni družbi.«

Knjiga je rezultat raziskve, ki jo je avtor opravil v okviru širšega raziskovanja razvojnih možnosti Jugoslavije do leta 2000.

Ker se v naši publicistični praksi bolj redko srečujemo z deli, ki bi z ekonomskega,

sociološkega in političnega vidika obdelala socialno politiko v naši družbi, je to vsekakor dobrodošla literatura za vse tiste, ki se s to problematiko strokovno in bolj poglobljeno ukvarjajo. Knjiga bo zanimiva tudi za planerje, še posebej tiste, ki včasih premalo upoštevajo potrebe po integralni obravnavi ekonomskega in socialnega razvoja.

Avtor pri obdelavi problematike temelji na znanem marksističnem izhodišču, da so osnove ekonomskega razvoja v socialističnem sistemu socialni cilji (v najširšem pomenu besede) delovnih ljudi in državljanov nasploh.

Delo med drugim vsebuje pregled številnih pojmov, ki se pojavljajo kot del socialne politike, množico koristnih podatkov, ki pomagajo različnim mednarodnim primerjavam ter kritičen odnos do nekaterih protislovij, ki se pojavljajo v procesu razvoja naše družbe. Le-ta so zaradi prepočasnega razreševanja velikokrat ogrožala socialno motiviranost ekonomskega razvoja.

V knjigi med drugim najdemo tudi glavne razredne značilnosti socialne politike v naši družbi, temelječe na specifičnih proizvodnih odnosih, vrednotah, procesu deetatizacije, na odnosih med ekonomskim in socialnim razvojem ter na mednarodnem pomenu zastavljenega koncepta socialne politike.

Srečujemo se tudi s številnimi opredelitvami, predvsem ko gre za vprašanja vrednot, prestrukturiranja družbe, potrošništva in potrošniške družbe.

Del vsebine predstavlja pogled na razvoj socialne politike v zadnjem desetletju v odvisnosti od sprememb ekonomsko-socialne strukture prebivalstva, sprememb porabe v družbenem proizvodu ter v osebni in skupni porabi.

Avtor kritično ocenjuje, da se je socialna politika pretežno uresničevala kot zaščita življenjskega standarda delavcev in da je v obstoječih razmerah tudi sama prispevala k spodkopavanju delitve po delu in solidarnostne delitve. Socialni napredek ocenjuje kot rezultat stihijskega ekonomskega razvoja, funkcija socialnega razvoja pa se je vse bolj uresničevala kot finale reprodukcije, kot poraba brez povratnega pozitivnega učinka na gospodarski razvoj.

Poskus objektivne ocene dosedanjega socialnega razvoja ter izvirni pogledi in predlogi za bodoči razvoj oziroma strategijo uresničevanja dolgoročnih ciljev predstavljajo prispevek k oblikovanju ustvarjalne podobe socialistične samoupravne socialne politike.

Ob predstavitvi te knjige pa ne moremo mimo ugotovitve, da bi bila popolnejša, če bi avtor poleg splošnih teoretičnih, ekonomskih, socioloških in političnih izhodišč izpostavil tudi nekatere najpomembnejše razvojne posebnosti posameznih republik in pokrajin. Pristop od splošnega k posebnemu je za našo družbo, ki je precej neenakomerno razvita, še posebej pomemben, saj ravno na različnih stopnjah družbenega razvoja posameznih delov družbe temeljijo tudi specifični ukrepi.

Kljub temu je knjiga lahko izziv in podlaga za bolj načrtno in celovitejše iskanje rešitev v posameznih okoljih.

Milena Car-Drlje

V Mostah manj »...ijad« pa tudi manj športnega življenja

Delo zanesenjakov je dragoceno, vendar...

Tudi minulo leto je imela komisija za šport in rekreacijo pri občinskem svetu ZSS Ljubljana Moste-Polje veliko dela. Sindikati so namreč posvetili aktivnemu oddihu in organiziranemu preživljanju prostega časa vso pozornost, saj je zanimanje delovnih ljudi za športno razvedrilo iz leta v leto večje.

Ne glede na dobro voljo in veliko vloženega dela pa člani komisije ugotavljajo, da aktivnost organizacij združenega dela na tem področju ni tolikšna, kot bi si želeli. Ponekod športna dejavnost celo zamira. Ob tem je tudi zanimiva ugotovitev, da je v občini oziroma med organizacijami združenega dela tega področja vse manj dragih športnih srečanj,tako imenovanih delavskih olimpijad, vendar, kar je zaskrbljujoče, da po drugi plati tudi ni novih, cenejših oblik dejavnosti. Izjeme predstavljajo le posamezni kolektivi.

»Vzrokov za vse to je več«, ugotavljajo pri občinskem svetu ZSS Ljubljana Moste-Polje. »Eden izmed poglavitnih vzrokov pa je nedvomno v tem, da v organizacijah združenega dela to področje še ni vpeto v vsakodnevno življenje in da opravljajo vse delo posamezni športni zanesenjaki, seveda ob svojem rednem delu. Veliko skrbi se je torej zgrnilo na amaterske organizatorje rekreacije, ki mu v nekaterih primerih razumljivo niso kos.«

Kljub priporočilu sindikalnega sveta Ljubljana Moste-Polje, da bi vsaj večje organizacije združenega dela imele poklicne organizatorje aktivnega oddiha, pa se zaradi znanih gospodarskih težav pa tudi subjektivnih vzrokov na tem področju ni ničesar spremenilo. Brez dobro zastavljenega dela, ki ga lahko uspešno opravljajo le poklicni strokovnjaki, razumljivo ob pomoči amaterskih organizatorjev rekreacije, si ne moremo obetati željenega napredka in večje množičnosti.

Ob vsem tem ugotavljajo v Mostah seveda še druge stvari, ki ovirajo razmah telesnokulturnega življenja.

»Zelo sporne so denimo najemnine za različne športne objekte. V prenekaterih primerih so namreč tako visoke, da jim kolektivi s svojimi sredstvi za rekreacijo preprosto niso kos. Tudi padec realnega osebnega standarda je v minulem obdobju opravil svoje. Zaradi visokih cen in vse manjših osebnih prejemkov si mnogi niso mogli privoščiti rednega letnega dopusta izven domačega kraja. Regrese za počitnice so številni delavci porabili nenamensko, čeprav smo se trudili, da ne bi bilo tako...«

Kljub naštetim in drugim težavam, ki so, posebno v zadnjem času, precej objektivnega značaja, pa se v Mostah po drugi plati lahko tudi pohvalijo. Uspešno so poskrbeli za izobraževanje športnih animatorjev, organizirali so izmenjavo počitniških zmogljivosti, v več organizacijah združenega dela pa že skrbe za organizirano rekreacijo med delovnim časom. V Gradisu so celo poskrbeli za aktivno športno razvedrilo delavcev, ki žive v samskih domovih.

»Ti uspehi so seveda spodbudni in smo jih veseli,« pravijo člani komisije za šport in rekreacijo. »Vendar nas rezultati dela zavezujejo, da bomo v prihodnje še več storili za organizirano življenje naših delovnih ljudi in krajanov sploh, saj morata postati šport in rekreacija neločljiv del življenja in dela vseh nas.«

Ul.

Slika: Andrej Ulaga

Šport in rekreacija v lendavskem Primatu

Nogometaši osvojili največ lovorik

V preteklih dveh letih smo z zadovoljstvom sledili uspehom na področju športa in rekreacije delavcev v Primatu. V bližini tovarne so zgradili odbojkarsko igrišče, ki niti ob blagem jesenskem deževju ni samevalo. Uspešno, predvsem pa množično so delavci sodelovali tudi na občinskih športnih igrah, tekmovanjih na ravni DO TKO PRIMAT in drugih športnih prireditvah. Namen rekreacije, razvijanje zdravega tekmovalnega duha in tovarištva, je bil dosežen, čeprav so nas spremljale tudi objektivne težave, predvsem organizacijske. Tudi sindikat je podpiral to dejavnost in pomagal, kolikor je bilo v njegovi moči.

Na ravni DO TKO PRIMAT Maribor pa je bilo športnih srečanj premalo. Škoda, saj takšni stiki zbližujejo delavce skupnih interesov in ne stanejo veliko. Na tekmovanju v počastitev 30-letnice TRANSOM smo osvojili pokal, hkrati pa osvojili prvo mesto v malem nogometu, kjer v petih srečanjih nismo dobili niti enega zadetka. Prvo mesto smo osvojili tudi v kegljanju in ribolovu, v šahu pa smo bili tretji. Uspeh smo ponovili tudi na tekmovanju, ki ga je pripravil koordinacijski svet ZSMS DO TKO Primat, kjer smo bili prvi v malem nogometu, drugi v kegljanju in namiznem tenisu ter v šahu tretji, kar nam je zadostovalo, da smo osvojili pokal skupnega ekipnega zmagovalca.

Na 6. in 7. delavskih športnih igrah, ki jih prireja komisija za šport, rekreacijo in oddih pri občinskem svetu ZSS Lendava, smo tekmovali v malem nogometu, rokometu, kegljanju in streljanju. Nogometaši so bili najuspešnejši, saj so v najhujši konkurenci osvojili enkrat prvo, enkrat drugo in lani tretje mesto v ligi malega nogometa.

V lanskih občinskih sindikalnih igrah so sodelovali tudi rokometaši, ki so med petimi ekipami zasedli četrto mesto, razočarali pa so strelci z devetim mestom. Kljub slabšim rezultatom v nekaterih športnih panogah smo lahko zadovoljni, več pa bomo morali storiti za bolj organiziran pristop in razvijanje športnih panog, za katere imamo objektivne možnosti: odbojko, rokomet, namizni tenis, streljanje in šah.

Sodelovali smo tudi z mnogimi delovnimi organizacijami v občini, obiskali so nas športniki iz sosednje Hrvaške (Modeksa« iz Murskega Središča). V malem nogometu smo jih premagali s 7:3, v kegljanju pa so bili uspešnejši gostje.

Franc Bobovec

NOVOLETNA VOŠČILA V KORIST BOJA PROTI RAKU

SREČNO IN USPEŠNO NOVO LETO 1982 ŽELIJO POSLOVNIM SODELAVCEM, PRIJATELJEM IN VSEM BRALCEM:

ISKRENO SE ZAHVALJUJEMO VSEM, KI SO NAMESTO OSEBNIH NOVOLETNIH VOŠČIL NAMENILI SREDSTVA V KORIST BOJA PROTI RAKU!

VOŠČILOM SE PRIDRUŽUJEMO:

ONKOLOŠKI INŠTITUT V LJUBLJANI

SKLAD ZA GRADNJO IN OPREMO ONKOLOŠKEGA INŠTITUTA

SLOVENSKO DRUŠTVO ZA BOJ PROTI RAKU

DES – TOZD ELEKTRO MARIBOR MESTO

GIP GRADIS TOZD STROJNO PROMETNI OBRAT LJUBLJANA

DO ILIRIJA VEDROG Ljubljana

DS SS SOZD IMOS Ljubljana, Linhartova 11 a

INTEGRAL GOLFTURIST, o. o. Ljubljana TOZD PARK HOTEL, b. o. Bled, Cesta svobode 15

KARTONAŽNA TOVARNA LJUBLJANA TOZD JELPLAST Kamna gorica

LJUBLJANSKI URBANISTIČNI ZAVOD, p. o. Ljubljana, Kardeljeva ploščad 23

Trgovsko podjetje NAMA LJUBLJANA s svojimi temeljnimi organizacijami združenega dela v Ljubljani, Škofji Loki, Kočevju, Velenju, Slovenj Gradcu, Ravnah na Koroškem, Žalcu, Cerknem in v Levcu

ODVETNIKI Rudi KOŠOROK Stanislav FORTUNA Marina MAZI-ŽUNKO Ljubljana, Cigaletova 5

SGP PIONIR NOVO MESTO TOZD STROJNO PROMETNI OBRAT Novo mesto, Kettejev drevored 37

Industrijski kombinat PLANIKA KRANJ

SGP POSOČJE TOLMIN

SKUPŠČINA OBČINE KRŠKO

SKUPŠČINA OBČINE RADOVLJICA

Saša SLAVEC, kemični izdelki Ljubljana, Tacen 40 b

SOP KRŠKO TOZD OPREMA TOZD KLEPAR TOZD STORITVE

ŠAMPIONKA RENČE Bukovica

ZAVOD ZA POŽARNO VARNOST Novo mesto

DE PRAVKAR IZŠLO!

Družboslovna zbirka Založbe DELAVSKA ENOTNOST

Pavao Brajša: ČLOVEK — SPOLNOST — ZAKON

Avtorja poznamo po uspešni (že razprodani) knjigi Splošna psihodinamika samoupravnega vedenja. Novo delo je samostojno, hkrati pa nadaljevanje prve knjige.

V knjigi avtor obravnava odnose med spoloma pa tudi medčloveške odnose nasploh, ki sodijo v samoupravni družbeni sistem in ga ti odnosi odsevajo in dokazujejo. Brajševa knjiga je nevsakdanja, saj uvaja bralca v svet teorije, ki je po navadi rezervirana za strokovnjake in to tako, da lahko vsak odkrije podzavestne vzgibe svojega vedenja in vedenja ljudi, s katerimi prihaja v stik, oziroma s katerimi je v odnosu. To daje širše možnosti ne le za razumevanje, pač pa tudi za zavestno kontrolo in poseganje v lasten psihičen svet; to je pot k večji strpnosti, k boljšemu medsebojnemu razumevanju in k višji stopnji medsebojnega sožitja z manj konflikti in nesporazumi.

Odnos med partnerjema različnega spola je obravnavan podrobneje in zanj ugotavlja, da za področje spolnosti in zakona kot specifičnih intimnih medsebojnih odnosov prav tako veljajo temeljna načela samoupravnega vedenja. **Odnos, komunikacija** in **obrambni mehanizem** so trije izhodiščni pojmi v Brajševem sistemu razmišljanja o različnih vidikih in fazah odnosa med partnerjema nasprotnega spola. Kvaliteta v odnosih, ki naj bi si jo prizadevali doseči, so samoupravni medsebojni odnosi.

Teza v knjigi, ki je vredna posebne pozornosti, je »univerzalnost« samoupravnega vedenja oziroma samoupravne naravnanosti. Pomeni, da se lahko vedemo samoupravno ali pa ne — in to ne glede na vrsto ali kakovost medsebojnega razmerja.

Knjiga »Človek — spolnost — zakon« je namenjena vsem, ki iščejo odgovore na zapletena življenjska vprašanja, ki želijo graditi človeške odnose na trdnih temeljih, ne pa na iluzijah in stereotipih, torej vsakomur izmed nas, vsekakor pa tudi strokovnjakom za spolnost in zakonsko problematiko, zdravnikom, psihologom, sociologom, pravnikom, socialnim delavcem.

Cena 700 din.

NAROČILNICA: Pri DE, Ljubljana, Celovška 43, nepreklicno naročamo

..... izvodov knjige Pavao Brajša: ČLOVEK — SPOLNOST — ZAKON.

Naročeno nam pošljite na naslov: .....

.....

Ime in priimek podpisnika: .....

.....

Dne: .....

Račun bomo plačali v zakonitem roku.

.....
(Žig)

.....
(podpis naročnika)

Ob obletnici slovenske državnosti

Prva slovenska ustava – izraz svobodne volje svobodnega naroda

Sprejem lastne ustave je prav gotovo pomemben mejnik v zgodovini nekega naroda, še posebno, ko to uspe majhnemu narodu, ki se je moral vse dotlej boriti za svoj obstoj. Slovenski narod se je za uresničitev tega cilja boril dolga štiri leta skupno z ostalimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi in prispeval velike človeške in materialne žrtve zato, da je pred več kot šestintridesetimi leti po dolgih stoletjih spet zaživel svobodno, po lastni volji in zakonih, ki si jih sam kroji v bratski skupnosti z ostalimi jugoslovanskimi narodi in narodnostmi. Najvišja uzakonitev tega boja pa je prva res ljudska ustava, ki so jo na svobodnih in demokratičnih volitvah izvoljeni poslanci prve slovenske ustavodajne skupščine sprejeli 16. januarja 1947.

S sprejetjem ustave in nekaterimi drugimi dogodki v tem času je zaključeno obdobje neposredne obnove v vojni porušene domovine, ki mu sledi doba načrtne izgradnje predvsem bazične industrije. Ustavo moramo obravnavati vključeno v celotno dogajanje v tem obdobju, skupaj z drugimi pomembnimi dogodki, kot so na primer sprejem petletnega gospodarskega načrta in podpis mirovne pogodbe z Italijo. Vsi ti dogodki skupaj lahko prikažejo uresničevanje revolucionarnih pridobitev mnogo bolj nazorno kot suhe črke posameznih členov ustave.

Federalne enote postanejo republike

Sprejem ustav posameznih federalnih enot — kasnejših republik, je predvidevala že prva ustava FLRJ, sprejeta januarja 1946. V skladu z njenimi določili so dotedanje federalne enote preimenovali v ljudske republike. Dokončno so bili organizirani ljudski odbori kot najvišji organi državne oblasti v posameznih upravno teritorialnih enotah. Ti odbori so bili na svojem območju najvišji organi državne oblasti za zadeve lokalnega značaja, na svojem območju pa so uresničevali tudi zadeve splošnega pomena v skladu z zveznimi predpisi. Kot zadnja stopnja med temi odbori in zvezno vlado pa je bila organizirana republiška uprava, z vso potrebno zakonodajo, katere vrh predstavlja prav po demokratičnem postopku izglasovana ustava posamezne ljudske republike.

Zato je bilo treba predhodno zvesti splošne volitve v ustavodajno skupščino posamezne ljudske republike. To se je v Sloveniji zgodilo jeseni leta 1946. Osnovne priprave na te volitve je izvedel najvišji organ ljudske oblasti v Sloveniji — Slovenski narodnoosvobodilni svet, ki je na svojem zasedanju 9. in 10. septembra 1946 v Ljubljani sprejel osnovne predpise o ustavodajni skupščini in načinu volitev poslancev vanjo. Začele so se priprave na volitve, podobno kot leto dni pred tem za jugoslovansko skupščino. Predvidenih je bilo 120 poslanskih mest, za katera so se razen redkih izjem potegovala po dva kandidata. Volitve v slovensko ustavodajno skupščino so bile 27. oktobra 1946. Kandidati Osvobodilne fronte so imeli velik uspeh, saj je tako imenovana skrinjica »brez liste« dobila samo 4,13 odstotka glasov.

Januarja 1947 sprejeta prva slovenska ustava

Ustavodajna skupščina se je prvič sestala 18. do 20. novembra 1946 in na tem zasedanju izvolila vse potrebne organe, ki so bili predvideni za njeno nemoteno delovanje — prezidij, predsedstvo skupščine, posamezne odbore in sprejela tudi svoj poslovnik. Hkrati je ukrenila vse potrebno za pripravo osnutka ustave Ljudske republike Slovenije, ki ga je vlada LR Slovenije nato pripravila do 30. novembra. Z objavo v dnevnem tisku 15. decembra je bil dan v javno razpravo. V razpravo so bili vključeni vsi prebivalci Slovenije, da bi se seznanili z osnutkom, dali svoje pripombe in predlagali posamezne izboljšave. Te predloge in pripombe je nato zakonodajni odbor tudi upošteval. Razprava o osnutku slovenske ustave je bila na videz manj intenzivna kot razprava o državnem osnutku leto dni prej, vendar moramo upoštevati, da imata obe ustavi veliko skupnega in da je šlo pri slovenski ustavi bolj za pojasnjevanje posameznih razlik in posebnosti. Vse pripombe in nove predloge je zakonodajni odbor vnesel v izpopolnjeno besedilo osnutka ustave LRS, ki ga je nato 14. januarja 1947 predložil ustavodajni skupščini. Ta je še tri dni razpravljala o tem osnutku in ga nato soglasno sprejela, tako posamezne člene kot celoto. Vseh 99 navzočih poslancev je glasovalo zanj. Ustava LR Slovenije je bila sprejeta.

V tej ustavi so uzakonjene največje pridobitve narodnoosvobodilnega boja in revolucije ter pravice in dolžnosti državljanov, kar lepo izraža njen drugi člen z besedami: **»Slovenski narod si je v osvobodilni borbi in v skupni borbi vseh narodov Jugoslavije ustvaril svojo ljudsko državo, Ljudsko republiko Slovenijo. Izražajoč svojo svobodno voljo, živeti skupno z bratskimi narodi v federativni državi, se je slovenski narod na osnovi samoodločbe, vključno s pravico do odcepitve in do združitve z drugimi narodi, ter na osnovi načela o enakopravnosti združil z drugimi narodi Jugoslavije in njihovimi ljudskimi republikami v skupno zvezno državo Federativno ljudsko republiko Jugoslavijo.«**

Verjetno ni treba posebej poudarjati, kaj je to pomenilo in še pomeni v primerjavi z določili starojugoslovanske ustave, ki je predvidevala ustavno parlamentarno monarhijo, brez priznavanja narodov in njihovega jezika, s srbsko-hrvatsko-slovenskim uradnim jezikom.

Oblast izhaja iz ljudstva in pripada ljudstvu

Po slovenski ustavi izhaja vsa oblast iz ljudstva in pripada ljudstvu, ki jo izvaja po izvoljenih predstavniških organih državne oblasti, ki so od najnižjih ljudskih odborov do zvezne ljudske skupščine osnovna pridobitev narodnoosvobodilnega boja. Ti organi državne oblasti izvršujejo svojo oblast suvereno v okviru zvezne in republiške ustave, zveznih in republiških zakonov ter splošnih predpisov višjih organov državne oblasti. Velike spremembe v primerjavi s stanjem v stari Jugoslaviji prinaša ta ustava tudi na področju gospodarstva, kjer je potrebno omeniti samo jasno določilo, da zemlja pripada tistemu, ki jo obdeluje in pa tudi na področju splošnih državljanskih pravic, kjer naj omenimo samo žensko volilno pravico, ločitev cerkve od države, svobodo vere in vesti, brezplačno osnovno šolstvo, spremembe v sodstvu in podobno. V ustavi so tudi točno opredeljeni vsi najvišji republiški oblastni organi z vsemi svojimi pristojnostmi.

Sprejem ustave je samo del prizadevanj slovenskega naroda, da bi končno zaživel v svoji lastni državi, kar se ni uresničilo po razpadu Avstroogrske, ko se je sicer vključil v nastalo kraljevino SHS. Ta pa zaradi svoje buržoazne ureditve in hegemonističnih teženj velikosrbske buržoazije ni bila sposobna rešiti osnovnih socialnih in narodnostnih vprašanj in je šele NOB ustvarila možnosti za novo državno skupnost jugoslovanskih narodov in narodnosti.

Božo Zakrajšek

Nagradna križanka št. 3

Rešitve pošljite do 2. februarja 1982 na naslov: TOZD DELAVSKA ENOTNOST Ljubljana, Celovška 43, s pripisom na ovojnici: NAGRADNA KRIŽANKA ŠT. 3. Nagrade so 300, 200 in 150 dinarjev.

Rešitev nagradne križanke št. 1

STRAVINSKI, OBRAZILO, PREMANTURA, REALIZEM, RAPORT, MESAROŠ, NOTA, OMAN, KA, SIR, GK, ALOR, SORA, ALS, AGRA, IVA, TNALA, KAMA, NA, STR, ITT, LEONARDO DA VINCI, TAUBER, DATUM, TETIVA, ENRICO CARUSO, TACEN, VAAL, SOL, REN, NAT

Izžrebani reševalci nagradne križanke št. 1

1. nagrada 300 din: Albin Smrdelj, Kosovelova 10, 66257 Pivka;
2. nagrada 200 din: Sonja Ajdič, Vošnjakova 8, 61000 Ljubljana;
3. nagrada 150 din: Aleš Kuhar, Šalka vas n.h. 61330 Kočevje

Nagrade bomo poslali po pošti.

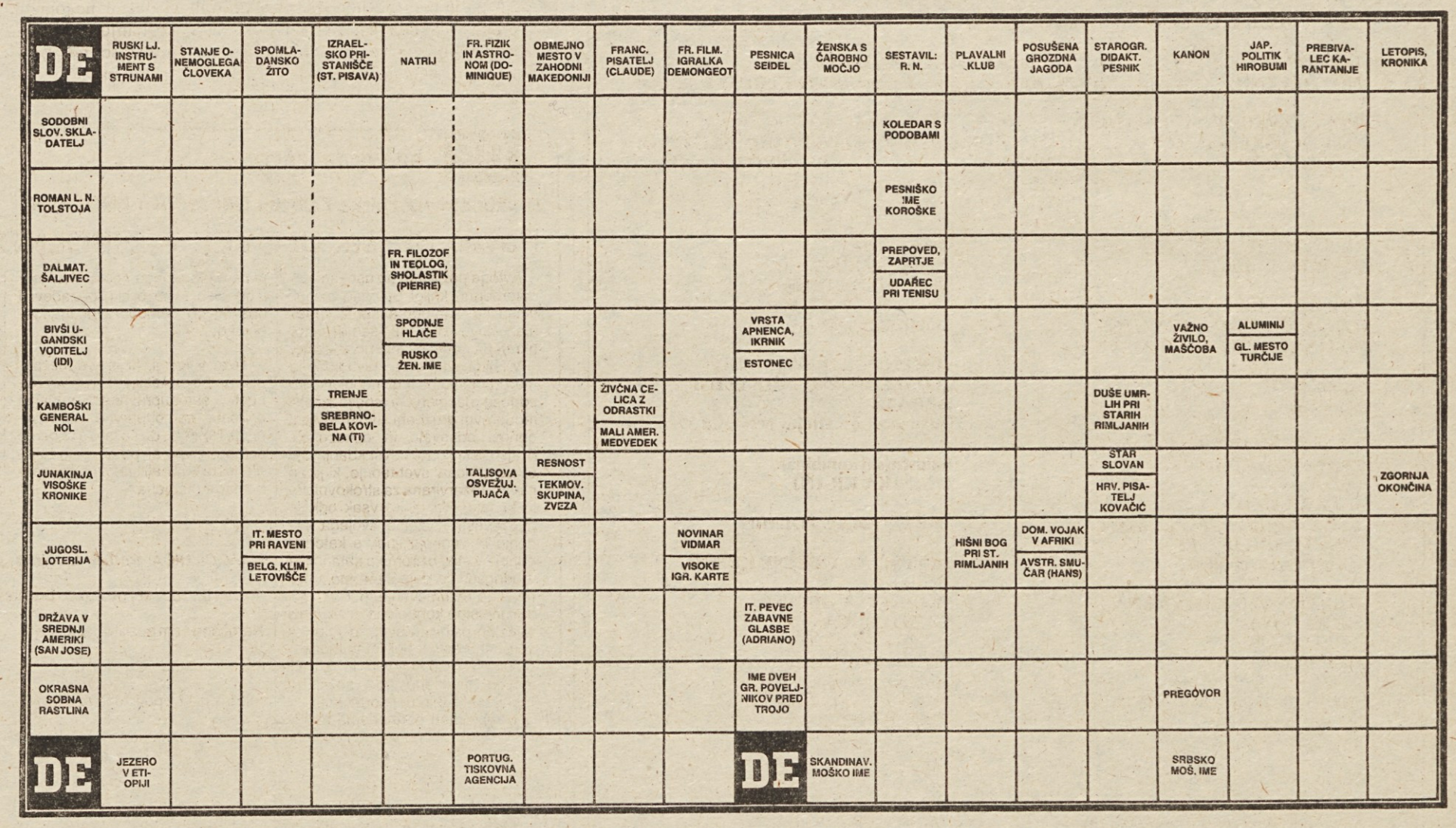

DE

Delavska enotnost, glasilo Zveze sindikatov Slovenije. List je bil ustanovljen 20. novembra 1942. leta. Izdaja ČGP Delo — TOZD Delavska enotnost, 61000 Ljubljana, Celovška 43. List urejajo: Andrej Agnič, Ciril Brajer, Dušan Gačnik (glavni urednik in direktor TOZD), Sonja Gašperšič, Marjan Horvat, Ivo Kuljaj, Emil Lah, Rafael Lindič (tehnični urednik), Boris Rugelj, Sonja Seljak (redaktorica), Janez Sever, Peter Štefanič, Andrej Ulaga (odgovorni urednik, v. d.), Janez Voljč. Pomočnik direktorja TOZD Milan Živkovič. — Poštni predal 313-VI. Telefoni: glavni urednik in direktor TOZD 322-778, odgovorni urednik DE 313-942, pomočnik direktorja TOZD 322-778, tajništvo uredništva DE 313-942; naročniška centrala 323-951, 321-255, 311-956 in 321-574; založba DE Ljubljana, Dalmatinova 4, odgovorni urednik 322-975, 310-033 int. 335; uredništvo Naš delavec, skupna revija slovenskih časnikov in revij, Ljubljana, Miklošičeva 26 326-754; servis za tovarniški tisk, Ljubljana, Celovška 43; ekonomsko-komercialni sektor, Ljubljana, Celovška 43 320-403, vodja 321-651; knjigarna-galerija, Ljubljana, Tavčarjeva 5 317-870, 312-691. Posamezna številka DE 10 din, letna naročnina je 520 din. Rokopisov in nenaročanih fotografij ne vračamo. Poštnina plačana v gotovini. Tisk Ljudska pravica, Ljubljana. **Založniški svet Delavske enotnosti:** predsednik Miran Potrč, člani: Tilka Blaha, Silva Bočaj, Urška Cvetko, Janez Čebulj, Majda Emeršič, Slavko Grčar, Janez Korošec, Edo Lenarčič, Mira Maljuna, Jože Ogrizek, Boštjan Pirc, Janez Prijatelj, Janko Sedonja, Vlado Šlamberger in Jože Varl.

Anita Greben: »Nekaj kulture je v slehernem človeku«

Tovarniško glasilo kot kulturni animator

Pravi užitek se je pogovarjati s človekom, ki je poln humorja, radoživosti, mladostne navihanosti, življenjskega optimizma in neuničljive energije, hkrati pa resen in zbran sogovornik, ko pogovor ne dopušča šaljivosti. Takšna sogovornica je bila Anita Greben, blagovna knjigovodkinja hrastniške Steklarne, ki marsikatero uro svojega časa posveti kulturi.

Anita Greben

Že od ranih otroških let, ki pa niso tako daleč, je Anita rada prepevala. V osnovni šoli in na gimnaziji je pela v pevskem zboru, v času študija pa je dve leti pela v hrastniškem zabavnoglasbenem ansamblu Obzorje. Kot je povedala, se nekateri člani te že razpadle skupine še dobijo in kakšno zapojejo in zaigrajo.

Sodelovala je tudi pri delu mladinske organizacije. Seveda predvsem na kulturnem področju. Mladina hrastniške Steklarne že vrsto let pripravlja tradicionalno plesno prireditev »Plesni venčki«, ki je sestavljena iz dveh delov. V prvem se prijavljeni učijo klasičnih plesov ob strokovnem vodstvu plesnega učitelja, v drugem pa je na vrsti plesna prireditev s tekmovanjem. Lani te prireditve sicer ni bilo, ker niso mogli najti plesnega učitelja, zato pa letos bo, saj je za prireditev veliko zanimanja.

Anita je urednica posebne strani tovarniškega glasila »Steklar«, ki nosi naslov »Glas mladih«. V njem objavlja vse informacije o delu in življenju mladinske organizacije Steklarne in številne prispevke osnovnošolcev hrastniške OŠ Heroja Rajka. Med to šolo in Steklarno je namreč razvito zelo tesno sodelovanje, saj se velikokrat srečajo tudi na najrazličnejših proslavah pomembnih državnih, republiških, občinskih in tovarniških praznikov. A govoriva o tovarniškem glasilu. To je tudi sicer kulturno naravnano. V njem objavljajo pesmi delavcev pesnikov, predstavljajo nove knjige, ki jih izdajajo posamezne slovenske založbe, objavljajo naročilnice za nakup teh knjig, obvestijo pa tudi delavce, kaj se v tovarni ali na področju občine dogaja v kulturnem življenju.

Anita je, kot že rečeno, članica mladinske organizacije Steklarne, pa tudi v sindikatu prevzema odgovornosti. Njen odnos do kulture in do dela v družbenopolitičnih organizacijah je botroval temu, da jo je sindikat lani poslal na republiški seminar za kulturne organizatorje, ki je bil v Ravnah na Koroškem. Kot je povedala, se je tu na drugačen način srečala s kulturo, srečala se je bolj kot doslej z akcijo republiških sindikatov za kulturo v delovnem okolju. Nabrala si je veliko znanja, v pogovorih s kolegi iz drugih organizacij združenega dela je spoznala, kako imajo drugod organizirano kulturno življenje, našla je nekaj novih idej. Ob tem pa je tudi bolj spoznala pomen tistega, kar v Steklarni že imajo, in tistega, kar bi še lahko imeli.

Anita pravi, da je kultura precej prisotna v tovarni, vendar se ne odvija organizirano v okviru enotnega organizacijskega sklopa. Tu namreč še nimajo kulturne komisije in kulturnega organizatorja, vendar pa po Anitinih besedah ni več daleč čas, ko bodo uredili tudi to. Trenutno imajo »noríjo«, kot je šaljivo dejala, okoli zaključka poslovnega leta, vendar pa bodo takoj za tem pristopili k ugotavljanju in uresničevanju kulturnih idej v tovarni. Hrastniška Steklarna se lahko pohvali z zelo staro godbo na pihala, še izpred vojnih let, saj je pred kratkim praznovala že 70 let uspešnega dela. Moški pevski zbor pa nastopa na vseh prireditvah v tovarni in občini, imel pa je že tudi samostojne koncerte.

Steklarna se tesno povezuje z delom občinske ZKO. Skupaj so pripravili nekaj razstav, na katerih so sodelovali tudi delavci in delavke iz Steklarne. Tako je bila razstava gobelinov, pripravljajo pa tudi razstavo izdelkov delavke Steklarne, ki upodablja v steklu. Mladina že vrsto let skrbi za urejeno okolico svoje tovarne, ki sicer še nima končnega videza, upajo pa, da jo bodo uspeli urediti še letos.

Ko sem Anito povprašal po njenih željah na kulturnem področju, je dejala, da bi ona sama zelo rada recitirala in da bo zato skušala organizirati tudi recitatorsko skupino. Sicer pa je njena prva naloga sestaviti program dela, ki bo rezultat ankete med delavci, na katerem področju kulturnega delovanja bi želeli sodelovati. Pravi, da se sicer boji težav pri animiranju sodelavcev, vendar je odločena vztrajati, ker je prepričana, da je to prava pot.

»Nekaj kulture je v slehernem človeku. Nekateri si sami poiščejo tista področja, kjer svoje kulturne interese lahko izrazijo, drugim pa je treba pri tem pomagati. Mislim, da je naša in moja dolžnost, da ljudem pokažemo vse možnosti za kulturno udejstvovanje. In to bomo,« je dejala.

Steklarna se lahko z marsičem postavi, pa še več bo sčasoma. Kako tudi ne, saj imajo v svojih vrstah Anito, ki bo gotovo tudi s svojo simpatičnostjo in odločnostjo opravila svoje.

Jurij Popov

Mladi lutkarji z Brinja

Lutkarji z Brinja

O dedku Mrazu v Iskrini tovarni magnetov sem srečal živahno skupino lutkarjev iz krajevne skupnosti Brinje. Zaigrali so lutkovno igrico Narobe dežela. Igra je bila spontana in živa, da so otroci kar sami od sebe sodelovali z lutkami na odru in trepetali ob dogajanju.

Po predstavi smo prosili Majdo Severjevo, voditeljico, kostumerko, odrsko mojstrico, lektorico in še kaj, naj nam pripoveduje o tej lutkovni skupini.

»Naša krajevna skupnost Brinje je še mlada, pa vendar živahna. Tudi lutkarji smo dobili svoj kotiček v prostorih krajevne skupnosti, kjer dvakrat tedensko vadimo po uro in pol ali dve. V glavnem nastopajo lutkarji višjih razredov osnovne šole, zato se tudi precej menjavajo, saj veste, otroci rastejo, odhajajo in prihajajo novi.

Delamo takorekoč zastonj. Ko smo dobili dotacijo — 1000 din, se nam je zdelo kar veliko, čeprav je bil to prispevek za vse leto. Pomagamo si s tem, kar prispevajo tovarne in obrtniki — dajejo večinoma, kar jim ostane: deske, les, peno, stiropor in barve. Marljive roke potem izdelajo oder, kulise, lutke in rekvizite. V tovarnah nam ob nastopih včasih kaj podarijo, v vrtcih, šolah in domovih ostarelih, kjer nastopamo, pa honorarjev ne sprejemamo.

Nastopamo pa veliko, doma, v bežigrajski občini in tudi drugod. Igramo predvsem realistična dela, saj tako otroci in odrasli najlažje sledijo. Mislim, da otroci dobijo največ, če jim povemo in pokažemo tisto, kar lahko razumejo.

Veliko nastopamo predvsem v tednu otroka, ob novem letu in drugih priložnostih po šolah, vrtcih, tovarnah in domovih ostarelih. Povsod smo dobrodošli in komaj ustrežemo vsem,« je zaključila Majda Severjeva.

F. K.

FOTOAMATER NA OBISKU

Rafael Podobnik

Pogosto se sprašujemo, kaj pravzaprav vodi avtorje umetniških fotografij pri njihovem delu. Kako si izbirajo motive in kraje, v katerih najraje ustvarjajo. Gotovo je odločilna posebna ustvarjalna misel, ki jo lahko izrazijo samo v določenem okolju.

Ko smo vprašali Rafaela Podobnika, zobozdravnika iz Nove Gorice, zakaj tako rad zahaja v kraje visoko na pobočjih tolminskih in cerkljanskih hribov, v okolico Vojskega in Šebrelj, Podbrda in Zakojce, nam je odgovoril, da mu prav ta pokrajina daje spodbude, ki v celoti zadostijo njegovi ustvarjalni naravnanosti. Njegov izraz je namreč tesno povezan z izoblikovanostjo te pokrajine, posebnim vzdušjem, ki mu ga ponujajo majhni zaselki na robu senožeti in poraslih njiv. Uvrstil se je med ustvarjalce, ki so skoraj sistematično likovno odkrivali kos za kosom Slovenije od Alp, alpskega predgorja in Krasa, do Haloz in Prekmurja. Podobnikov prispevek je, da je k umetniški podobi slovenskih pokrajin polnovredno, prepričljivo in z znaki sodobne ustvarjalnosti in prijemov dodal še ta, mnogim manj znani del Slovenije. Rdeča nit njegovega fotografiranja so namreč zapuščene rovtarske kmetije tega lepega predalpskega sveta, polnega grap, grebenov in vrhov, ki sta ga v svojih delih tako doživeto opisovala Ciril Kosmač in France Bevk.

»Za fotografiranje sem se navdušil že v osnovni šoli,« pripoveduje Rafael Podobnik. »Ko smo se še kot fantiči potepali po Cerkljanskem, mi je marsikateri prizor segel v srce in bi ga bil rad fotografiral. Zato sem se na idrijski gimnaziji z velikim veseljem vključil v foto krožek, ki ga je vodil velik ljubitelj fotografije Vali Treven. To je bil seveda čas, v katerem sem delal predvsem planinske in sploh pokrajinske posnetke. Prvič sem razstavljal leta 1961 na razstavi mladinske planinske fotografije v Ljubljani in prejel za nagrado cepin, ki mi še danes predstavlja eno najljubših nagrad. Pozneje sem kot študent razstavljal v številnih foto klubih. Več sem fotografiral šele potem, ko sem prišel v Novo Gorico in se vključil v foto kino klub.«

V tem času je Podobnik dozorel kot človek in kot fotograf. Ko se je kasneje vračal na Cerkljansko, je čisto drugače dojemal to pokrajino. V teh propadajočih hišah, ki jih je tako čudovito prikazal v svojih delih, že dolgo časa ne živijo ljudje. Vidni so le sledovi njihove ljubezni in dela. Iz teh fotografij veje tenkočutna izpoved o smrti rovtarskih domačij, v katerih vidi Podobnik prispodobo človekove usode.

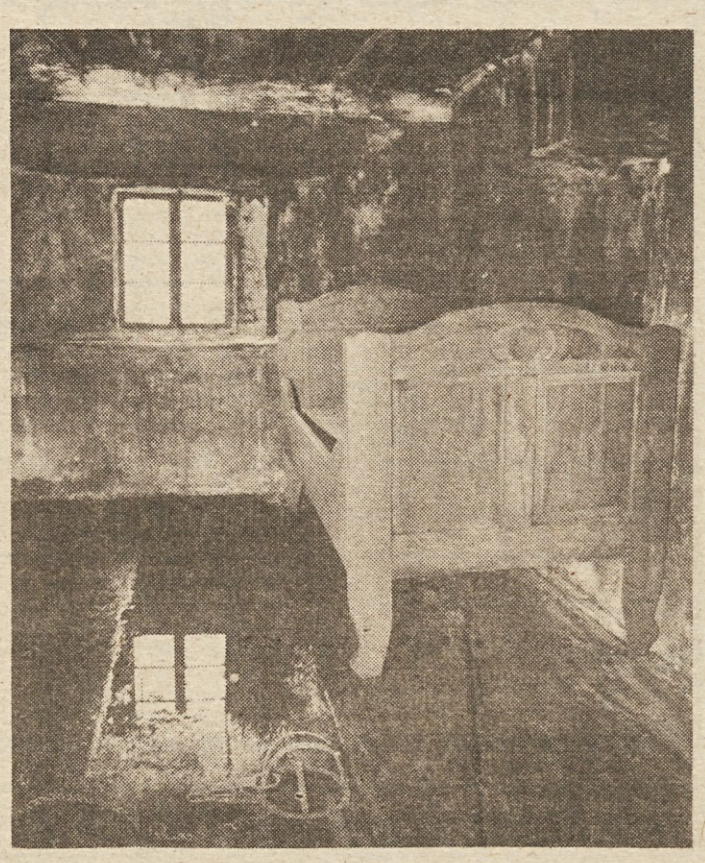

Postelja

Iz tega obdobja mu je najbolj pri srcu razstava, ki sta jo pripravila skupaj s slikarjem Terpinom leta 1977 v Idriji, na kateri sta predstavila rovtarske kmetije vsak s svojimi izraznimi sredstvi. Terpin je izrazit kolorist in mnogi so bili mnenja, da bodo njegove slike kar »požrle« Podobnikove črnobele fotografije. Toda to se ni zgodilo. Nasprotno. Slikarska in fotografska dela so se lepo vključila v celoto.

»Toda kmalu mi niso več zadoščale fotografije propadajočih hiš,« opisuje Podobnik svojo nadaljnjo pot. »Spoznal sem, da z detajli iz teh hiš lahko povem več o nekdanjem življenju, poleg tega ob umirajočih predmetih iščem globlje življenjske resnice. Včasih poskušam tudi z eksperimentalno fotografijo in grafiko, zabeležil pa sem tudi napise na zidovih, ki so podpirali prizadevanja za priključitev Primorske k Jugoslaviji.«

Rafael Podobnik je danes kandidat za mojstra fotografije. Sodeloval je na 159 domačih in 32 mednarodnih razstavah in prejel številna priznanja. Lani je zelo uspela njegova razstava barvne fotografije.

Še vedno pa bodo Podobnika mikale propadajoče domačije Cerkljanskega. V tem svetu bo meril svoja hribovska pota, postajal na grebenih, pobiral sledove stare vsakdanjosti in v fotografskih izpovedih nizal zgodbe, ki jih bomo na razstavah sami poiskali in prebrali.

Metka Zalar